

LA MARJAL DE CASTELLÓ

LLAVOR D'UN ESPAI AGRARI PERIURBÀ

José Vicente Almela Saporta

Inmaculada Alemany Durá

Víctor Jaime Selusi Franch

Antonia Pallarés Portolés

Pedro Ivars Sabater

Treball d' Investigació

Assignatura: Participació Cultural

Activa

2º Curso 2018/2019

UNIVERSITAT
JAUME I
Universitat per a Majors
Vicerectorat d'Estudis i Docència

NOTA D'AGRAÏMENTS:

Seriem desagraïts si no donarem les gràcies més sinceres a totes les persones que, desinteressadament s'han posat a la nostra disposició i amb les seues paraules i records han col·laborat amb aquest treball.

Àngel Marcos Vicente

José Ramón Herrero Torres

Jaime Tortes Garcia

Rogelio Molina

Batiste Porcar

José Manuel Ferrara Portoles

Santiago Milian

José Almela

Sergio Ferreres

Miguel Agost Ferrara

ÍNDIX DE CONTINGUT

1.- PRIMERA PART : PRESENTACIÓ

- 1.1.- Introducció.
- 1.2.- Objectiu
- 1.3.- Justificació
- 1.4.- Metodologia.

2.- SEGONA PART : L'ESPAI FÍSIC I GEOGRÀFIC

- 2.1.- Breu referència històrica, toponímia i definició de marjal.
  - 2.1.1.- Definició
  - 2.1.2.- Referències històriques.
  - 2.1.3.- Toponímia : alguns trets.
- 2.2.- Ubicació i localització
  - 2.2.1.- Ubicació geogràfica
  - 2.2.2.- Descripció de les zones de la marjal
  - 2.2.3.- Context geogràfic
- 2.3.- Límits, traçats, plans i mapes.

3.- TERCERA PART : PROBLEMÀTICA DE LA MARJAL I DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC, PLANTEJAMENT I PROPOSTES

- 3.1.- Problemàtica detectada.
  - 3.1.1.- La problemàtica social: una problemàtica urbanística.
  - 3.1.2.- Problemàtica ambiental.
  - 3.1.3.- Problemàtica de degradació de l'entorn.
- 3.2.- Consideracions de la marjal en el Pla General Urbanístic.
  - 3.2.1.- Plantejament.
  - 3.2.2.- Conclusions.
  - 3.2.3.- Posicionament dels grups polítics de l'Ajuntament.
- 3.3.- El moviment associacionista i la marjal.
  - 3.3.1.- Associacions de la marjaleria
    - 3.3.1.1.- Associació de Veïns Camí Fondo de Castelló
    - 3.3.1.2.- Associacions Amigos de La Marjal.
    - 3.3.1.3.- Associació de Veïns La Marjaleria
    - 3.3.1.4.- Unión por la marjaleria
    - 3.3.1.5.- Associació La Plana Entrilles
    - 3.3.1.6.- Associació El Meridià
    - 3.3.1.7.- Associació La Coloma
    - 3.3.1.8.- Grupo para el estudio y conservación de los Espacios

Naturales GECEN.

- 3.3.2.- Entrevistes amb els moviments associacionistes.
  - 3.3.2.1.- Grupo para el Estudio y conservación de los Espacios

Naturales GECEN

- 3.3.2.2.- Associació de Veïns Camí Fondo de Castelló
- 3.3.2.3.- Associació de Veïns La Marjaleria

4.- QUARTA PART : ENTORN ECO-SOSTENIBLE : PROJECCIÓ DE FUTUR.

- 4.1.- Espais agraris periurbans i Parcs Agraris.
  - 4.1.1.- L'espai agrari periurbà.
  - 4.1.2.- El Parc Agrari model de gestió
  - 4.1.3.- Enllaços d'interès.
- 4.2.- Normativa Europea.

- 4.2.1.- Conveni Europeu del Paisatge
- 4.2.2.- Dictamen del Comité Econòmic i Social Europeu
- 4.2.3- Carta de la agricultura periurbana
- 4.3.- Normativa de la Comunitat Valenciana.
  - 4.3.1.- Llei 5/2014 de 25 de juliol
  - 4.3.2.- Llei 1/2019 de 5 de febrer
  - 4.3.3.- Decret 201/2015 de 29 d'octubre
  - 4.3.4.- Decret 58/2018 de 4 de maig
- 4.4.- Models i escenaris: ciutats amb paisatges agrícoles periurbans.
  - 4.4.1.-Parques Agraris espanyols.
  - 4.4.2.- Enllaços d'interés.

5.- TESTIMONIS

6.- CONCLUSIONS FINALS

7.- BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

1.- PRIMERA PART: PRESENTACIÓ

1.1.- Introducció:

A ningú li passa pel cap en aquest temps, que les persones d'una determinada societat no tenim una alta participació en la configuració d'un paisatge, encara que moltes vegades, percebem el medi natural com quelcom al marge de la societat, idea, cada vegada menys present afortunadament.

Per totes les bandes ens arriben missatges en aquest sentit, la preocupació per la protecció i conservació dels espais naturals i del medi en general formen part de programes tant de governs locals, nacionals, com supranacionals i ens adonem que cada vegada la gestió de residus, les accions per controlar el canvi climàtic i la recuperació i preservació d'espais que han estat, o pateixen acció, que porten a la seua degradació, depenen cada vegada més de la presa de consciència de les persones que hi habiten en eixe lloc.

(Imatge 1 La Plana de Castelló. Font PATIVEL)

La paraula Marjalera té unes connotacions especials per a les persones tant de Castelló com del Grau, ha estat un espai on l'home, des de la seua visió antropocèntrica del món, a pur de treball, ha transformat en benefici propi, primer dominant a la natura i fent terrenys de conreu allà on hi era complicat i més tard inclòs fent-lo habitable. A partir dels anys 80 es va produir un augment incontrolat d'habitatges, patint l'espai una desproporcionada densitat de població amb els problemes que comporta.

Hui en dia, i després de publicar-se, un Pla General Urbanístic, anul·lat pel Tribunal Suprem, un Pla Especial de la marjalera i una proposta de nou Pla General Urbanístic, en procés de consulta i aprovació per part de l'Ajuntament de Castelló, es constata les discrepàncies entre sectors: veïns de la marjalera, grups ecologistes i els propis grups polítics de l'Ajuntament de Castelló; discrepàncies que al parèixer no tenen fi; clar exemple on el xoc d'interessos particulars amb l'interès general es fa més pales.

1.2.- Objectiu:

El propòsit d'aquest treball és, a més del propi de l'assignatura " Participació cultural activa" per el que fiquem en pràctica la competència bàsica "aprendre a aprendre ", pretendre aportar una visió imparcial de la problemàtica que envolta a la marjal, i plantejar algun model de gestió que pugua ser valorat per els sectors implicats.

Per la qual cosa, primerament farem una aproximació a l'espai físic i geogràfic, amb uns trets històrics que ens poden situar en el context del territori; per veure seguidament com ha estat el desenvolupament urbanístic i com el Pla General Urbà, que actualment es planteja tracta la zona en qüestió, es mantindrà un contacte amb els moviments associacionistes per tal de conèixer la seua opinió i propostes, també amb els diferents grups polítics que conformen l'Ajuntament. Finalment, passarem a plantejar una estratègia de gestió que considerem una alternativa a tenir en compte i que pugua minimitzar les tensions entre els sectors, per a tancar amb unes conclusions que puguen sintetitzar el treball realitzat.

(Imatge 2 Ullal de la Comare . Font Wikiloc)

1.3.- Justificació :

És evident, que la marjal de Castelló i Grau és un espai que ha estat sotmès a unes tensions tant urbanístiques com a conservacionistes; el presumpte incompliment sistemàtic de la normativa d'ordenació del territori ha complicat, encara més, aquesta problemàtica i ha estat sempre present; a dia d'avui les tensions continuen sense, al nostre entendre, apostar per una solució de futur i consensuada.

Pel contrari al que ha passat en altres llocs semblants, La Marjal del Grau Castelló no hi figura en la xarxa Natura 2000, com si figuren altres aiguamolls de la Comunitat Valenciana, i per tant no pot ser considerada ni un zona ZEPA (Zona d'especial protecció d'aus) ni ZEC o LIC, encara que puguem reconèixer algunes característiques d'aquestes.

Fem nostres les paraules de Vicent Ortells Chabrera “ *En el cas de València, la ciutat es va engolir el Grau ja fa molts anys però no passa el mateix en altres casos on el Grau és un nucli amb entitat pròpia i diferenciada. El Grau és el contacte del mar i la terra, de la marjal i la platja i de l'agricultura i de la pesca. Un horitzó llunyà per on neix el dia.*” (Castelló mar i marjal , Colla Rebombori 2000).

(Imatge 3 Castelló i al fons el Grau 1962. Font Sergio Ferrer)

Com que no ens pot passar el mateix que a València, el nostre treball va encaminat a estudiar unes altres propostes o models per a promoure iniciatives vers a fer compatibles interessos particulars i a la vegada preservar un espai natural, que respon a unes característiques mediambientals particulars.

Així que, presentar el model de Paisatge Agrari Periurbà com a una possibilitat de gestió i consens que pot adaptar-se a les nostres característiques és l'objectiu clau d'aquest treball.

1.4- Metodologia.

Per a poder realitzar el treball utilitzarem material bibliogràfic al nostre abast que consisteix fonamentalment en :

Tres primers documents:

1.- El DICTAMEN del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre “ La agricultura periurbana” NAT 204 CESE 1209/2004, signat a Brussel·les el 16 de setembre de 2004.

2.- La CARTA DE LA AGRICULTURA PERIURBANA, per la preservació , l'ordenació el desenvolupament i la gestió dels espais agraris periurbans. Signada en Castelldefels a setembre de 2010.

3.- Projecte del PLA GENERAL URBÀ de Castelló. Documents que l'acompanyen Memòria informativa , Estudi ambiental i d'estratègia.

4.- Altres documents que enumerarem en la bibliografia com:

Textos històrics.

Legislació , local , autonòmica i europea.

Recull d'articles de premsa.

Articles bibliogràfics.

5.- També treballarem sobre cartografia bé confeccionada per nosaltres a partir de cartografia a l'abast, com de fons oficials de la Generalitat Valenciana, Instituto Geográfico Nacional de la Agencia Estatal de Meteorología o del Google Maps i altres.

6.- Com a fonts primàries de proximitat: Associacions veïnals , GECEN, Ajuntament (Grup de govern i grups de l'oposició) i opinions particulars diverses, es dissenyarà unes entrevistes per a que ens puguin fer arribar els seus punts de vista i que concretarem més endavant.

Entrevistes amb :

Grupo para el estudio y la conservación de los espacios naturales (GECEN).

Asociación de vecinos La marjaleria.

Union por La marjaleria.

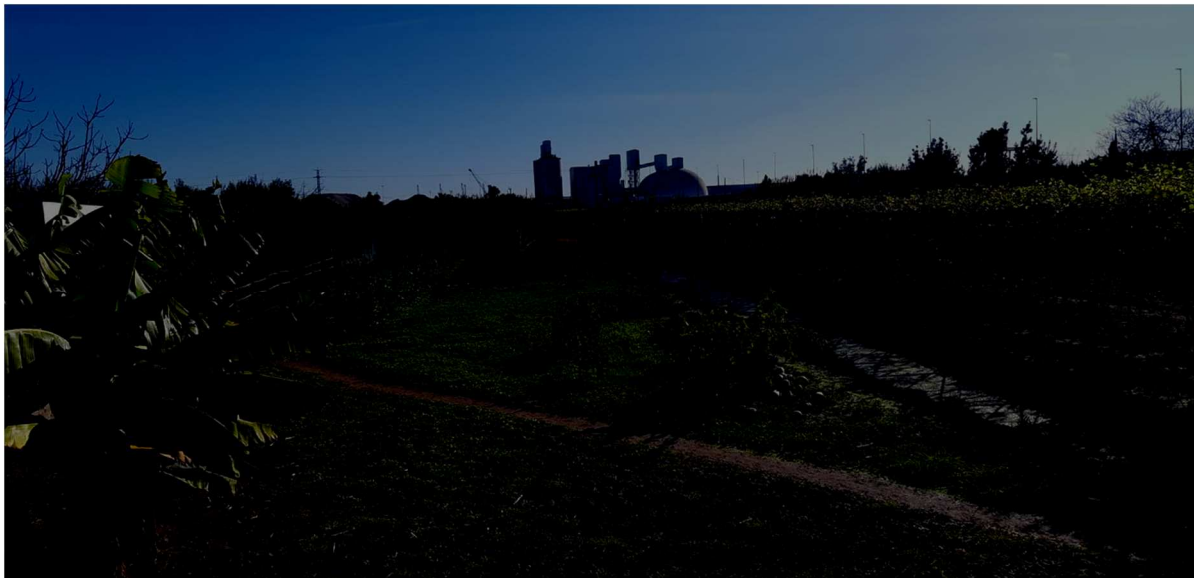
Asociación de vecinos del Camí Fondo.

Asociación La Plana Entrilles

Regidoria d'Urbanisme de l'Ajuntament de Castelló

Altres grups polítics de l'Ajuntament.

Altres testimonis

(Imatge 4 Quadro de Santiago Vedat arrocer. Font pròpia)

2.- SEGONA PART : L'ESPAI FÍSIC I GEOGRÀFIC

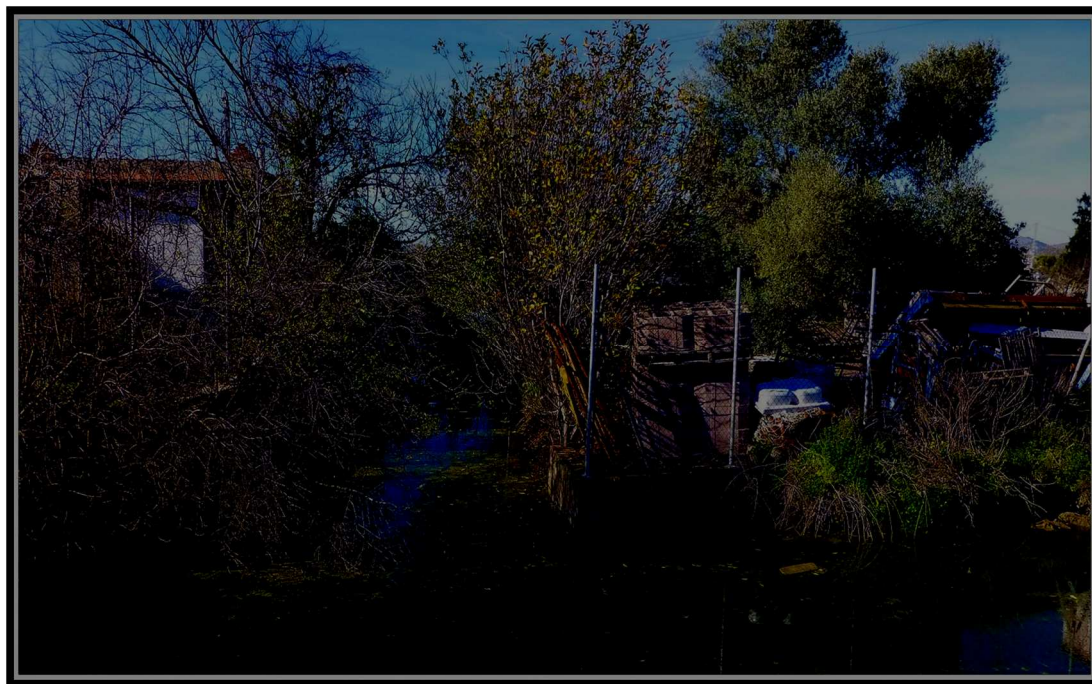
2.1.- BREU REFERENCIA HISTÒRICA, TOPONÍMIA I DEFINICIÓ DE MARJAL

2.1.1.- Definició.

Segons Joan Coromines la paraula marjal ve de l'àrab marga o merxa equivalent a terreny baix i pantanós (maresma=costa baixa inundable per les aigües del mar o d'un riu).

Etimològicament la paraula **marjal** té la seua procedència en el baix llatí **marecadicus*; cónfer francès *marécage*; i també del àrab hispànic *márġa'*, mesura agrària equivalent a 100 estadales granadins o 5 àrees i 25centiàrees.

La **marjal** és una zona humida, generalment propera al mar, de gran riquesa tant en fauna com en flora. Aquestes zones humides, sovint són estacions de pas en la migració de les aus entre el nord d'Europa i Àfrica. Aquest terreny baix i pantanós es troba cobert de vegetació, pràcticament en la seua totalitat i el seu origen pot ser divers (aportació fluvial, subterrani , mareas , etc) com zones planes properes al mar, han patit la pressió urbanística, especialment a la Comunitat Valenciana, amb el perill mediambiental que la seua desaparició suposaria. A la Comunitat Valenciana hi podem trobar amb aquestes característiques, entre altres, la marjal de Pego – Oliva, la marjal d'Almenara, la marjal de Nules i per suposat la marjal de Castelló.

(Imatge 5. Encreuament de séquies. Font pròpia)

2.1.2.- Referències històriques.

L'actuació més antiga coneguda en la marjal de Castelló, està datada en 1260, es troba relacionada amb el procés de creació de les infraestructures associades a la «*mutatio ville*» o provisió fundacional de la vila, iniciada al 1251. (Guichard, Sánchez Adell, 1984; Torró, 2007a: 245-246).

Es tracta d'una llicència al prior cistercenc de Sant Vicent de la Roqueta, titular del senyoriu des de cinc anys enrere, i als veïns de Castelló per a que es fera un camí des de la població fins la mar travessen la marjal. (Burns 1991: nº 283).

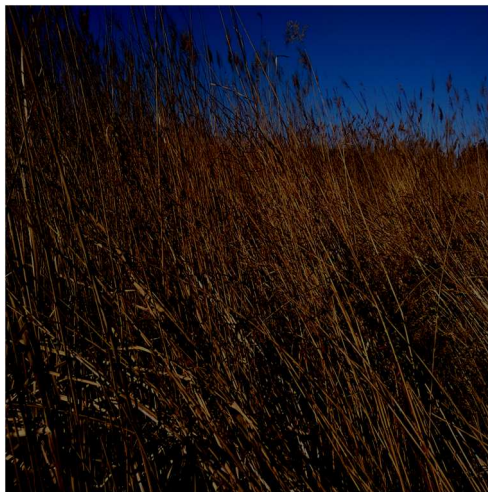
El traçat del nou camí, anomenat hui Camí Vell de la Mar, es convertirà en una de les línies d'ordenació agrària de l'àrea palustre, a pesar de tindre constància de donacions realitzades *in almariali* als colons de Castelló, confirmades al 1286. (Sánchez Adell 1973 : 36).

Tot pareix indicar, que les tasques de dessecació i ficada en cultiu no havien començat de debò. De fet, al 1298 Jaime II qualificava de "totalment inculte" (*heremum totaliter*) aquesta marjal, afirmant que reduir al cultiu podria resultar de "gran utilitat" (*magna utilitas*) als homes de Castelló i a les rendes reals. Per aquest motiu es va atorgar llicència a Bernat d'Esplugues, batlle general del regne, per a distribuir terres allí, bé en qualitat d'establiment a cens, bé en forma de donació de heretats.

El primer text descrivint les característiques de La Marjal de Castelló, ho trobem en el llibre de Gaspar Escolano : «Dècada primera de la historia de la Insigne y coronada ciudad y Reino de Valencia», publicat en 1611; encara que els fets que narra es refereix a quan les tropes del Rei Jaume I van conquerir aquestes terres.

Diu així :

"A poca distancia de Almançora viene la rica y populosa villa de Castellón, con su castillo; que vulgarmente se llama de La Plana por estar dentro del llano de Burriana. Sus cosechas son grandes, de pan, granos, frutas, hortalizas, algarrobos, cáñamo, seda, lino y cañas dulces..." "Es población nueva, fabricada en el año mil doscientos cincuenta y uno justo después de la conquista, por orden del Rey Don Jaime y por medio de Don Ximen Perez de Arenos, como se halla por escritura auténtica del Rey otorgada en Lérida en dicho año....."

"Bajando de Castellón al mar, se topa con unas largas almarjales o pantanos, y una laguna de agua, que se recoge en aquel seno de las fuentes que brotan en él, y de las avenidas del mar. Por los carrizales de ellas se crían y anidan vandas de puercos javalis y francolines, y otras cazas de gusto..."

(Imatge 6. Senillar. Font pròpia)

En arribar Jaume I a la Plana en 1233 es van trobar amb uns terrenys plans, boscosos i quallats de canyars, senillars i murta. Hi havia molts aiguamolls, així com "lluents" (zones amb aigua entollada que lluia amb el sol). Aquestes aigües no sols procedien de la pluja i dels desbordaments del riu Sec i d'altres barrancs que baixaven de les muntanyes que tanquen la Plana per l'oest, sinó també de les inundacions provocades per els temporals de Llevant, de l'aigua de les fonts, com La Font de la Reina o del Molí de la Font i de la gran quantitat de ullals en el sol.

Pareix que, es va prendre l'antic camí preromà que travessa tota la comarca de la Plana de nord a sud en trajecte paral·lel al mar (actual Caminas) com a eix per a donar les terres de la dreta i de l'esquerra als cavallers, nobles, i clergues d'ordes religiosos i monàstiques que van acompanyar i van ajudar en la campanya. Aquestes terres que es van donar afrontaven per Llevant amb el camí conegut com de La Donació, que és el que delimitava les terres pantanoses de les què no ho eren. En aquella època van quedar

aquells terrenys baixos i entollats sense cap aprofitament per la seua insalubritat, ja que se li donava gran importància, en termes de salut, als terrenys secs.

Amb el pas dels anys els serfs van prendre possessió de part d'aquells terrenys enfangats i van crear, a base de molts esforços, les conegudes com "Marjals de Saò"; cavant sèquies àmplies i apilant en els seus bords el fang extret, amb la qual cosa aconseguien elevar el nivell del terreny. Prompte aquestes sèquies es van anar unint unes amb altres per a donar eixida a l'aigua cap a la mar per mitjà de les sèquies mare, per les anomenades Goles. Este sistema, primitiu i rudimentari, va resultar ser molt eficaç per al drenatge.

Ja en el S. XIV es va intentar començar a cultivar arròs (es creu que van ser els àrabs els que ho van introduir per primera vegada) , però durant molts anys, segles, va haver-hi grans contradiccions per part de les autoritats, autoritzant-ho o denegant-ho segons convinguera; inclús es va arribar a prohibir baix pena de severs castics. Per un costat la influència de l'Orde militar de Santiago, que era propietària de gran part dels terrenys, forçava el cultiu de l'arròs, ja que així aconseguien augmentar les seues rendes, al mateix temps les moltes i reiterades queixes dels pobladors de La Plana, creient que les epidèmies de malària que patien i la mortaldat que elles els produïen provenien del cultiu de l'arròs, van aconseguir que successius monarques ho prohibiren.

(Imatge 7. Cultiu de l'arròs. Font Sergi Ferrer)

En 1342 Pere IV va confirmar les prohibicions ja existents, i posteriorment més monarques com el Rei Martí en 1403 i altres van seguir en la mateixa línia. Cal tindre en compte que en aquests anys el paludisme feia estralls, fins al punt que en 1357 el Rei va perdonar als habitants de Castelló el pagament d'impostos en atenció a les malalties i gran mortaldat que havien patit. Inclús en 1448 el Rei El senyor Alfons en una pragmàtica *prohibeix*, davall les més severes penes, el cultiu de l'arròs a Castelló, Almassora, Villareal i Fadrell, pel fet que les defuncions havien sigut tan nombroses que la vila va quedar completament despoblada.

(Imatge 8. Amb l'aca a la marjal. Font Sergio Ferrer)

Fins el mateix Cabanilles en els seus textos va considerar que la causa de les

epidèmies de malària eren els arrossars. Ell, com tants altres, estava equivocacat. Ja fa temps

que es coneix que la malària es transmet per la picadura de la femella del mosquit *Anopheles*, la qual posa els seus ous sobre la superfície de les aigües mortes, en les quals hi ha molt poca o nul·la quantitat d'oxigen dissolt. No obstant això la planta de l'arròs necessita molt oxigen en les seues arrels, i per al cultiu de l'arròs és absolutament necessari que els camps tinguin una entrada i eixida contínua d'aigua, renovant-se aquesta sense parar. És per açò que els ous de l'*Anopheles* no poden prosperar allí. És a dir que els treballadors en els camps d'arròs es van infectar de la malària per la picadura del mosquit que viu i es reproduïxen les zones entollades i

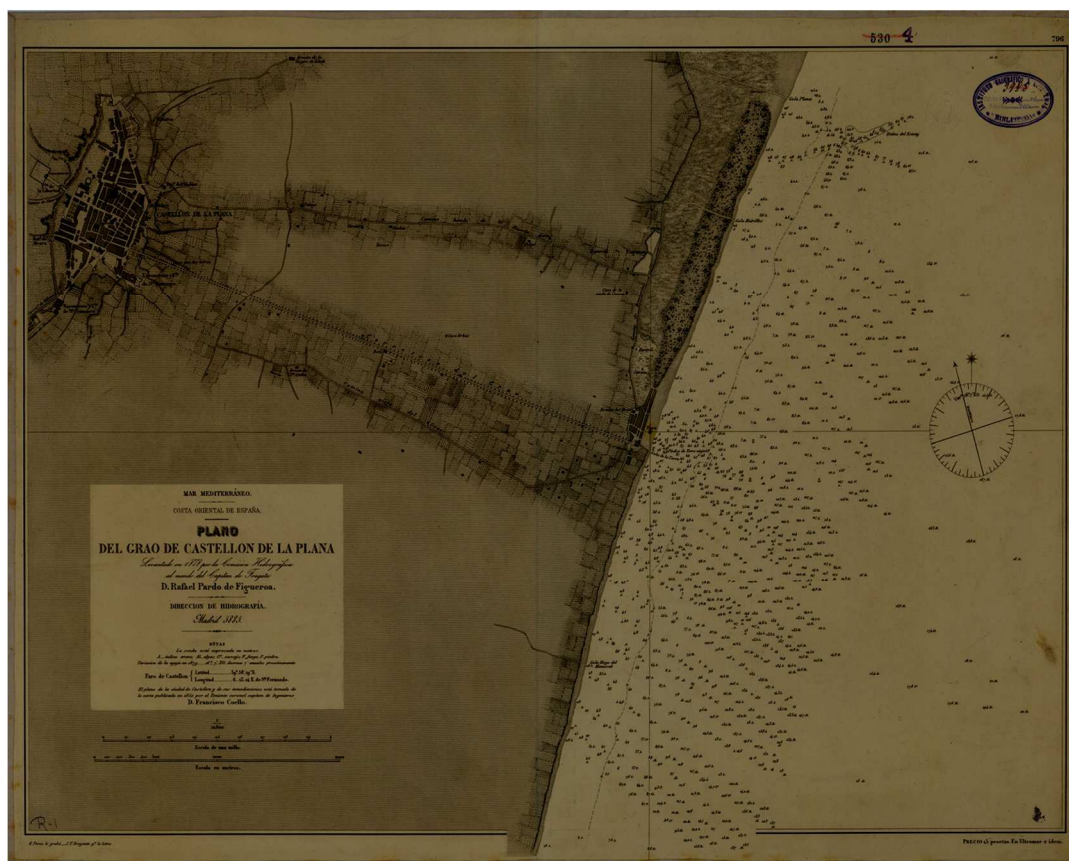
pantanoses adjacents als camps, i no pel propi cultiu de l'arròs, com així es creia. Així, doncs en el S.XIV ja estava consolidat el sistema d'excavar sèquies per a elevar els terrenys cultivables i dirigir les aigües, de manera que l'avanç de les terres dedicades al cultiu va ser imparabile des de finals d'aquest segle en la Marjaleria.

Al S. XVI ,estava terminantment prohibit el cultiu de l'arròs es van començar a utilitzar les terres per a un nou cultiu : el CÀNEM. El cànem era de gran qualitat pel que es dedicava de forma preferent a la indústria pesquera; cordes, cordells i llances per a palangres i abastia també al gremi de Corders de Castelló, dedicant així mateix una part de la producció a l'exportació. El Gremi de Corders va ser fundat en el S. XV i va durar fins aproximadament 1940. La fabricació d'espardenyes amb el cànem va representar, en els anys de la primera guerra mundial, una gran font d'ingressos per als espardenyers, perquè es va abastir d'espardenyes a les tropes europees en enormes quantitats.

Després de la Guerra de Successió espanyola i una vegada assentada la dinastia borbònica es van augmentar les obres de drenatge i dessecació a fi d'augmentar la superfície cultivable i evitar problemes de salubritat. Estem al 1780, durant el regnat de Carles III. L'augment de les terres cultivables i la millora en la higiene dels agricultors va aconseguir també un important augment en la diversitat dels cultius i en la seua productivitat. A principis del S. XIX es continuen incrementant les hectàrees de la marjal dedicades al cultiu, de manera que es distingeixen en la Marjaleria dues zones: El Prat, zona no afectada pels drenatges i la Marjal , anomenada així pels castelloners, que comprèn tots els terrenys ja drenats per mitjà de diferents sistemes.

En 1866 i 1879 es van aprovar successivament dos noves Lleis d'Aigua, que exigeixen la dessecació de zones humides per qüestions de salubritat. Com a conseqüència de l'aplicació de les lleis van sorgir molts projectes per a dessecar completament La Marjal. No obstant això no van arribar a executar-se, encara que una Reial ordre de 1884 declarava insalubre gran part del Prat de Castelló. L'Ajuntament de Castelló es va oposar per complet a aquestes mesures perquè considerava que un drenatge massiu era perjudicial per als interessos generals de la localitat.

(Imatge 9. Font Instituto Geográfica Nacional)

En 1900 la Pineda i El Prat de Castelló són exclosos del «Catalogo de Montes Públicos», amb la qual cosa s'autoritzava a l'Ajuntament a disposar d'ells. Este fet va ser el que li va fer canviar de postura, fomentant la dessecació total de les marjals del Prat. En 1912 l'Ajuntament de Castelló era propietari d'una extensa zona de 383 hectàrees (Pineda de la Mar, Prado o QUADRO) i va sol·licitar de les autoritats que estes terres poguessin dedicar-se a vedat arrosser; així mateix alguns particulars van transformar també les seues terres de la marjaleria limítrofs amb les de la propietat municipal per al mateix fi.

En 1921 l'Ajuntament va vendre parcel·lades i en pública subhasta les terres del Quadro. Es va constituir llavors, "La Primitiva arrocera" i un any més tard el Sindicato Agrícola Arrocer. El cultiu arrosser va tindre gran importància després de la guerra civil, incrementant molt el nombre de fanecades dedicades a l'esmentat cultiu. Van haver de realitzar-se diferents obres per a assegurar el reg adequat i es van millorar els canals de desaiçüe i les seues goles amb subvencions de fins a un 80% del cost per part de l'estat espanyol, canalitzades a través de la Confederació Hidrogràfica del Xúquer. La Cooperativa va arribar a industrialitzar fins a 1.988.674 quilos d'arròs amb corfa en el seu any de màxim cultiu (1954) i els seus socis van arribar a ser 938 en aquella època.

A partir d'eixe any va començar el declivi del cultiu de l'arròs, ja que les despeses se van anar incrementant molt per damunt del ritme de guanys; la plantació i la sega de l'arròs resultaven molt costosos i, encara que es van intentar mecanitzar, però, donat la xicoteta grandària de les parcel·les i que el subsòl és turbos en extenses zones del Quadro va fer que la mecanització no fóra possible en la majoria de les propietats. D'altra banda ja es detectava una falta d'aigua per al reg per la disminució del cabal de la Font de la Reina. I encara hi ha un altre factor important, i és que els fills dels arrossers no van voler seguir l'ofici dels seus pares ja que trobaven fàcilment altres treballs que no eren tan penosos com aquest.

(Imatge 10. Perera a la marjal. Font pròpia)

En 1965 es va aprovar l'execució d'una gran obra de drenatge; l'Ajuntament va patrocinar la dessecació de les terres comptant amb ajuda estatal. Es va instal·lar una xarxa de drenatge composta per col·lectors que aconseguen una longitud total de més de 4 km. D'aquesta manera la majoria dels terrenys es van dedicar a altres cultius, com a fruites i hortalisses, menys pesats que l'arròs i que necessitaven menys aigua. Altres parcel·les prompte es van vendre com a solars.

En els anys seixanta va arribar també un nou cultiu a la Marjalera : el COTÓ. No se sap qui ho va iniciar però es va passar de les fruites i hortalisses al nou descobriment que, amb el temps ,se va demostrar que va ser nociu. El primer any es va aconseguir una molt bona collita . Més tard van veure que la planta que quedava després de recol·lectar-se el floc de cotó s'assecava i van aparèixer unes erugues procedents de l'interior de les canyes; la quantitat de les dites erugues era tan enorme que es va considerar una plaga a què no podien fer front amb els productes fitosanitaris habituals. Finalment es va utilitzar el DDT, amb la qual cosa es va acabar no sols amb la plaga de les erugues del cotó sinó amb tots els animals i plantes que poblaven llavors les sèquies.

(
11. Vista
de
la seua
Font

Imatge
del port
Castelló i
marjal.
Instituto

Geográfico Nacional)

Estudis realitzats analitzant imatges aèries de 1946, 1956, 1985, 2012 En Àngel Marcos Vicente (Ambientòleg i tècnic de qualitat i medi ambient) en el seu treball de grau en Ciències Ambientals de 2017 diu que en 1946 s'aprecia una marjal quasi uniforme , amb xicotetes parcel·les de cultiu hortícola i cerealista en el sud i amb una gran extensió de terreny dedicada al cultiu de l'arròs. La pressió urbanística era pràcticament nul·la, amb xicotetes vivendes i construccions lligades a l'agricultura. En 1956 s'aprecia un detriment de l'horticultura i cultiu del cereal amb un augment de la superfície dedicada a l'arrossar, i amb una major parcel·lació d'aquests arrossars. La densitat de la construcció augmenta en la zona sud, però continua sent lligada a l'agricultura.

En 1965 és quan es produeix el punt d'inflexió en l'evolució de la Marjalera de Castelló per les grans obres de drenatge finançades pel Ministeri d'Obres Públiques, ja citades anteriorment. És a partir de la dessecació definitiva i total de la Marjalera quan comença el boom urbanístic. Molts propietaris van abandonar l'ús agrícola i van vendre les seues parcel·les, amb la qual cosa es van construir habitatges d'ús recreatiu. Aquesta situació es va intensificar en la dècada dels 70. En 1985 s'observa en les imatges un desmesurat augment de les construccions, amb un gran descens de les parcel·les dedicades a l'agricultura. Apareix també una nova instal·lació de bestiar oví en el sud-est, que encara que instal·lada legalment i sobre sòl no urbanitzable, té el seu conseqüent impacte en el sòl de la Marjalera.

(Imatge 12. Vol 2012. Font Instituto Geográfico Nacional)

En 2012 es va prendre una de les darreres imatges de la sèrie, i en ella s'aprecia el nivell de degradació que ha aconseguit la Marjaleria: no hi ha camps de cultiu més enllà de parcel·les aïllades, i si hi ha nombrosíssimes habitatges, és un territori amb un nivell de fragmentació molt alt. En la part sud pareix que hi ha major manteniment del medi natural amb parcel·les buides i el prat on pasta el bestiar . Tenim perquè una Marjaleria fragmentada, amb uns usos del sòl parcel·lat i un paisatge totalment diferent del que va ser en el seu moment. Ha sigut la culminació d'un llarg procés de transformació i destrucció d'un ric ecosistema costaner. Un ecosistema que ha patit una degradació ecològica que s'ha vist intensificada en les últimes dècades degut a la desinformació, a la quasi absència de cultura mediambiental i a una roïna i tardana planificació urbanística. (Angel Marcos 2017)

Si bé, en el seu treball es realitza una pormenoritzada analítica de la zona situada en el que seria l'antic quadro de Santiago la seua conclusió es pot extrapolar a la resta del que seria la marjal de saó.

2.1.3.- Toponímia: Alguns trets

SÉQUIA: paraula que prové de l'àrab al-sáquiya , la que dóna de beure. Es refereix a la rasa o canal per on es condueixen les aigües per a regar i per a altres fins.

MARJAL: prové de l'àrab mary^, defineix un terreny davall i pantanós. Es refereix també a una mesura de superfície utilitzada a Granada, equivalent a 528,4 m2.

MARJALS: són els terrenys estrets i allargats, de terra negra per la gran quantitat d'humus que contenen, circumdants en els seus dos costats més llargs per dos àmplies sèquies d'aigua de poca profunditat.

(Imatge 13. Marjal en cultiu prop del nucli urbà del Grau. Font pròpia)

Veurem ara la toponímia de les diferents partides de la marjal, és a dir l'origen dels seus noms i les seues relacions amb la llengua parlada actualment o amb llengües ja desaparegudes. A Castelló la major part dels topònims tenen un origen medieval. (Imatge

14 Alqueria abandonada. Font pròpia)

LA FONT DE LA REINA: paraula d'ascendència catalana. La font fa referència a un dels ullals més importants de la zona, El Molí de la Font

BOVAR: és un topònim d'origen català aparegut durant els primers anys d'ocupació cristiana. Significa lloc on creixen Boves o Bogues en abundància (bova o enea, en castellà) i el seu full s'utilitzava per a fer cistelles i els assentisc de les cadires.

LA MOLINERA: és un topònim català. Podria ser la feminització del cognom Moliner, antic propietari, també podria referir-se a l'habitació o espai tancat en què està instal·lat el molí.

SENILLAR: topònim d'origen català. Fa referència a la vegetació que caracteritzava aquestes terres: planta gramínia molt pareguda a la canya que creix en els marges dels rius, marjals i altres llocs humits.

LA MOTA: topònim d'origen català. Fa referència als marges que limiten lateralment el llot

d'una sèquia, en aquest cas el marge dret del riu Sec. La mota és un muntó de terra i pedres per a assenyalar una partició o per a tancar un espai de terra, i, sobretot, per a defensar un tros de terra de les avingudes d'un riu o torrent.

TRAVESSERA: terme d'ascendència catalana. Es refereix a un camí que uneix de través altres dos camins, en aquest cas el Caminas i el Serradal.

(Imatge 15 Sèquia de la Travessera a l'eixida del Molí la Font. Font pròpia)

CAP: terme d'ascendència catalana. El nom es refereix a la seua ubicació en l'extrem de les terres de l'horta on acaba la sèquia Major.

BRUNELLA: nom d'origen català. És la feminització del cognom Brunell, antic propietari; encara que també podria referir-se al color fosc dels llims de la marjal.

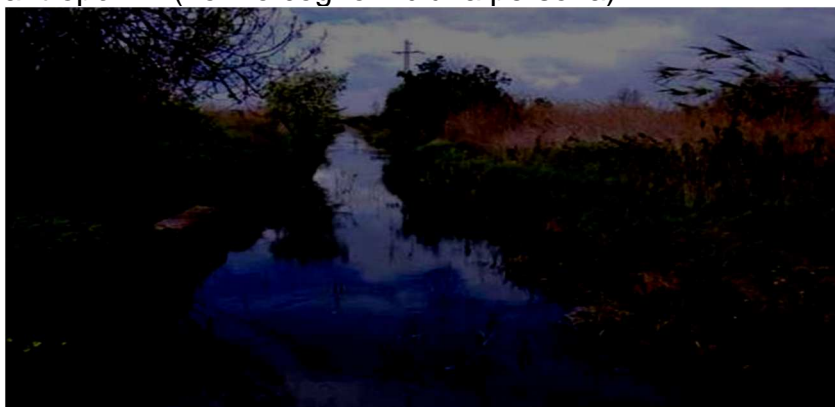
ENTRILLES: d'origen català. Possiblement fa referència a un antic propietari (ca En Trilles)

CATALANA: d'origen català. És possible que es tracte de la feminització del cognom Català, antic propietari

PATOS: és un castellanisme. Possiblement fa referència a l'abundància d'aquestes aus en les marjals de la zona. No obstant això també és possible que provinga del cognom d'una persona que apareix documentat en el Llibre dels valors de la peita de 1527, on es cita a un cert Francesc Patos (Arxiu Històric Municipal de Castelló)

BORRASSA: el seu origen és català; possiblement fa referència a un antic propietari, feminitzant el cognom Borrás (Imatge 16. Ànecs a la partida Patos . Font pròpia)

VINATXELL: l'origen del nom és àrab. És un topònim compost pel prefix clànic Vin, seguit d'un antropònim (nom o cognom d'una persona) .

marjals abandonades a la partida Vinatxell. Font pròpia)

(Imatges 17. Sèquia i

2.2. UBICACIÓ I LOCALITZACIÓ

2.2.1.- Ubicació geogràfica.

En el seu llibre Helena Kirchner, "Por una arqueología agraria. Perspectivas de investigación sobre espacios de cultivo en las sociedades medievales hispánicas." replega el treball del professor Josep Torro de la Universitat de València "TIERRAS GANADAS. ATERRAZAMIENTO DE PENDIENTES Y DESECACIÓN DE MARJALES EN LA COLONIZACIÓN CRISTIANA DEL TERRITORIO" en el que diu :

“La marjal de Castelló de la Plana; una extensa zona humida molt degradada en la actualitat per l' expansió urbana e industrial, exclosa a més de les figures legals de protecció del medi ambient. Originalment àrea palustre se estenia al llarg de 15 km de costa, des de la serra del Desert de les Palmes fins la desembocadura del Millars, abastant més de 2.000 ha. Es tracta d'un espai heterogeni, en el que cap fer una distinció fonamental entre les zones més deprimides, de caràcter llacunar, i els espais no coberts per la làmina d'aigua, que reb la denominació genèrica de Marjalera.”

La marjal del Grau de Castelló estava constituïda originàriament per una sèrie d'estanys, als que tanca la seua eixida al Mediterrani el Serradal, barra de restinga que forma una elevació entre el mar i la zona pantanosa, que no permet el seu desguas adequat, formant una zona d'embassament i un paisatge pantanós, d'arenes movedisses i fanguers. Una superfície inhòspita que els romans transformen en terres cultivables i després els

musulmans van consolidar amb la posada en marxa d'un sistema de sèquies i canalitzacions, que encara perdura en la xarxa agrícola rural . Des del segle XIX, l'home ha intentat dessecar els aiguamolls a fi de convertir el terreny inundat en zona de cultiu. Durant l'esmentada fase es construeix un important sistema de canals i sèquies amb l'objecte principal de drenar el terreny, topogràficament deprimat respecte al nivell del mar, amb un nivell freàtic marcat per l'aquífer detrític de la Plana.

(Figura 1 adjunta : Plànol esquemàtic de la xarxa de drenatge del marjal de Castelló de la Plana).

En l'actualitat, pràcticament, tota la zona costanera és terra ferma, aprofitada no sols per a cultius sinó com a zona residencial. Enmig d'aquesta zona pantanosa s'alçaven una sèrie d'elevacions coneguts com pujols. Aquestes zones més elevades ja en el segle XIX s'aplanaven per a omplir els barrellars i

eliminar les aigües estancades. Les terres així guanyades als aiguamolls van formar un mosaic de parcel·les i una infinitat de sèquies comunicant-se entre si, a fi de disposar d'aigua i al mateix temps drenar les aigües fins al mar.

2.2.2.- Descripció de les zones de la marjal.

En el segle XIX, quan els experts municipals de Castelló estableixen una classificació de les marjals des de les més altes fins als quadros consideren:

1.- Marjals altes que no necessiten sèquies de sanejament i es reguen per mitjà de sènia o sobrants del riu Millars, en res es diferencien dels terrenys d'horta, no són insalubres per cap concepte.

2.- Marjals de saó, el sòl de la qual està de dos metres a cinquanta centímetres sobre el nivell de les aigües subterrànies i que necessiten sèquies de sanejament; constitueixen un perfecte sistema de sanejament antiquíssim en esta població.

3.- Marjals baixes que s'inunden amb facilitat en èpoques de grans pluges i es troben immediates als pantans o quadros.

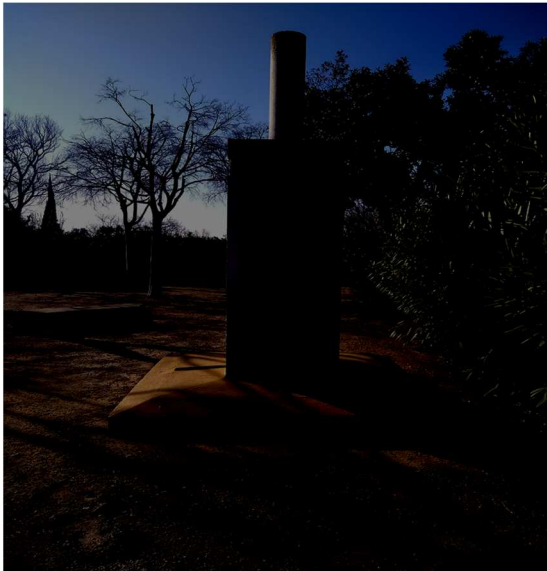
(Imatge 18 .Entorn del Molí de la Font partidor de la sequia L'Obra i La travessera. Font pròpia)

Son zones emblemàtiques de la marjaleria La font de la Reina i el Molí de la Font. El paratge de La Font de la Reina es coneix també com Molí de la Font; cal distingir entre el brollador subterrani i la construcció antiga del molí que hi ha en el mencionat paratge. El cabal d'este brollador, propietat municipal, oscil·la segons l'època de l'any i de les pluges la seua temperatura és contínua d'uns 20 graus. La sèquia d'eixida es divideix en dos: la sèquia L'Obra i la sèquia Travessera. Històricament hi ha referències que en el segle XV el Molí de la Font s'utilitzava com a molí fariner i posteriorment per a la fabricació de teixits. En el segle XX este brollador era la principal font de subministrament d'aigua per al cultiu de l'arròs des de 1920 fins a 1960 en la zona del quadro, segons afirma Francesc Rambla (Colla Rebombori) .

El Molí de la Font és un brollador d'aigua dolça de cabal important i a partir del qual es va construir una moderna xarxa de canals. És un conducte de més de 200 m que transcorre en direcció nord-oest soterrat per terrenys argilosos i descàrrega aigua de

l'aqüífer de la Plana. És el final del recorregut de la sèquia Major i el començament de la sèquia de l'Obra, que desemboca directament en el mar, molt prop del límit amb el terme municipal de Benicàssim. Des del Molí de la Font sorgeix tot una xarxa de sèquies que reguen el denominat Vedat Arrosser, terreny fèrtil, antigament inundat i dedicat al cultiu de l'arròs, i hui en dia dedicat al cultiu d'hortalisses. Les sèquies més destacades són el Primer canal i la sèquia de l'Obra, partint d'ells un sistema de distribució d'aigua format per les sèquies menors: sèquia de la Molinera, carrerassa del Bovar, el Segon canal, sèquia de la Ratlla o canal cobert de la Companyia. (De l' Estudi Ambiental i Territorial Estratègic)

Una altra zona particular és el Parc del Meridià, deu el seu nom al meridià zero o de Greenwich que passa per allà i que s'encreua amb el paral·lel 40 ; aquesta situació va provocar la visita d'eminents científics en els segles XVIII i XIX per a mesurar l'arc del meridià i fixar les coordenades, cal destacar la visita del matemàtic i astrònom Pierre François Méchain, que va morir en la nostra ciutat víctima de la febre groga en 1804; el parc, propietat municipal, va començar en 1991 situat al costat del camí de la Donació molt prop del camí La Plana.

(Imatges 19 i 20 : Entorn del Parc del Meridià. Font pròpia)

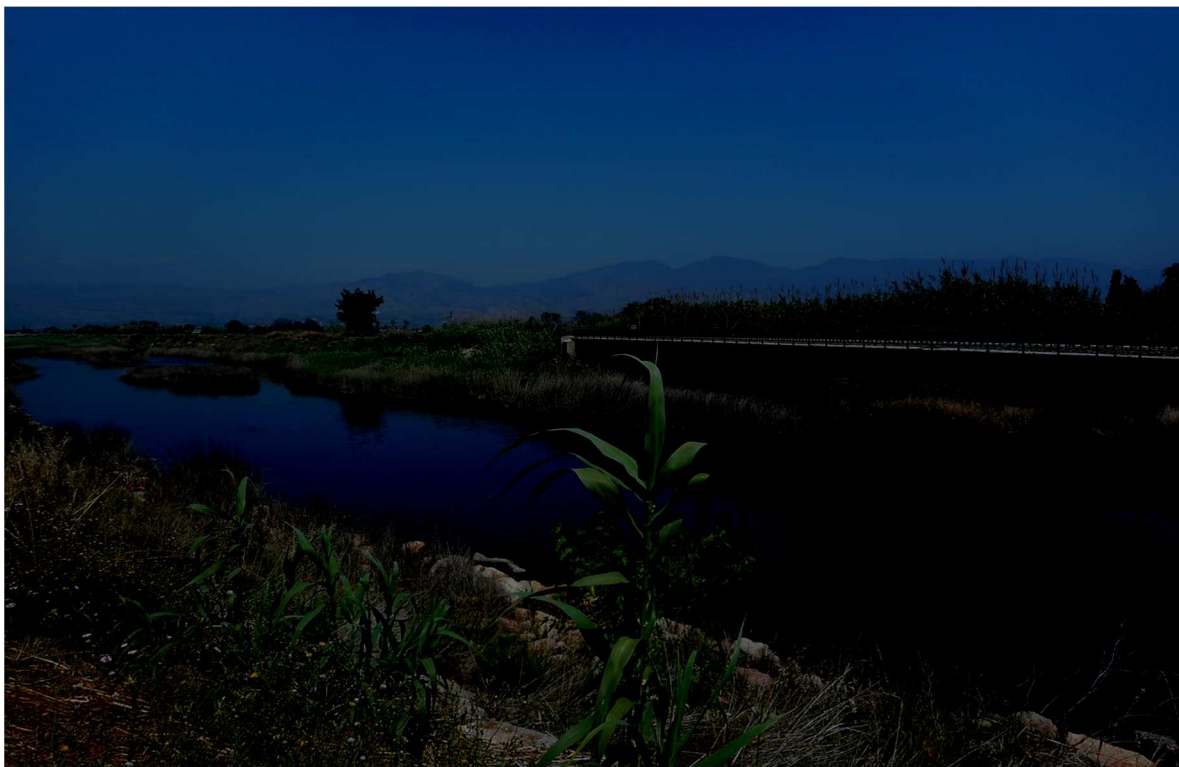
També en l'Estudi Ambiental i Estratègic del PGU, i a l'apartat Elements i espais naturals singulars a l'octubre de 2017 es fa la següent descripció:

La Marjalería de Castelló és la denominació tradicional d'una zona del municipi, localitzada al nord-est del nucli urbà, amb característiques diferenciades de la resta del mateix. Comprèn l'espai que partint del Camí de la Donació, o de l'est de l'Horta, limitava amb el Grau de Castelló i el terme de Benicàssim, i acabava en la mar, amb una superfície aproximada de 1.700 ha, compronent tant l'antiga zona pantanosa pròxima a la platja coneguda com a Vedat arrosser, transformada per l'home per al seu aprofitament agrícola, com la zona tocant a l'antiga horta, denominada Horta de la Marjal.

Es tracta d'un enclavament de notable singularitat ecològica i paisatgística, en el que, a causa del progressiu abandó dels cultius, han proliferat les edificacions destinades a segon habitatge o residència estival de bona part de la població de la ciutat. Per definició, la marjal és una antiga zona humida d'aigües subterrànies, drenada per una xarxa de sèquies i canals fabricada per l'home, que desemboca finalment en el mar. No obstant això, no posseeix la condició legal de zona humida, ni està arreglada en cap dels catàlegs o inventaris de zones humides d'àmbit nacional o autonòmic.

La Marjalería de Castelló està regulada per un Pla Especial propi, aprovat en 2006, en el que entre altres aspectes, s'estableix un règim de protecció per a aquelles zones de major valor ecològic, on l'antiga marjal es troba menys deteriorada i en la que es concentra la major riquesa biològica, principalment en dos enclavaments. Un, al voltant del Camí de la Plana, la sèquia Entrilles i el Camí Fondo, en la que la marjal es troba en millors condicions. I un altre, junt amb el riu Sec, on hi ha una zona de praderia destinada a pastos, en la que es produeix una important concentració d'aus.

Actualment, les àrees de major valor ecològic es concentren, en una zona junt amb el riu Sec, en la que hi ha una praderia, dedicada a la ramaderia i en la que es produeix una concentració d'aus que fa especialment important la seua protecció i preservació del procés urbanitzador.

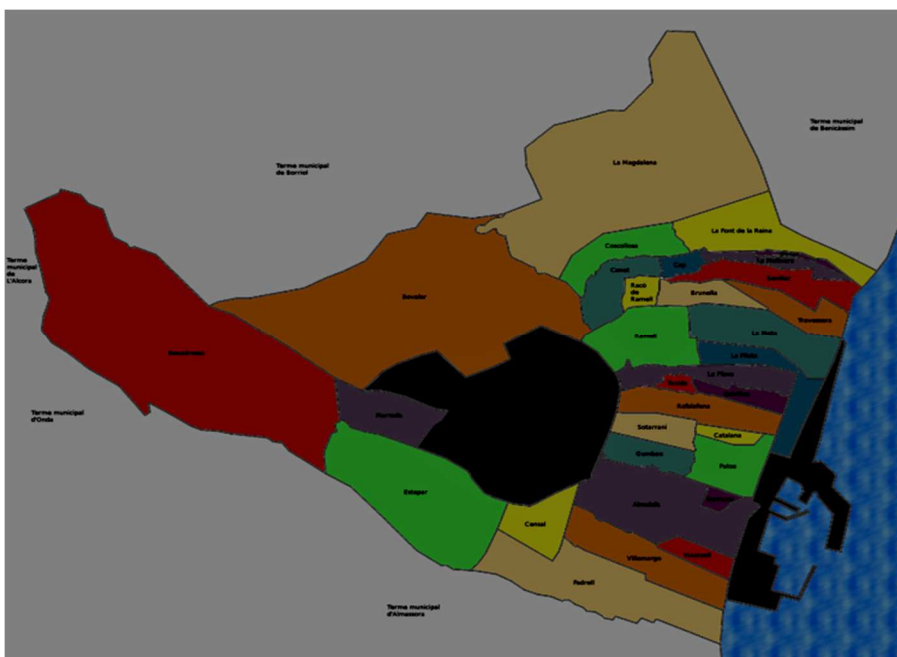

(Imatge 21 Pont del riu Sec al final de la seua cursa. Font Wikiloc)

La denominada "Horta del Marjal" és una zona de la Marjaleria tocant a l'antiga Horta i que comprenia aproximadament, des del camí de la Donació fins al camí del Primer Canal, en la part sud del riu Sec, amb cultius semblants als de l'Horta, regant-se dels sobrants i escolaments d'aquesta. Tradicionalment, dels usos agrícoles, es va derivar l'existència en la zona de diferents construccions (masies, alqueries, cases o casetes) relacionades amb esta activitat i utilitzades per a guardar els útils agraris, emmagatzemar les collites i, eventualment, per a ser utilitzades com a residències estiuenques. Este tipus de construccions, típiques en la zona i que s'han conservat en la seua forma original, encara que de vegades amb noves construccions annexes, són de reduït o mitjana grandària, unifamiliars i de construcció senzilla. Al seu costat, han proliferat, en els últims 40 anys, altres edificacions d'estructura més complexa destinades a segona residència, que no segueixen un patró ordenat, ni en formes constructives ni en materials.

La subunitat del Pla es troba inclosa dins de les partides La Mota, Fileta, Plana 2, Entrilles, Rafalafena 2, Catalana, Patos, Borrassa, Almalafa 2 i Vinatxell. Les parcel·les, són de tipus estret, xicotetes i allargades. Moltes d'elles estan cultivades amb fruiters i xicotetes zones d'horta. Les àrees de major valor ecològic es concentren, en una zona al voltant del Camí de la Plana, la sèquia En Trilles i el Camí Fondo.

2.2.3.- Context geogràfic.

Per a la realització del nostre treball de camp limitarem l'estudi a una zona concreta de la marjal: en concret referirem les dades a la zona delimitada a l'oest pel Camí de la Donació, al sud pel Camí Vell de la Mar inclosa la partida Borrassa, per l'est el traçat urbà del Grau i el Camí Serradal i pel nord el Camí La Plana. Cercarem dades sobre l'evolució urbanística i el creixement poblacional

així com dades climatològiques i mediambientals.

Al Pla Especial de la Marjaleria al 2006 es feia constar que, a les zones de protecció per el seus valors ambientals es localitzaven 1.320 edificacions, de les quals 101 de nova construcció i en altres zones 1.748 edificacions, amb 414 noves construccions, la qual cosa entre les dos zones considerades sumaven 3.068 edificacions i això sol en la zona que afectava al PEM. Si extrapolem les dades a les altres zones que no es van considerar dins del PEM podem adonar-nos de la gravetat del problema.

Adjuntem a aquest apartat uns plànols d'ubicació de les distintes partides.

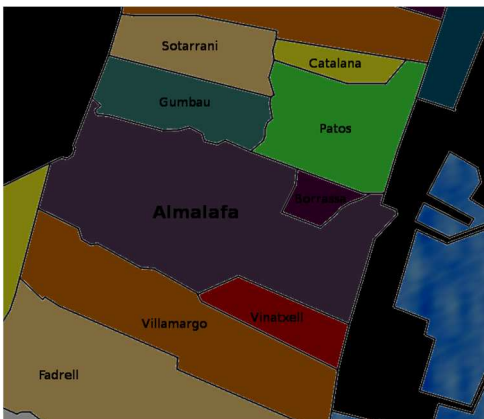

(Els components del grup de treball al Molí la Font)

2.3.- LÍMITS TRAÇATS PLANOLS I MAPES

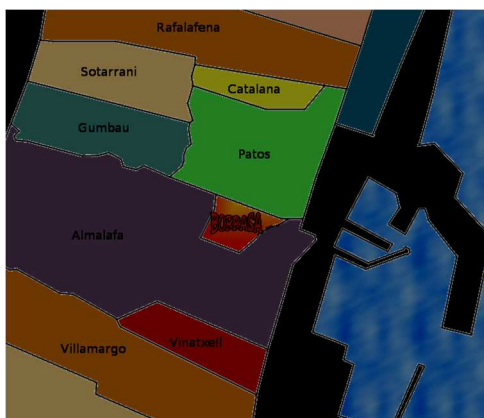
Partides de marjal:

ALMALAFA

LÍMITS

Nord: amb el camí Vell de la Mar. Limita a Sud: amb el camí de Villamargo i la Escorredera de Vinatxell (Camí de la Tèrmica). Limita amb les partides de Villamargo i Vinatxell amb les partides de Gumbau i Ànecs. Est: amb el camí del Serrallo (E-28 i E-27). Oest: amb la ronda de circumval.lació entre el Camí de San José i el Camí Vell de la Mar. Limita amb el nucli urbà de Castelló.

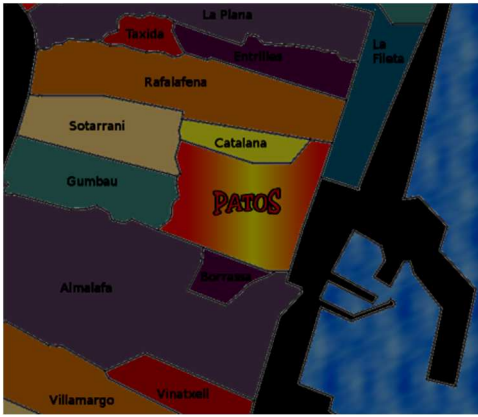

BORRASA

LÍMITS

Correspon a una zona dins de la partida d'Almalafa. Es troba rodejat al nord pel Camí Vell de la Mar, a l'Oest pel Camí La Borrassa i a l'Est per la VM E-16 del "Marinero".

PATOS

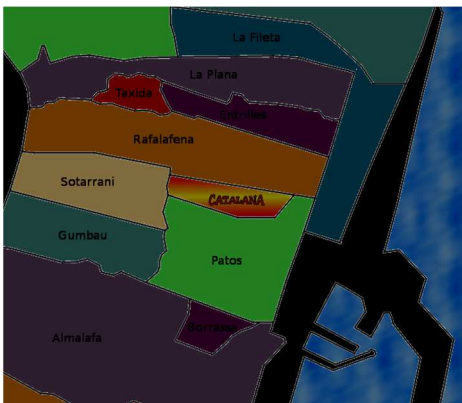
LÍMITS

Nord: DO E-20 Ponent i FO E-30 Senda Catalana. Limita amb la partida de la Catalana.

Sud: Camí Vell de la Mar. Limita amb les partides de Borrassa i Almalafa.

Est: Nucli urbà del Grau (C/ Juan de Austria).

Oest: Camí de la Donació. Limita amb la partida de Gumbau.

CATALANA

LÍMITS

Nord: Camí Fondo. Limita amb la partida de Rafalafena.

Sud: DO E-20 Ponent i FO E-30 Senda Catalana. Limita amb la partida de Patos.

Est: Camí del Serradal. Limita amb el nucli urbà del Grau de Castelló i amb la partida de Patos.

Oest: Camí de la Donació entre la DO E-20 Ponent i el Camí Fondo. Limita amb la partida de Sotarrani.

ENTRILLES

LÍMITS

Nord: Camí de l'Ullal de la Comare fins al Camí del Serradal. Limita amb la partida de La Plana.

Sud: El Camí o Séquia d'Entrilles. Limita amb la partida de Rafalafena.

Est: Camí del Serradal. Limita amb el Pinar del Grau.

Oest: Camí de la Donació entre DO E-30 Verderol i el Camí de l'Ullal de la Comare. Limita amb la partida de Taxida.

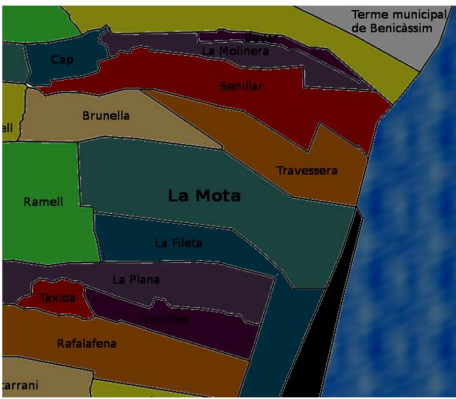
LA FILETA

LÍMITS

Nord: Camí de la Fileta. Limita amb la partida de la Mota.

Sud: Camine La Plana. Limita amb la partida de la Plana.

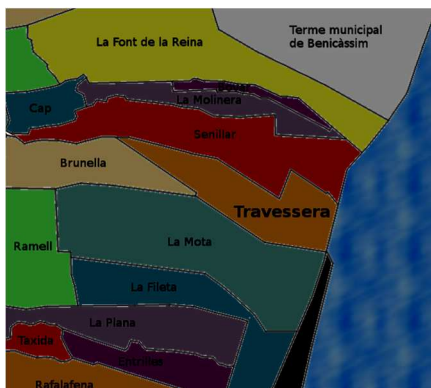
Est: Camí del Serradal. A més, abasta la zona situada per davall del Camí del Serradal des de l'Avinguda Concentració Harley-Davidson, l'Avinguda Ferrandis Salvador fins al C / Mascarat. Tota aquesta zona pertany als cultius de marjals. Oest: Camí de la Donació. Limita amb la partida de Ram.

LA MOTA LÍMITS

Nord: Riu Sec, entre la Donació i la boca del riu en el mar. Limita amb les partides de Brunella i Travessera a l'altre costat del Riu Sec. Sud: Camí i Séquia de la Fileta i C / Mascarat fins a l'Avinguda Ferrandis Salvador. Limita amb la partida de la Fileta.

Est: Avinguda Ferrandis Salvador. Limita amb la Platja del Gurugú. Oest: Camí de la Donació. Limita amb la partida de Ram.

TRAVESSERA LÍMITS

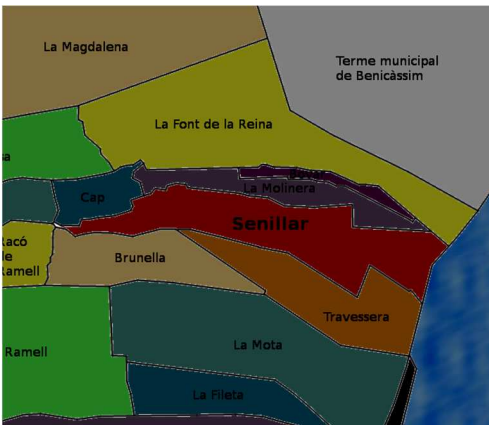
Nord: Carrerassa del Senillar. Limita amb la partida del Senillar.

Sud: Camí i Séquia de la Travessia. Limita amb la partida de la Mota (més enllà del Riu Sec).

Est: Avinguda Ferrandis Salvador. Limita amb la Platja del Serradal.

Oest: Camí de la Travessia. Limita amb la partida de Brunella.

SENILLAR

LÍMITS

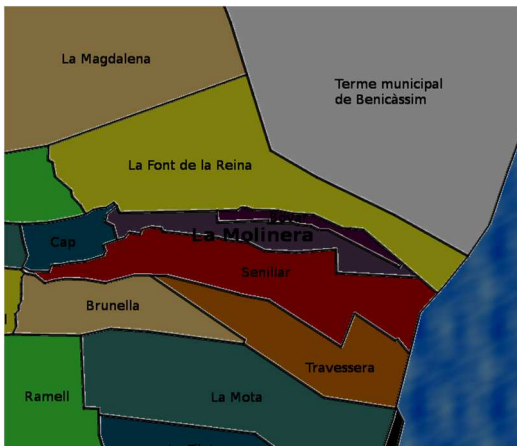
Nord: Séquia i Camí de la Molinera. Limita amb la partida de la Molinera.

Sud: Camí de la Travessia i Carrerassa del Senillar. Limita amb les partides de Brunella i Travessera.

Est: Avinguda Ferrandis Salvador. Limita amb la Platja del Serradal.

Oest: Séquia i Camí del Senillar. Limita amb la partida de Cap.

LA MOLINERA

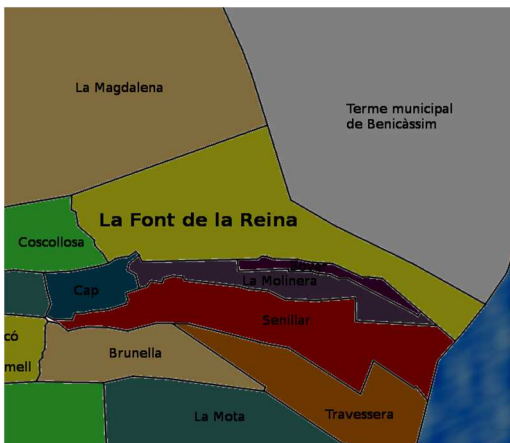

LÍMITS

Nord: Camí i Séquia de l'Obra i el 2n. Canal fins a la Carrerassa del Bovar. Limita amb les partides de la Font de la Reina i Bovar.

Sud: Séquia de la Molinera. Limita amb la partida de Senillar. Est: Carrerassa del Bovar, segueix amb la Travessia del Serradal nº18 fins a tornar a la Séquia i Camí de l'Obra. Limita amb la partida de la Font de la Reina. Oest: Camí de la Donació. Limita amb la partida de Cap.

FONT DE LA REINA

LÍMITS

Nord: Carretera Nacional N-340. Limita amb la partida de la Magdalena.

Sud: Camí i Séquia de l'Obra. Limita amb les partides de Bovar i La Molinera.

Est: Camí de la Ratlla. Limita amb el terme municipal de Benicàssim.

Oest: Urbanització La Font de la Reina. Limita amb la partida de Coscollosa.

BOVAR

LÍMITS

Nord: Camí i Séquia de l'Obra fins a la seua boca en el mar. Limita amb la partida de la Font de la Reina.

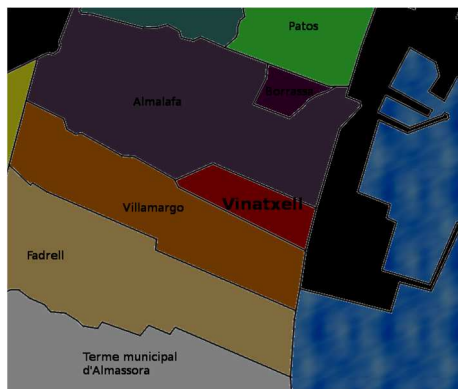
Sud: Carrerassa de Bovar i la Travessera del Serradal núm. 18. Limita amb la partida de la Molinera.

Est: Carrerassa de Bovar i la Travessera del Serradal núm. 18. Limita amb la partida de la Molinera.

Oest: Camí del 2n. Canal. Limita amb la partida de la Molinera.

VINATXELL

LÍMITS

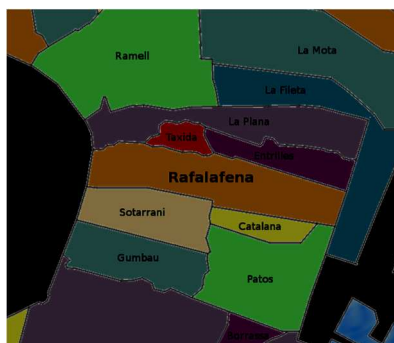
Nord: Camí d'accés a la Tèrmica (antiga Escorredera de Vinatxell) . Limita amb la partida d'Almalafa. Sud: Camí de Villamargo. Limita amb la partida de Villamargo. Este: E-28 i E-27. La zona és ocupada per la Central Tèrmica. Oest: Camí Camines fins al camí d'accés a la Tèrmica. Limita amb la partida d'Almalafa. Actualment es considera una part de la partida d'Almalafa.

LA PLANA

LÍMITS

Nord: Camí La Plana fins al Serreual. Limita amb les partides de Ramell i La Fileta. Sud: Camí Taxida i El Camí de l'Ullal de la Comare. Limita amb les partides de Taxida i Entrilles. Este: Camí del Serreual. Oest: Ronda Circumval·lació (Ronda Este) entre El Camí Taxida i El Camí La Plana. Limita amb el nucli urbà de Castelló.

RAFALAFENA

LÍMITS

Nord: Camí Taxida, DO E-30 Verderol, Camí i Séquia d'Entrilles. Limita amb les partides de Taxida i Entrilles. Sud: Camí Fondo. Limita amb les partides de Sotarrani i Catalana. Este: Camí del Serreual. Oest: Ronda Circumval·lació (Ronda Este) entre el Camí Fons i El Camí Taxida. Limita amb el nucli urbà de Castelló.

3.- TERCERA PART : PROBLEMÀTICA DE LA MARJAL I DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC : PLANTEJAMENT I PROPOSTES

3.1.- Problemàtica detectada

A la marjal, espai descrit al capítol anterior, es detecten problemàtiques diferents, encara que interrelacionades: primerament una degradació de l'entorn considerat des del punt de vista de la sostenibilitat de la biodiversitat i l'altra del punt de vista del desenvolupament urbanístic completament caòtic; evidentment la segona incideix molt sobre la primera i desencadena tota classe de conflictes multipolars que afecten al conjunt del sistema. Per tant una problemàtica social , una problemàtica ambiental i també una problemàtica de degradació de l'entorn.

A la documentació del PGU i dins de l'apartat Participació ciutadana fa constar el següent « *La principal problemàtica observada es que el número de construcciones ha ido creciendo desde los años 70 de forma desordenada incluso en las zonas más frágiles. Junto con la proliferación de viviendas de segunda residencia se ha ido disminuyendo la calidad ambiental de la zona al no disponerse, entre otros servicios, de redes de saneamiento. Otra problemática que también afecta al paisaje son los problemas de desagüe que afectan a la zona en periodo de inundaciones* »

(Imatge 22 : Marjal prop del nucli urbà del Grau) (Font pròpia)

3.1.1 La problemàtica social: una problemàtica urbanística:

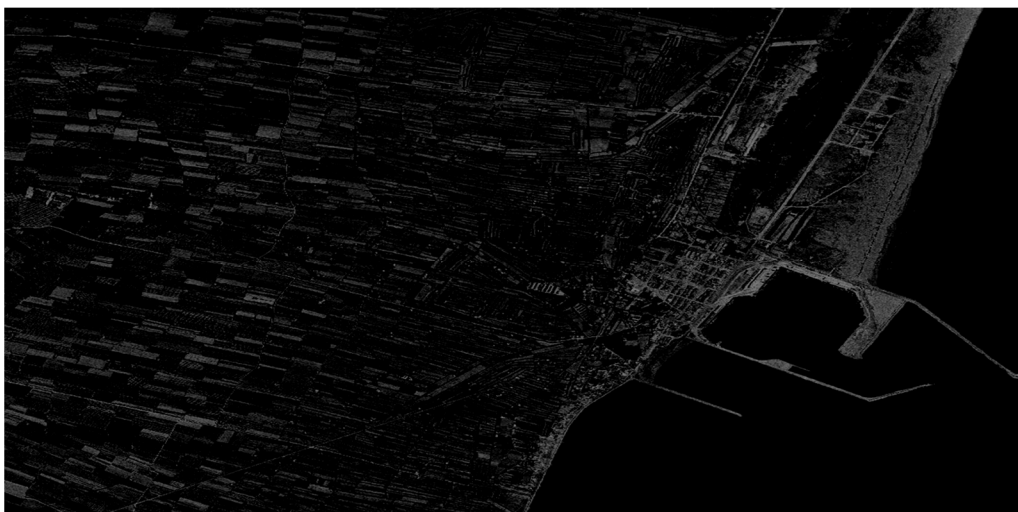
Primerament, intentarem clarificar l'estat de la problemàtica social com a conseqüència d'una problemàtica urbanística, al nostre parèixer mal solucionada, fins al moment actual; aprofitant que l'Ajuntament de Castelló proposa un nou Pla General d'Urbanisme, en el que l'espai de La Marjal té el seu tractament.

Si cerquem en la hemeroteca és fàcil detectar que existeix una problemàtica en l'espai a considerar, que es tradueix en unes tensions urbanístiques i altres conservacionistes, a la vegada que el marc legal ha anat enquistant.

Per començar, i com anecdotari, per veure que la marjal sempre ha estat un espai de discussió conflictiu, basta transcriure el que va ocórrer a finals del segle XIX a ran d'un determinat projecte :

“Mentre, l’Ajuntament, tot i reconèixer la necessitat del sanejament, s’oposava a la inclusió del Quadro en el projecte i relativitzava l’impacte sanitari de l’existència de les marjals -afirmant que sols els aiguamolls situats per sota del nivell del mar eren perillosos-, els republicans, i en especial González Chermá, opinaven que l’oferta de La Fertilizadora era beneficiosa per al conjunt de Castelló i fins i tot per als propis llauradors afectats. Conservadors com Tárrega i, en especial, els elements més destacats del clericalisme coincidien en rebutjar el projecte de sanejament i en presentar els republicans com a enemics dels llauradors que posseïen bona part d’aquelles terres. Hi hagué falsificacions de documents i casos d’agressions físiques” (MARTÍ, M. (1989): L’Ajuntament de Castelló de la Plana (1875-1891)

Si observem la imatge obtinguda en el vol que van fer els americans sobre les terres d'Espanya al 1957 , la marjal no era sinó un mosaic de xicotetes parcel·les amb una sèrie de séquies de drenatge que comunicaven amb la mar i sols es poden observar molt poques construccions, alqueries de marjal, que feien la funció de guarderia d'estris per a conrear la terra ; s'aprecia també el traçat de la carretera que unia Castelló amb el Grau, així com l'antic camí Vell a la mar i el Camí Fondo

(Imatge 23 vol americà 1957, Font Instituto Geográfico Nacional)

Apropant-nos al nostre temps , ja en el treball realitzat per les professores Concha Domingo Pérez i M^{ra} José López García, que porta per títol CASTELLÓ DE LA PLANA, 1950-2000: LA TRANSFORMACIÓ D'UN PAISATGE es fa la següent menció :

«En segon lloc, és evident l’anàrquica evolució de la marjal, on han proliferat els usos urbans de manera que està ocupada en la seua pràctica totalitat, però de forma discontinua i desorganitzada. El fet que un aiguamoll de l’extensió que té la Marjalera de Castelló no haja estat catalogat entre les zones humides valencianes, és prova d’una degradació irreversible , si més no, de les dificultats de la seua reordenació.»

Afirmació que corrobora el plantejament fet en la justificació del nostre treball; la Marjal de Castelló no hi figura en la xarxa Natura 2000.

També Mateu, Joan F. (2004): "El Prat i el Pinar de Castelló de la Plana (1855-1900): Canvis territorials d'un tram coster". Cuadernos de Geografía, tracta la problemàtica

detectada.

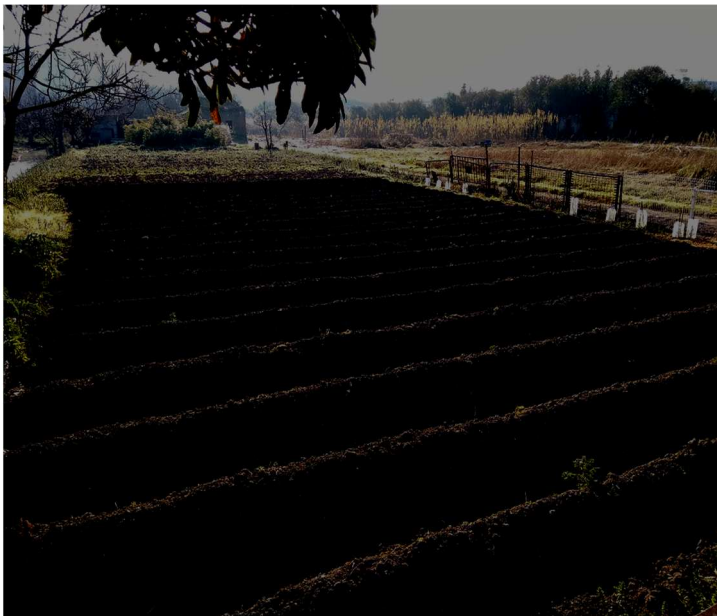
Àngel Marcos afirma " *Si bien hoy en día el paisaje que nos ofrece la Marjalería es un conglomerado de parcelas abandonadas, campos de cultivo y construcciones unifamiliares, en su momento fue un típico espacio lacustre salobre litoral; compuesto por una pequeña albufera rica en biodiversidad y, suponemos, con alto valor paisajístico*"

La qual cosa pressuposa un valor addicional que supera el valor material de l'entorn.

De la mateixa manera i encara més actual, Esperanza Molina en el diari digital / Castellón Informació comenta :

"*Con una superficie que supera con creces los 17 millones de metros cuadrados, y una situación enquistada desde hace más de 30 años, el Ayuntamiento de Castellón ha vuelto a iniciar contactos con la Asociación de la Marjalería, con la promesa de que un nuevo Plan Especial será capaz de ofrecer soluciones a los más de 20.000 vecinos que habitan la Marjalería de Castellón.*"

L'article, del periòdic digital CSI informació fa una cronologia de la problemàtica, que sembla molt aclaridora i que no transcrivim per no fer massa extens aquest apartat. A l'apartat de webteca hi podeu trobar l'enllaç d'aquest i d'altres articles d'hemeroteca que fan referència a la problemàtica urbanística.

Per tant, si fem una ràpida cronologia del que ha estat la política urbanística a Castelló, caldrà dir que a l'any 2000 es redacta un Pla General d'Ordenació Urbana en que es fa referència a la necessitat de la creació d'un Pla Especial per a la marjaleria, aquest Pla Especial no s'acaba de concretar fins l'any 2004 i no és fins al maig del 2006 que s'acaba d'aprovar, una vegada emesos els informes favorables de les diferents Direccions Territorials de València en base al PATRICOVA del moment en vigor (Pla d'acció territorial per a la prevenció de riscos d'inundació a la Comunitat Valenciana)

(Imatge 24: Cavallons de creïlles a la marjal)(Font pròpia)

Aquest Pla Especial de la marjaleria, publicat en el BOP 18/05/2006 tractava de regularitzar d'alguna manera els habitatges construïts fins el moment i va classificar el sol en diverses categories:

- Sol NO-URBANITZABLE PROTEGIT
- Sol NO-URBANITZABLE COMÚ
- Sol NO-URBANITZABLE DOTACIONAL
- Sòl URBÀ I Sòl URBANITZABLE SECTORIAL
- Sòl URBANITZABLE – UNITATS D'EXECUCIÓ

El Pla, va proposar una sèrie de mesures per tractar de conciliar el benestar dels veïns amb la conservació de l'espai natural i limitar l'impacte de la urbanització de la marjal. Es va crear el «Parc del Meridià» que volia ser un «Aula de natura» per tal de fomentar els valors ecològics de l'entorn entre la població escolar i en general.

El PGOU va ser anul·lat pel Tribunal Suprem a l'any 2009, com ja tots coneixem, si bé el Pla Especial de la Marjaleria no, per figurar al marge d'aquest segons l'opinió d'alguns grups i no tant clar per altres, per penjar del PGOU anul·lat; no obstant, és del tot meridià que la problemàtica de la marjal subsisteix i que cada dia que passa, va augmentant; el Pla Especial per a la Marjaleria (BOP 18/05/2006) no ha arribat a executar-se en tots aquests anys, perquè sembla que hi era inviable per molts motius, econòmics, d'estratègia o contradictoris amb altra normativa que rabassa l'àmbit local; ara ens trobem front una nova proposta de Pla General Urbanístic i també front la perspectiva de confeccionar un nou Pla Especial per a la Marjaleria ja que la normativa sobre la que es suporta ha canviat.

(Imatge 25. Al fons vivendes al Camí La Plana. Font pròpia)

Com és evident tornen a manifestar-se les discrepàncies:

El diari El Mundo del 4 de febrer de 2017 avançava que el PGOU classificava el sol de la Marjaleria en diversos tipus diferents: un sol no urbanitzable d'especial protecció, un sol no urbanitzable protegit, un sol classificat com a àmbit de minimització de impactes i un sòl urbà on les agrupacions d'habitatges tenen una morfologia de sol altament antropitzat.

El 19 de setembre de 2017, al setmanari La BRÚIXOLA es feia referència al problema i baix el titular «Normalizando lo ilegal: La Marjalería de Castellón» Ángel Marcos, Ambientòleg i Tècnic de qualitat i Medi ambient, fa una ressenya clara de la problemàtica descrita i dona una visió de futur:

«Por el bien de todos y todas, es hora de que la ordenación territorial y la gestión medioambiental castellanenses dejen de lado antiguas visiones cortoplacistas, dando paso a una gestión estratégica que tenga en cuenta los impactos presentes y futuros, así como los intereses de toda la ciudadanía de Castelló de la Plana»

Tal com apunta, Ángel Marcos en el seu escrit, Greenpeace afirma que de seguir així sols el 27% del litoral quedarà lliure de ser urbanitzat al 2030, aquesta problemàtica no és local, també en València es planteja; així al DIARIO.ES de 27 de febrer de 2016 apareix «L'Horta de València, ¿nuevos escenarios políticos y viejos instrumentos de protección?» Si bé, en l'article es fa referència a altres models de gestió, que demostrin nombroses experiències a nivell europeu i d'altres a nivell estatal, que articulen un model sostenible de

gestió vers els espais agraris periurbans. En aquell moment, la Conselleria d'Habitatge , Obres Públiques i Vertebració del Territori va manifestar des de setembre de 2015 la intenció de reprendre el PATH, que ara fa poc es va concretar.

Al diari El Mundo Comunidad Valenciana de 28 de gener de 2018 apareix el següent titular « **Vecinos de Marjaleria y Crèmor copan las quejas al Plan General. Llegan y desatan su ira tras comprobar en los planos sobre la clasificación de todo el suelo del término municipal de Castellón que sus propiedades, antes consideradas como suelo urbanizable en el PGOU del año 2000 que anuló la Justicia, en el nuevo ordenamiento urbanístico se prevén como rústico o protegido.**»

Passat 29 de gener, en un article d'opinió publicat al diari Mediterraneo, el president de l'associació La Plana Entrilles es queixava de la manca de serveis que per part de l'Ajuntament es dediquen per a la neteja i cura de camins, solars abandonats i vigilància per part de la policia local, tenint en compte que els veïns paguen tots els impostos que l'Ajuntament els recava, com a altres veïns del centre de Castelló; les seues manifestacions semblen del tot justes; encara que interpretant erròniament el concepte del IBI; ara bé deuen rebre els serveis; no obstant cal dir que sol feia referència a qüestions merament urbanístiques.

Més recentment, i com a conseqüència de la carrera electoral municipal, que sembla encetada, la cita electoral municipal es va fixar per al 26 de Maig, el passat dia 19 de gener en el diari Levante apareixia el següent titular : *“El PP se hace eco de las quejas de la Marjaleria contra el Plan General. Presenta un escrito en el registro para que el bipartito informe a los vecinos de las ayudas concedidas a la zona”*.

Les darreres notícies semblen que apunten a que properament tindrà lloc un ple municipal on el Pla General queda aprovat abans de les properes eleccions municipals, així ho anuncia el diari Mediterraneo del passat 11 d'Abril **«El bipartito espera aprobar la nueva versión del Plan General in extremis.** Convocarán un pleno extraordinario ante la imposibilidad de llegar al ordinario del día 18 «

Des de la nostra posició, hem tractar de parlar amb tots els grups polítics tant de l'actual grup de govern com la resta. Al final d'aquest capítol fem les ressenyes de les entrevistes, per a que es tingui constància del posicionament de cadascun dels grups polítics que a dia d'avui formen el consistori municipal de Castelló.

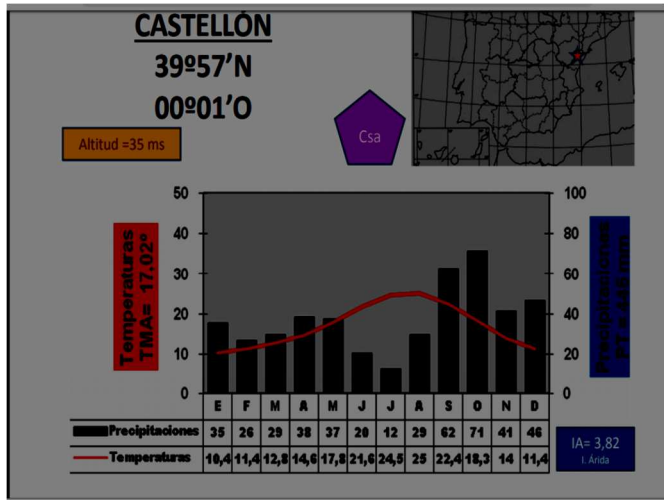
En un altre apartat descriurem com la nova proposta de POU tracta la zona de La

Marjaleria.

3.1.2. Problemàtica ambiental.

Com ja hem apuntat, La Marjal destaca, i sempre ho ha fet, per haver estat una zona altament afectada per l'activitat humana, des dels temps més remots. Per la qual cosa en

la seua gestió hi ha de fer-se notar no sols els àmbits socials sinó també els àmbits mediambientals per tal d'intentar comprendre la zona i poder arribar a plantejar una ordenació sostenible del territori.

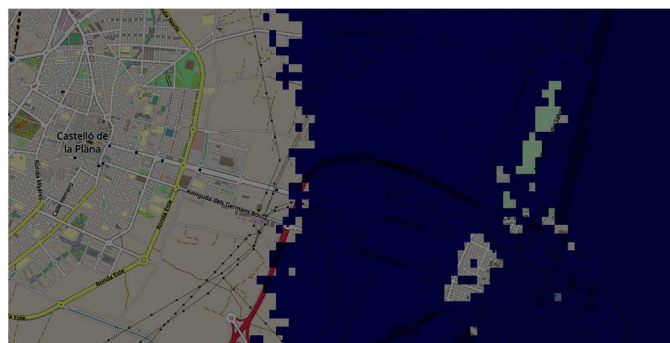
En el treball d' Àngel Marcos es fa un diagnòstic del medi natural molt acurat i al que remetem per tal de contrastar les dades, nosaltres sols farem una ressenya del mateix que tal de fixar aquest apartat.

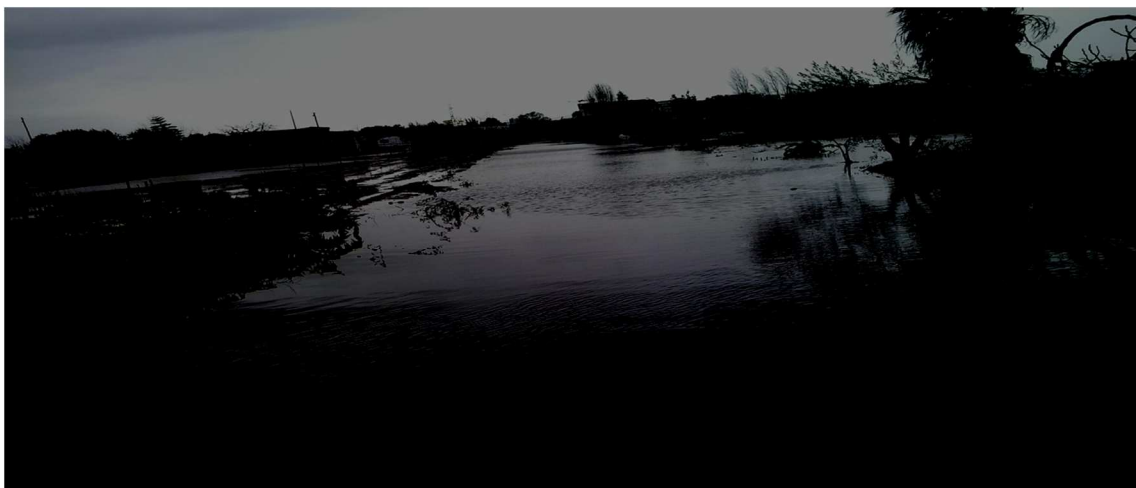
Pel que fa a la climatologia, la zona de La Marjal es troba plenament en el que anomenem clima mediterrani, que es caracteritza per hiverns temperats i plujosos i estius secs i calorosos, amb tardor i primaveres variables, tant en temperatures com en precipitacions.

Pel que fa a les precipitacions, es pot considerar que aquestes no són molt abundants, la precipitació anual mitjana se situa entre els 450 - 500 mm (Morell, 1989).

(Taula adjunta: Període descrit 1971-2000. Font Agencia Estatal de meteorologia).

Però, es té constància que la zona es caracteritza per patir episodis de pluja torrencial amb una certa freqüència. Sembla que *aquests* episodis tenen una tendència a ser cada vegada més sovint com a conseqüència directa del canvi climàtic. Es considera com episodi de pluja torrencial, aquell en el què caiguen ≥ 50 L/m², a partir d'eixe punt és quan comencen a fallar els sistemes de drenatge en la Marjaleria, ocasionant greus problemes d'inundació a les persones que allí resideixen o tenen marjals. Amb el canvi climàtic, es encara més significatiu el risc d'inundació en la zona, la següent imatge representa el nivell de l'aigua amb un augment global de 5 graus.

(Imatge 27 . Episodi de pluja Febrer 2017 Partida Patos. Font pròpia)

Els episodis de fortes pluges donen lloc a inundacions en pràcticament la totalitat de l'àrea regulada pel Pla Especial i la totalitat de la marjal, a causa de l'acumulació d'aigua, degut, segons apunta Angel Marcos als següents factors:

- Sistema de drenatge insuficient.
- Segellat de canals de desguàs (antigues sèquies)
- Inadequació de les construccions.

Cal apuntar, que tota la marjal es troba dins del que s'anomena Sistema aquífer 56 que ocupa La Serra Espadan - La plana de Castelló – La Plana de Sagunt, que a més de la recàrrega normal per la pluja de la zona es recarrega de les filtracions, tant del pantà de Sitjar com del de Mª Cristina. Aquesta massa d'aigua és molt vulnerable a la contaminació; la qualitat de l'aigua és en general baixa, presenta nivells alts tant de nitrats, sulfats i clorurs, a més del nivell de salinització que ha anat augmentat els darrers anys; és evident degut a l'activitat humana desplegada en l'entorn.

Pel que fa al control de qualitat de les aigües en la Marjalera de Castelló, a l'Estudi Ambiental i territorial Estratègic del PGU d'octubre de 2015 s'informa que hi ha una sèrie de punts de mostratge per a control analític de les masses d'aigua de la Marjalera. La localització i nom dels punts es descriu a continuació en la representació gràfica dels punts de control analític de les masses d'aigua de la Marjalera de Castelló (Figura baix) . Es disposa dels resultats de les anàlisis efectuats per "IPROMA Laboratori i Asesoría" en les aigües de la Marjalera en el període 2011-2014 on es pot apreciar l'evolució de la qualitat de l'aigua en els diferents punts de control.

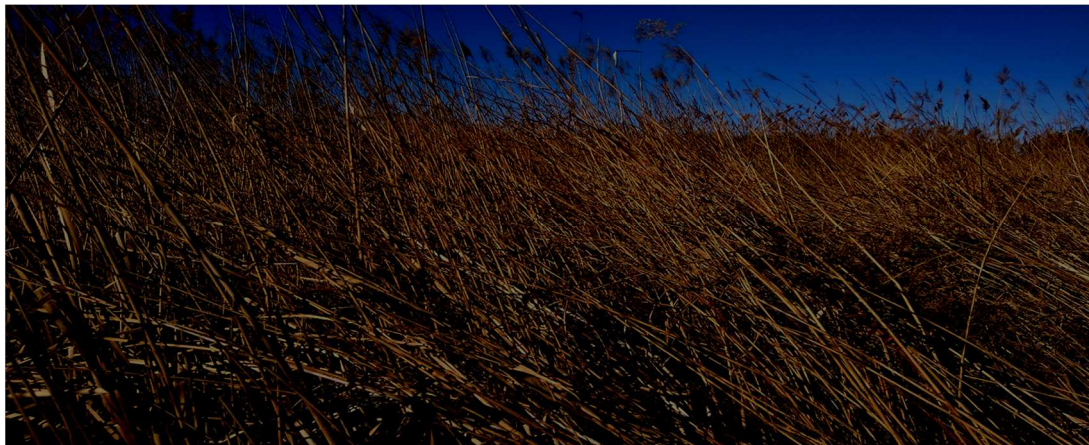

(Figura. Punts de control de la qualitat d'aigua. Font

Pel que s'observa, el control es realitza sobre la part des del Camí Fondo cap al Quadro de Santiago, malauradament queda una ampla zona de marjal sobre la que no hi ha cap control, del Camí Fondo fins el Camí Vell de la mar.

Pel que fa a la flora i la fauna : Aquesta zona presenta una biodiversitat, a pesar dels grans impactes rebuts, rica i en molts casos encara per descriure i per explicar. Des del punt de vista de la vegetació, les associacions vegetals que es troben són:

(Imatge 28. Senill ocupant una marjal) (Font pròpia)

A la Marjaleria: canyissos, espadanyes i juncs (Typho- Schoenoplectetum abernaemontani) dels bords de llacunes i cursos d'aigües dolces, presentant-se de forma òptima en les planes de marjal i palustres. Caracteritzada per Phragmites australis (senill o canyís) , Typha latifolia, Typha angustifòlia.

A les sèquies: comunitats de llentilla d'aigua , sent l'associació més estesa Lemnetum

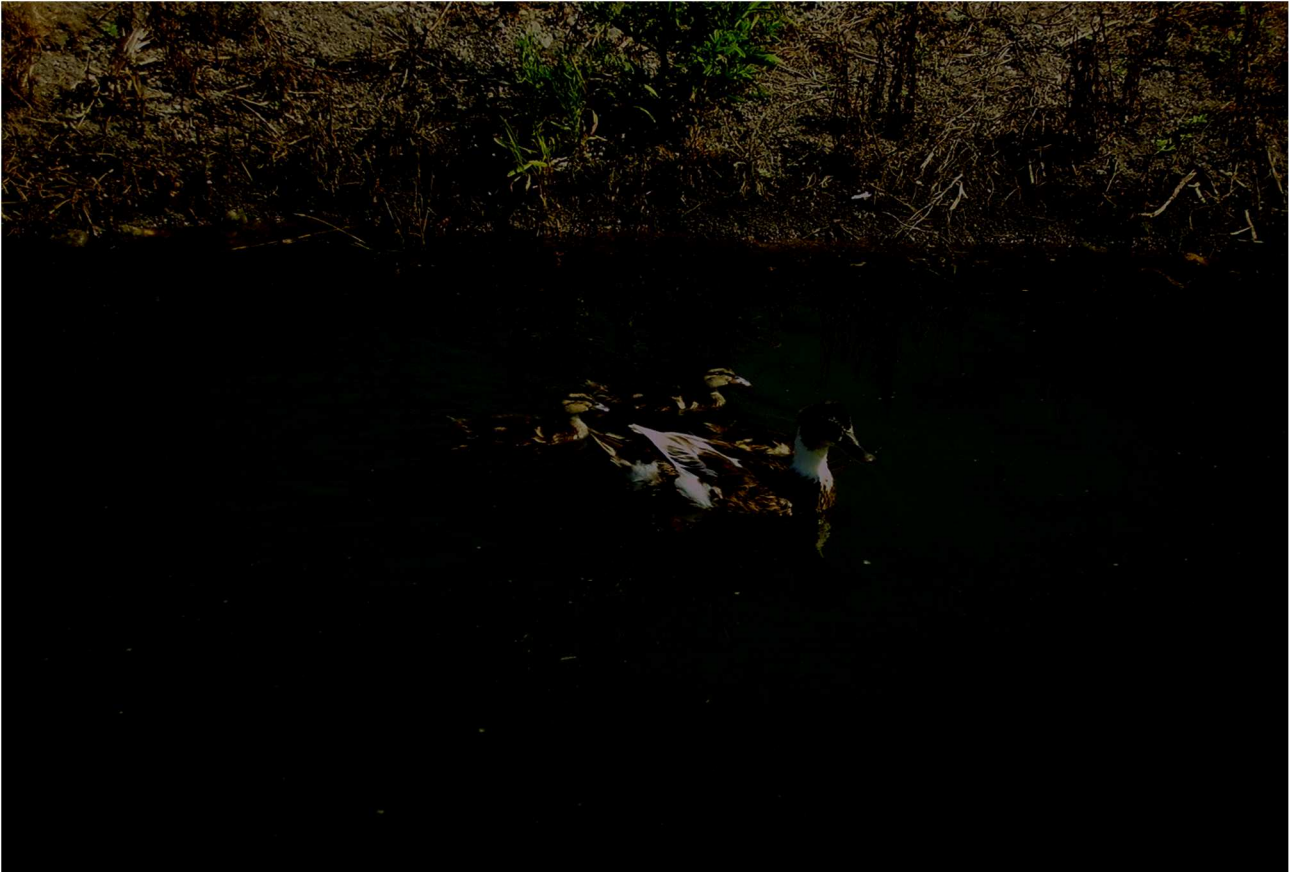

gibbae, que mostra una clara afinitat per les aigües amb forta eutrofització, acumulació de residus orgànics, com és el cas de la Marjalera, suportant també quelcom de salinitat. Quan l'eutrofització disminueix per aportació d'aigües oligòtrofes o prop de les surgències d'aigües netes, s'enriqueix amb *Lemna minor* (*Lemnetum minoris*) que es comporta com un bon indicador del nivell de contaminació de les aigües.

Sèquies de poca profunditat, són les que formen la classe de distribució que reuneix a la vegetació cormofítica dulceacuícola. Potametun densonodosi. Aconsegueix el seu òptim en aigües relativament poc profundes i a mesura que ens allunyem de l'aigua i la capa freàtica es va fent més profunda, sobre sòls humits, però no entollats, es desenrotllen jonqueres i praderies denses que poden contactar ja amb la vegetació terrestre, cap a les zones més seques i amb els canyissars, cap a les parts més humides. La vegetació més representativa del territori és la jonquera format principalment per *Scirpus holoschoenus*, *Mentha suaveolens*, *Dorycnium rectum*, *Sonchus aquatilis*, (*Peucedano-Sonchetum aquatilis*)

En les zones cultivades, els cultius principals són de cítrics en les zones més a l'oest en què la capa freàtica està més profunda. Conforme ens acostem a la costa els cultius han de ser més resistents a l'excés d'aigua, apareixent cultius d'alguns fruiters com a pereres, però sobretot hortícoles. Associat als cultius apareixen el canyar, l'espècie dominant és la canya (*Arundo donax*), espècie d'origen exòtic introduïda fa ja molts anys pels agricultors. A pesar de ser una espècie estèril en les nostres condicions ecològiques, es reproduïx molt a través dels seus estolons subterranis, per la qual cosa és una espècie molt estesa. És una espècie única en la comunitat (*Arundini Convolvuletum apium*) sobre la qual pot créixer una enfiladissa de grans flors blanques (*Convolvulus sepium*). És molt habitual, existint canyars per tota la Marjalera, destacant els situats al llarg del riu Sec.

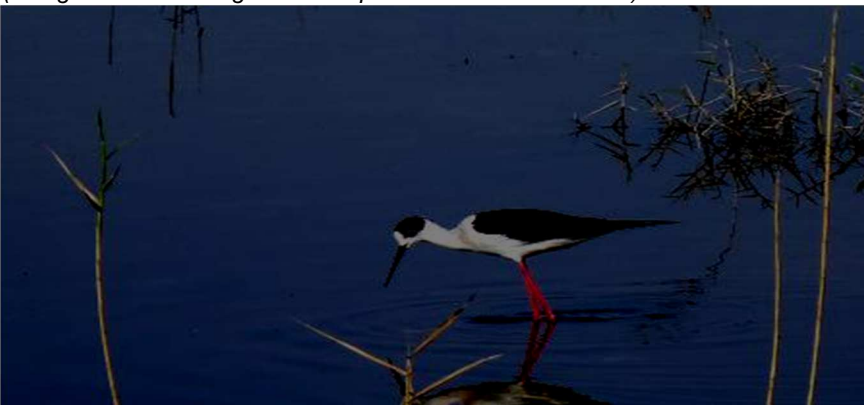

(Imatge 30. Ànecs, espècie prou abundant a la marjaleria. Font pròpia)

Fauna de la Marjaleria

En l'àmbit de la Marjaleria es troben espècies com ara el fartet (*Aphanius iberus*) , el samaruc (València hispanica) i la tortuga europea (*Emys orbicularis*) , per a les que el Programa de Vigilància Ambiental del Pla Especial de la Marjaleria preveu un seguiment. Hi ha altres espècies detectades en l'àmbit de l'actuació segons l'Estudi d'Impacte del Pla Especial, que es troben catalogades com En Perill d'Extinció i Vulnerables segons el Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada, com són l'espínós (*Gasterosteus gymnurus*) , la garcilla cangrejera (*Ardeola ralloides*) , l'arpella de marjal (*Circus aeruginosus*) i l'agró roig (*Ardea purpurea*) . Per a la fauna pròpia de la Marjaleria per al Programa de Vigilància Ambiental proposa censos periòdics amb l'objecte del seguiment de l'estat de les seues poblacions.

(Imatge 31. Camallonga Font Grup d'anellament de l'Horta)

3.1.3.- Problemàtica de degradació de l'entorn

L'abandonament del cultiu de parcel·les de la marjal, bé perquè els propietaris, agricultors de tota la vida s'han envellit i els seus fills no tenen com a primera font econòmica

la de conrear la terra, per tant les marjals han anat convertint-se en senillars, les sèquies han anat compaltant-se, amb conseqüència es produeixen cremes descontrolades i aterrament de canals per on l'aigua podia drenar antigament.

Malgrat això, és ben pales que l'agricultura de proximitat és un valor que en l'actualitat està guanyant terreny, moltes empreses que treballen en el món de la restauració, tant per a menjadors escolars, instal·lacions hospitalàries o en general valoren molt el producte procedent d'aquest tipus d'agricultura, per tant un treball en recuperar terrenys per aquest tipus de

producció evitaria en gran mesura problemàtiques d'abandonament.

Un altre aspecte que cal tenir en compte, és la utilització d'habitatges existents a la zona de la marjal com a habitatge habitual, precarització del habitatge o infravivienda, per circumstàncies de la passada crisi hi ha persones que han estat desnonades i han ocupat antigues alqueries, bé de la seua propietat o d'algun parent que li lloga o simplement com a habitatges ocupats; aquests habitatges no poden rebre llicències per a poder condicionar-les per la qual cosa fa que els seus ocupants facen les obres que consideren de manera precària i d'amagat.

Un tercer aspecte és l'ocupació i presència del que podríem anomenar "quart mon", tot una sèrie de persones que aprofitant la degradació de l'entorn i la poca o nul·la presència policial a l'entorn fan d'aquest el lloc on dedicar-se a trepitjar i a traficar al "menudeo" de substàncies estupefaents, amb conseqüències desagradables per a la resta de veïns que viuen a la zona.

(Imatges 32 i 33. Font pròpia)

3.2.- CONSIDERACIONS DE LA MARJAL EN EL PLA GENERAL URBANÍSTIC

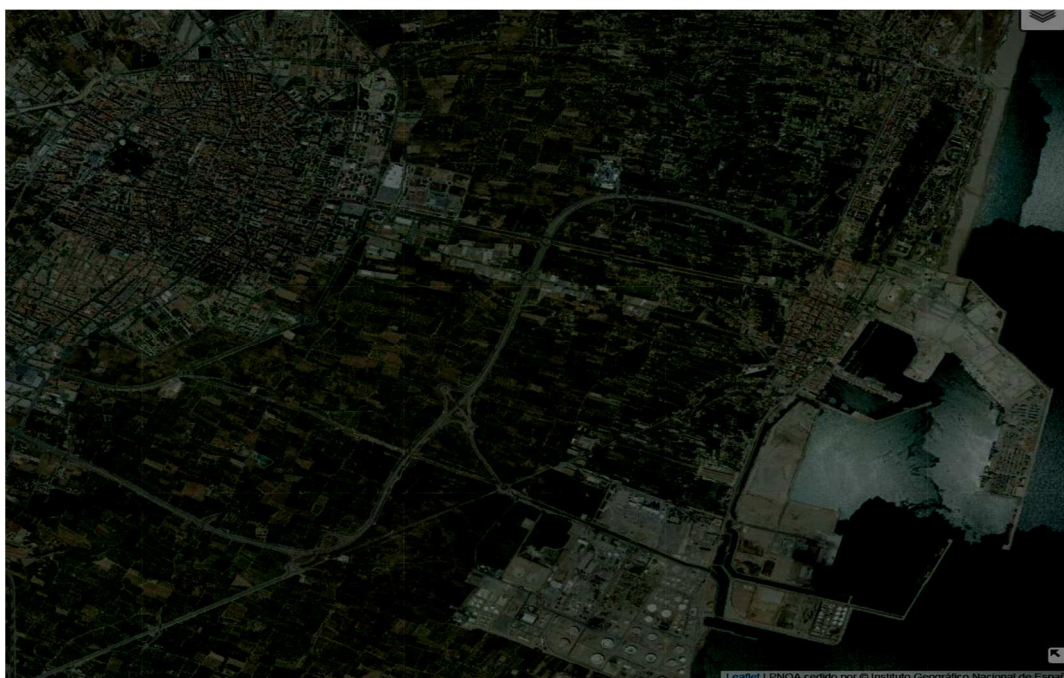
3.2.1.- Plantejament

L'Ajuntament de Castelló ha dissenyat un nou Pla General Urbanístic de Castelló que substitueix al l'anterior anul·lat pel Tribunal Suprem a l'any 2009, si s'accedeix a la pàgina de l'Ajuntament on es troba obert al públic podem veure una sèrie de documents; recollim en aquest apartat un extracte del que diu, tant els documents que hi figuren en l'Anàlisi i Diagnòstic territorial com la Documentació Justificativa i la Documentació normativa i altres documents que el conformen, a banda és fa públic també el Pla d'ordenació detallada, que inclou, també, una sèrie de documents; de tota la informació es tractarà de fer un extracte i juntament amb un contrast d'opinió, extreure unes conclusions.

El que ens diu el document "ESTUDI AMBIENTAL I TERRITORIAL ESTRATÈGIC DEL PGU OCTUBRE 2017 a la unitat Territori i paisatge defineix La Marjalera de la següent manera:

La Marjalera és una zona d'alt valor ambiental i ecològic caracteritzada per la seua gran riquesa i diversitat de fauna i flora, que comprèn tant terres antigament inundades de forma natural (per aigües procedents de fonts o aigües extraviades de les sèquies) , com a terres originàriament seques que van ser excavades i inundades.

Tant en el sector del Vedat Arrosser com de l'Horta, hi ha un gran patrimoni etnològic que evidència la forta pressió antròpica sobre aquest paisatge, en la que radica la principal problemàtica observada, que és que el nombre de construccions de segona residència ha anat creixent des dels anys 70 de forma desordenada. Aquesta particularitat ha contribuït a la disminució de la qualitat ambiental de la zona al no disposar-se, entre altres servicis, de xarxes de sanejament. Una altra component, que també afecta el paisatge, són els problemes de desguàs que afecten la zona en períodes d'inundacions.

(Imatge 34 Castelló i zona de la Marjalera 2017. Font Institut Geogràfic Nacional)

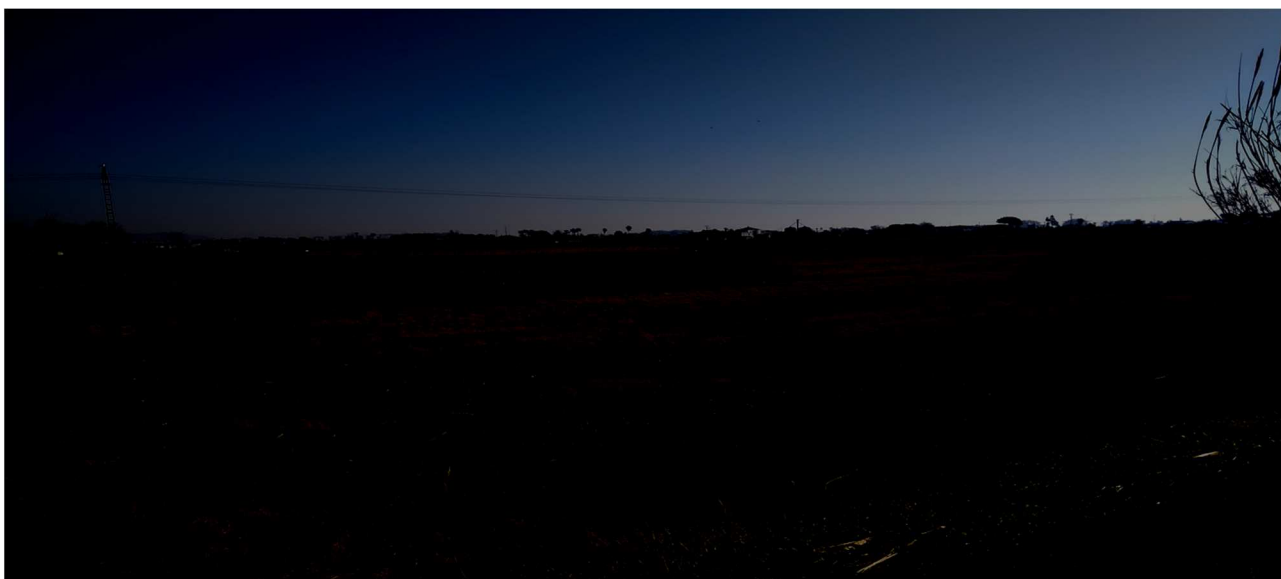
Fa una diferenciació en dos subunitats, un l'antic «Coto arrocero» i l'altra L'horta de marjal, de forma que :

El denominat Vedat Arrosser té com a límit sud el riu Sec i actualment s'inclou dins de les partides de La Font de la Reina, Bovar, Molinera, Senillar, Brunella i Travessera. En

les parcel·les de tipus estret, xicotetes i allargades s'observen construccions disseminades. Les especials característiques del terreny, amb una capa freàtica pròxima a la superfície, feien que esta zona fora fàcilment inundable, sent operativa per al cultiu de l'arròs. En les zones més naturalitzades, on les parcel·les són més grans, s'aprecien espècies pròpies de sòls pròxims a rius, marjals o sèquies, on com a element diferenciador també s'aprecien elements de la xarxa de drenatge. Com ja em comentat, les àrees de major valor ecològic es concentren, en una zona junt amb el riu Sec, i on és especialment important la protecció i preservació del procés urbanitzador.

Es tracta d'un enclavament de notable singularitat ecològica i paisatgística, en el que, a causa del progressiu abandó dels cultius, han proliferat les edificacions destinades a segon habitatge o residència estival de bona part de la població de la ciutat. Per definició, la marjal és una antiga zona humida d'aigües subterrànies, drenada per una xarxa de sèquies i canals fabricada per l'home, que desemboca finalment en el mar. No obstant això, no posseeix la condició legal de zona humida, ni està arreplegada en cap dels catàlegs o inventaris de zones humides d'àmbit nacional o autonòmic.

(Imatge 35 Zona de l'antic Vedar arrocer. Font propia)

Aquesta subunitat va ser molt estudiada per En Àngel Marcos en el seu treball de grau.

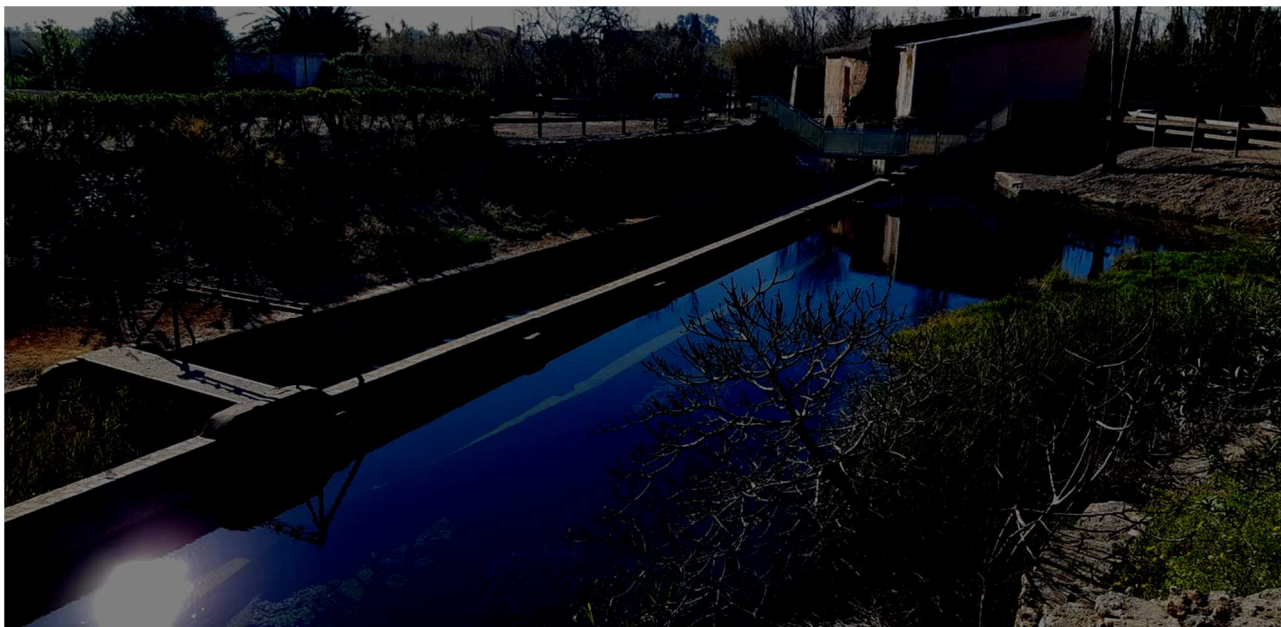
Pel que fa a la segona subunitat, que és la que nosaltres en fixem més i diu així:

La denominada Horta del Marjal és una zona de la Marjaleria inclosa dins de les partides La Mota, Fileta, Plana 2, Entrilles, Rafalafena 2, Catalana, Patos, Borrassa, Almalafa 2 i Vinatxell, llindant a l'antiga Horta amb cultius semblants als de l'Horta. Les parcel·les, són de tipus estret, xicotetes i allargades, amb construccions (masies, alqueries, cases o casetes) relacionades amb aquesta activitat i utilitzades per a guardar els útils agraris, emmagatzemar les collites i, eventualment, per a ser utilitzades com a residències estiuenques; també ací han proliferat noves construccions. Com ja hem anomenat les àrees de major valor ecològic es troben, en una zona al voltant del Camí de la Plana, la sèquia En Trilles i el Camí Fons

Al mateix document d'estudi ambiental en un altra secció baix l'epígraf «DELIMITACIÓN DE UNIDADES AMBIENTALES» apunta :

A l'Estudi Ambiental i Territorial Estratègic del PGU d'octubre de 2015 ja es manté que la Marjal de Castelló presenta unes característiques especials així : La singularitat de la franja de terreny localitzada en una segona línia de costa, per darrere de la banda litoral,

resideix en la presència d' àrees inundades durant tot o gran part de l'any, per la proximitat a la superfície del nivell freàtic, l'escolament al·luvial i l'aportació d'aigua de mar, que propicien el desenrotllament de comunitats molt característiques, de notable importància biològica. Són ambients molt valuosos des del punt de vista ecològic, que es troben molt alterats en l'actualitat per l'acció de l'home (transformacions agràries, urbanització...) . No obstant encara es localitzen enclavaments més o menys naturals, on l'antiga marjal es troba menys deteriorada i en els que es concentra la riquesa biològica, sent necessària la seua protecció i preservació del procés urbanitzador.

(Imatge 36. Moli la font . Font pròpia)

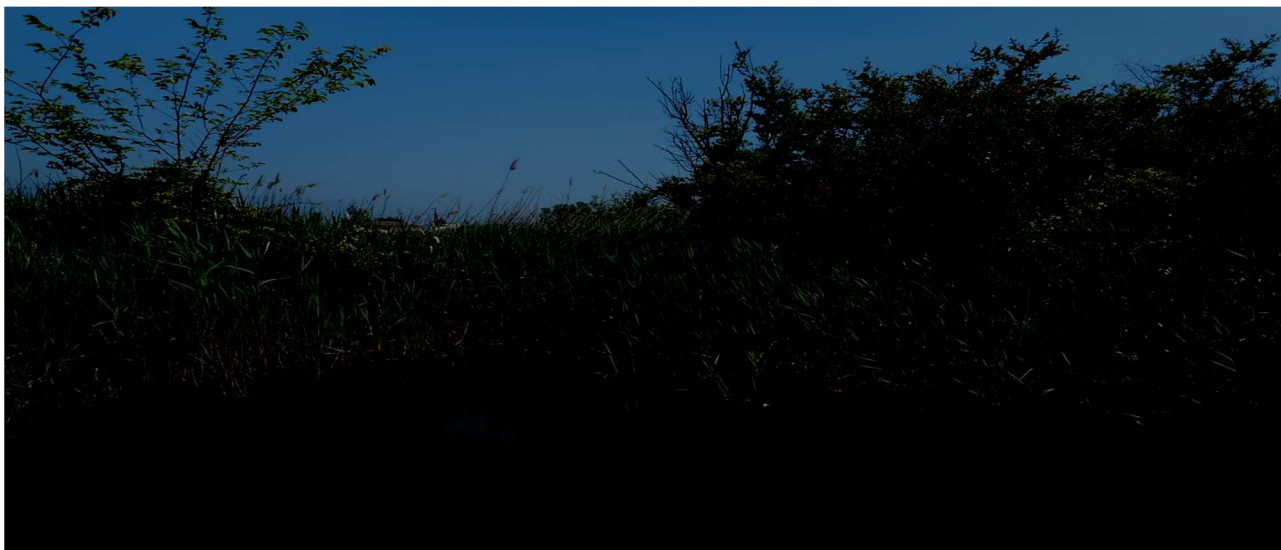
La coexistència d'espais molt modificats amb enclavaments d'alt valor ecològic, unit a l'elevat risc d'inundació que presenten algunes zones, ha fet necessari un estudi en profunditat d'esta unitat ambiental que ha permès la seua classificació en subunitats d'acord amb els seus valors intrínsecs i les seues necessitats de conservació y/o actuació. D'esta manera, es distingeixen les següents subunitats:

Subunitat 2.1 Marjal. Comprèn la zona humida posterior al litoral, incloent tant els terrenys antigament inundats de forma natural com els terrenys originàriament secs que van ser transformats en regadiu per mitjà del desenrotllament d'una extensa xarxa de sèquies que recorren pel territori. Presenta una tipologia de parcel·les molt característica, amb formes estretes i molt allargades, drenades per infinitat de sèquies i canals. Moltes d'aquestes parcel·les es dediquen encara a l'agricultura (cultius herbacis, hortes, fruiters,...) , observant-se construccions disseminades corresponents tant a casetes d'apers com a vivendes de segona residència.

L'interès de la marjal es basa en el seu valor ambiental i ecològic, per l'abundant biodiversitat que alberga, la bona capacitat agrològica dels terrenys, l'abundància d'elements del patrimoni etnològic, que evidencia la forta pressió antròpica que ha patit l'àmbit, i el seu valor paisatgístic. Haurà de prioritzar-se la preservació i regeneració dels valors naturals i culturals de l'àmbit, compatibilitzant-los amb el manteniment dels usos agrícoles i la possible implantació d'usos d'oci i escampament de la població.

Subunitat 2.2 Àrees d'interès ambiental. Integra els espais de major valor ambiental i ecològic on l'antiga marjal es troba menys alterat per l'activitat humana. S'inclouen també aquells enclavaments que, si bé presenten un ús agropecuari en l'actualitat, el seu aprofitament per part de l'home resulta compatible amb la conservació de la seua

biodiversitat. Es caracteritzen per una elevada riquesa i diversitat biològica i el seu notable interès paisatgístic, considerant necessària la seua conservació per a preservar els seus valors naturals intrínsecs. En aquest cas haurà de prioritzar-se la preservació i regeneració dels valors naturals de l'àmbit enfront de l'ús i gaudi per part de la població.

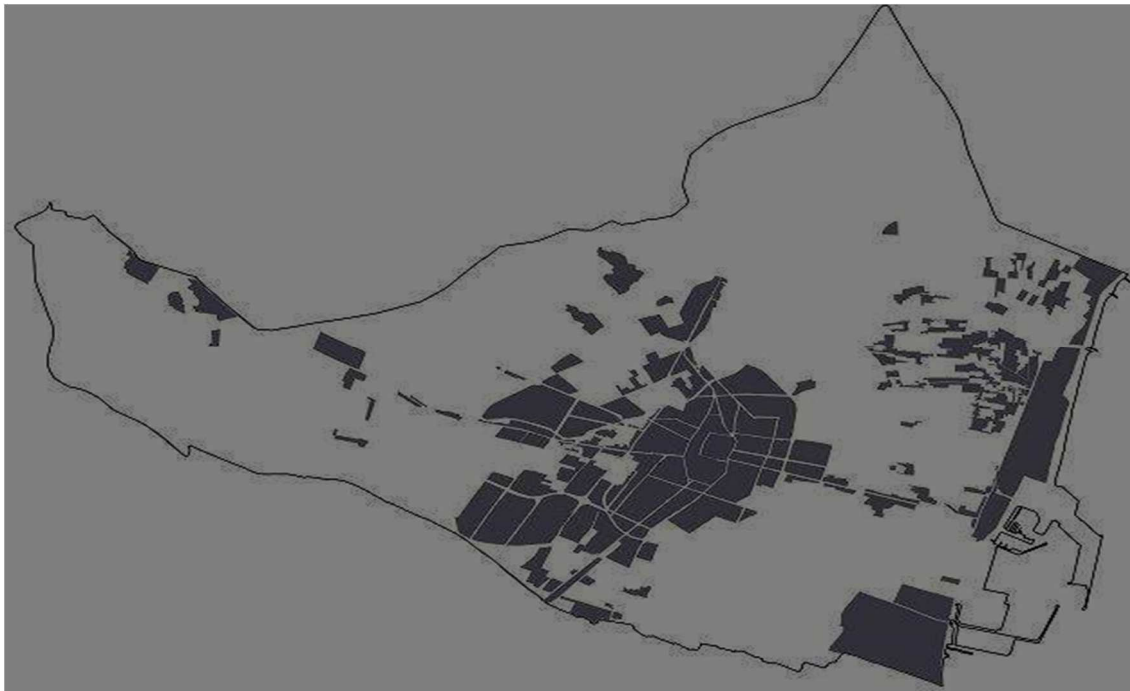

(Imatge 37 Carrerassa de Lau . Font Wikicol)

S'engloben també en aquesta unitat aquelles superfícies pròximes a enclavaments d'interès que en l'actualitat es troben degradades, per l'alteració de la coberta vegetal natural y/o la presència d'abocaments incontrolats, fonamentalment runes i residus d'origen domèstic. No obstant això, la seua recuperació resulta interessant per a la preservació i conservació dels valors naturals de l'àmbit global, afavorint la connexió entre àrees d'interès ambiental i incrementant la superfície protegida al voltant de les àrees més sensibles. Són les denominades àrees d'interès ambiental a regenerar.

Subunitat 2.3 Marjal consolidat. S'inclouen en aquesta subunitat les zones de la marjal que han patit un major procés de degradació com a conseqüència del creixement incontrolat d'edificacions, destinades majoritàriament a vivendes de segona residència. És un àmbit que majoritàriament no té els servicis necessaris d'abastiment, sanejament, electricitat, vials i enllumenat públic o, si els té, estos resulten insuficients. La marjal consolidat presenta una major ocupació residencial en les zones pròximes a la costa, si bé aquesta intensitat no és contínua i s'agrupa en determinats punts, alternant amb altres parcel·les d'ús agrícola (cultius herbacis, horts,...). S'haurà d'efectuar un estudi en profunditat de l'àmbit per a poder dur a terme una adequada gestió, establint mesures per a la correcció dels impactes i de les deficiències urbanístiques i d'infraestructures detectades.

Subunitat 2.4 Espais de transició. Constitueix una àrea de transició entre la marjal i els terrenys annexos, amb característiques pròpies d'ambdós ambients. Dins dels terrenys integrats en esta subunitat es diferencien els espais limítrofs amb la zona d'horta, limítrof pel nord i l'oest de la marjal, on predominen els cultius de cítrics i xicotetes hortes, dels sòls limítrofs amb el litoral urbanitzat per l'est, on abunden els camps de cultiu abandonats i espais semi degradats. Són enclavaments amb valors naturals a preservar però que excepcionalment i a causa de la seua situació de transició entre diferents àmbits, podrien ser àrees d'oportunitat, aprofitades per a la correcció dels dèficits d'infraestructures i urbanístics detectats en l'entorn, encara que sempre de manera molt justificada.

(Imatge 38 .Zones urbanes consolidades. Font PGU)

La Marjalería de Castelló està regulada, fins que no es digui el contrari, per un Pla Especial propi, aprovat en 2006, en el que entre altres aspectes, s'estableix un règim de protecció per a aquelles zones de major valor ecològic, on l'antiga marjal es troba menys deteriorada i en la que es concentra la major riquesa biològica, principalment en dos enclavaments. Un, al voltant del Camí de la Plana, la sèquia Entrilles i el Camí Fons, en la que la marjal es troba en millors condicions. I un altre, junt amb el riu Sec, on hi ha una zona de praderia destinada a pastos, en la que es produeix una important concentració d'aus. No es menciona per a res en aquest Pla la zona compresa entre el Camí Fons i el Camí vel de la Mar, una ampla zona que també conforma la marjal, i que va ser exclosa del tractament del Pla Especial.

Per altra banda, dins del PLA DE PARTICIPACIÓ PÚBLICA , que ha estat l'espai de participació pública en el procés de redacció del nou POU, es van crear diversos foros, concretament en el foro 5 destinat a la sostenibilitat s'apunta com a un tema fonamental per a treballar la *«Conexión de la trama urbana del casco con los grupos periféricos. Estudio de la viabilidad del Plan Especial de la Marjalería. Poner en valor el suelo no urbanizable agrícola el patrimonio hidráulico y el paisaje, adaptados al estudio de inundabilidad del plan.»*

En la relació del PGE Decret 1/2011 de 13 de gener que dicta les normes de L'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana es fa notar que aquest ve a dir que :
*"se recogen todas las actuaciones contempladas en los objetivos específicos de la ETCV y de los planes de carácter supramunicipal citados, que consisten en conectar los ecosistemas litorales y de interior a través de un sistema de corredores territoriales y biológicos a través del corredor fluvial de la rambla de la Viuda y el Río Seco, restaurar de los ecosistemas fluviales, las zonas húmedas y los espacios litorales de mayor valor, conservar y poner en valor el patrimonio ambiental, paisajístico y cultural con la creación de un Parque Agrícola y **recuperación de puntos calientes de biodiversidad en la Marjalería de Castellón** o la elaboración de un Plan de Acción Territorial de la huerta de Castellón."*

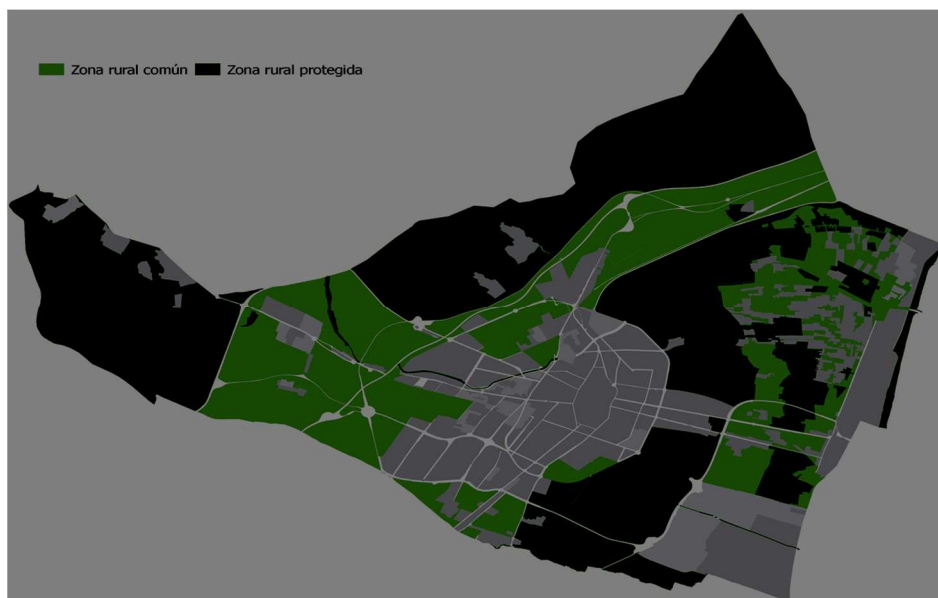
La qual cosa indica que al 2011 es feia menció al sistema de gestió que assenyalem en el nostre treball. Poques coses han fet en aquest sentit.

Per contra dins de l'espai Infraestructura verda regional , municipal i urbana no es troba concretada cap actuació a la zona que nosaltres tractem de ficar en valor , sols es tracta de manera molt general. No obstant si és clar que la quantitat de sòl NO URBANITZABLE PROTEGIT ha augmentat substancialment passant de 1706 Ha a 5354 Ha a l'actual proposta del PGU.

Així en el seu punt 4 de la Memòria: «ESTRATÈGIA TERRITORIAL Y PLANES DE ACCIÓN TERRITORIAL» es diu:

A continuació, es detallen els plans territorials que són d'aplicació a l'Estudi del Paisatge del Pla General de Castelló de la Plana:

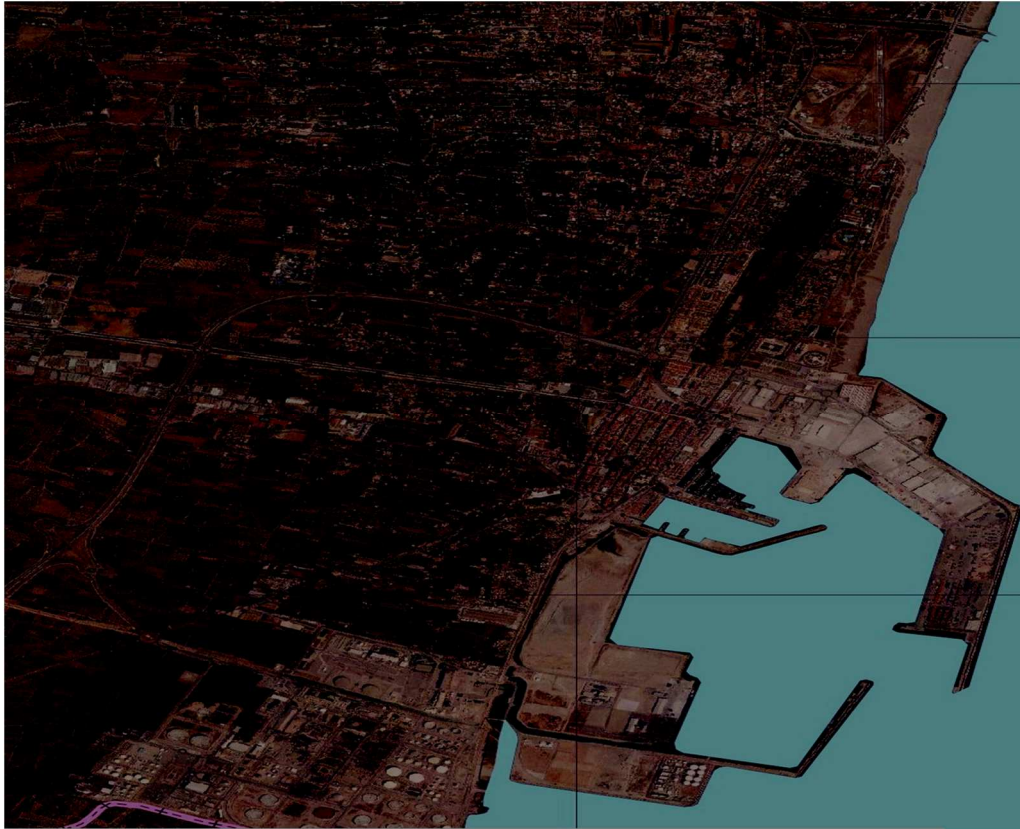
- Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana.
- Pla d' Acció Territorial de la Infraestructura Verda i Paisatge.
- Pla d' Infraestructures Estratègiques de la Comunitat Valenciana 2010-2020.
- Pla d'Acció Territorial de Caràcter Sectorial de Prevenció del Risc d'Inundació de la Comunitat Valenciana (P.A.T.R.I.C.O.V.A).
- Pla d' Acció Territorial Forestal de la Comunitat Valenciana (P.A.T.F.O.R).
- Pla d' Acció del Litoral.

(Imatge 39 Classificació del sol. Font PGE)

Al Capítol V del Decret 1/2011, s'enumeren els principis directors per al desenvolupament de la Política de Paisatge de la Comunitat Valenciana així com els criteris paisatgístics per a la implantació de noves actuacions en el territori.

De manera mes específica, el Decret, fica de rellevància la importància de preservar els paisatges mitjançant la implantació de directrius que marquen pautes de creixement que minimitzen l'impacte sobre el territori i el paisatge dels nous desenvolupaments. Fa especial menció a la ficada en valor dels parcs agraris, en la preservació d'elements identitaris del paisatge, l' accés al paisatge de gran valor i l' incorporació de la població en la gestió del mateix.

(Imatge 40 Ortofoto on s'aprecia la densitat de construccions. Font Pativel modificada)

En quant al cas concret de Castelló, el Pla d' Acció Territorial determina que la província serà en els propers anys una de les àrees més dinàmiques de l'eix mediterrani europeu. Entre les oportunitats més importants en relació al tema que ens ocupa citem:

- 1.- Grans actius ambientals, paisatgístics i culturals.
- 2.- Amplitud de zones agrícoles del litoral per a mantenir la infraestructura verda del territori.
- 3.- Gran nombre de curses fluvials amb una elevada capacitat de connexió biològica i territorial.
- 4.- Paisatges culturals relacionats amb els regadius tradicionals.
- 5.- Grans recursos per a desenvolupar ofertes turístiques complementaries.

Al Pla d'Acció Territorial de la Infraestructura verda i paisatge que es troba en fase de tramitació, però cal dir que per la seua importància aquest Pla estableix una sèrie de Paisatges de Rellevància Regional (PRR), la Memòria diu que són dos els Paisatges de Rellevància Regional que afecten a l'àmbit d'estudi del PGOU, i els nomena com :

"1. Paisaje de Relevancia Regional PRR 36: **Huerta de la Plana de Castellón**, dentro de las "Huertas Históricas y Vegas de la Comunitat Valenciana".

"2. Paisaje de Relevancia Regional PRR 40: **Islas Columbretes**, dentro de las "Islas de la Comunitat Valenciana".

Però si anàvem al document "*Catalogo del Paisaje de Relevancia Regional PPR36*", ens adonarem que no se refereix per a res a l'horta de Castellón i molt menys a la marjal ,com es pot comprovar a l'enllaç 3 de la webteca; si bé cal dir que la situació ha canviat una mica amb el nou PATVEL 2018 , segon descriurem en l'apartat normativa de la Comunitat Valenciana.

En la part de LOCALIZACIÓ. DESCRIPCIÓ GENERAL DEL MUNICIPI ens trobem en una descripció prou encertada que diu :

(...Per una altra part, en l'àrea que podem denominar Marjalería hi ha multitud de

construccions que podem relacionar amb l'ús històric del sòl. Històricament la Marjaleria s'ha destinat a usos agrícoles i es poden distingir 2 zones completament diferenciades:

- La part de la Marjaleria tocant a l'Horta, que comprenia, aproximadament, des del camí de la Donació fins al camí del primer canal, amb cultius semblants als d'horta i que es regava dels sobrants i escolaments d'aquesta.
- Una segona zona, "el coto arrocer", que comprenia des del camí del Primer Canal fins a l'actual camí del Serradal. Aquesta zona era fàcilment inundable, estant dedicada al cultiu de l'arròs.

(Imatge 41 Zones diferenciades de La Marjaleria. Font PGU)

D'estos usos agrícoles es deriva l'existència en la zona de nombroses construccions que, inicialment, van ser relacionades amb les funcions agrícoles, per a guardar apers i emmagatzemar collites, i, que, eventualment eren utilitzades com a residència estiuenca, sense tindre mai la consideració de residència permanent.

Este tipus de construccions típiques (maset, alqueries, cases o casetes) , estaven distribuïdes de forma disseminada sobre el terreny sense obeir a cap procediment planificat.

En els mapes municipals realitzats en 1979, es pot observar com l'ocupació per construccions havia anat creixent gradualment, arribant-se a comptabilitzar fins a 1.364 unitats. Esta zona és assenyalada en els mapes com "zona degradada per efecte suburbanització (residències secundàries) incontrolada".

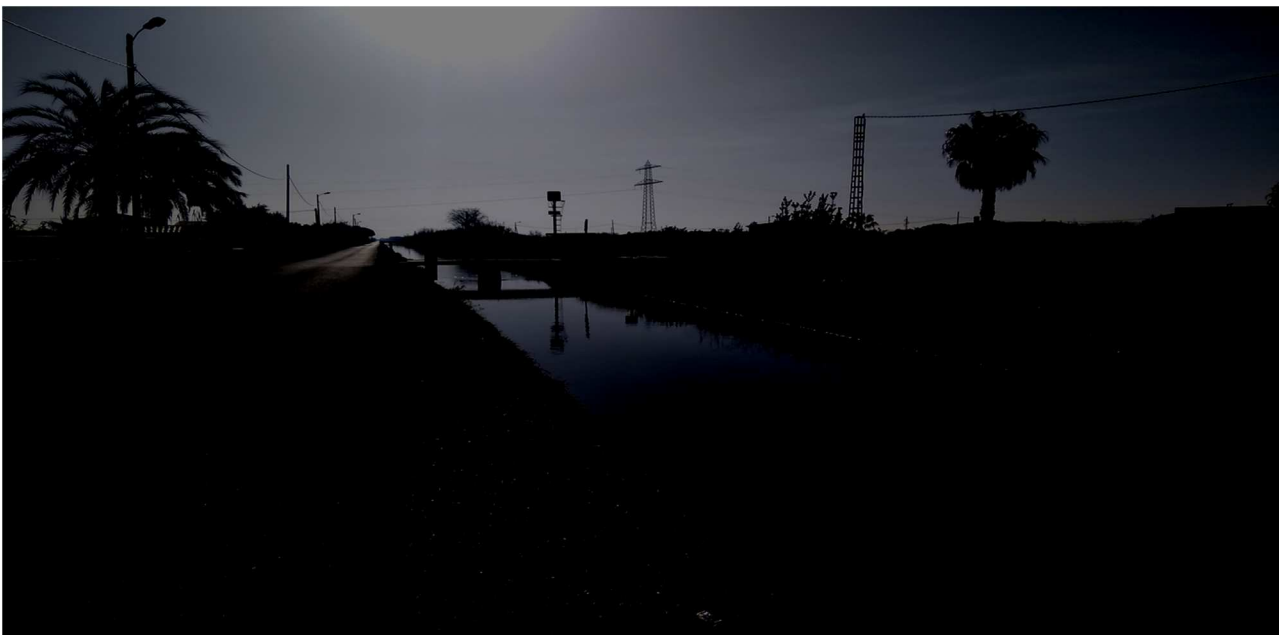
(Imatge 42 Vols comparatius. Font Institut Geogràfic Nacional)

Per un altra banda i dins de l'apartat "NORMAS URBANÍSTICAS DE RANGO ESTRUCTURAL" en les Directrius relatives a l'ordenació trobem en el punt 3.4 l'ordenació de la marjal una declaració clara d'intencions, així diu :

a) Tipus de sòl

1. L'objectiu és minimitzar els impactes negatius que ha patit este territori, en dècades anteriors i potenciar els valors naturals que encara es detecten en ell; congelant, per tant, el creixement residencial produït, permetent el manteniment de les vivendes existents i evitant nous creixements.
2. Es tindrà en compte l'existència d'agrupacions de vivendes que tenen una estructura i morfologia de sòl urbanitzat. Coincidiran bàsicament amb el que, en el Pla Especial de la Marjaleria, es delimitaven com "actuacions integrades en sòl urbà"
3. No es classificarà cap superfície com a sòl urbanitzable.
4. Es potenciaran els valors del sòl no urbanitzable, protegint aquells terrenys en què s'ha verificat, a pesar de l'antropització de l'entorn, gran presència de bioindicadores de fauna i flora propis d'àrees de marjal. Dins d'estes zones es distingiran subzones, atenent a les característiques precises dels elements naturals existents, fonamentalment a la presència de l'aigua en superfície.
5. La resta dels terrenys inclosos en l'àrea de la Marjal, on no es detecten especials valors a protegir, es consideren sòl no urbanitzable comú. Són zones que han evolucionat sense una antropització excessiva de l'ús residencial, mantenint en major o menor mesura, les condicions naturals de marjal.
6. Finalment, s'identificaran dins del sòl no urbanitzable, àmbits de minimització d'impactes, on hi ha nuclis de vivendes consolidats i que tenen una certa densitat i compacitat, sobre els quals es poden establir mesures que minimitzen el seu impacte territorial, a través de la redacció de Plans Especials de Minimització de Impactes.

(Imatge 43 Séquia de la travessera cap a la mar. Font pròpia)

b) Urbanització i minimització d'impactes.

1. Tant en les Actuacions Integrades delimitades en sòl urbà àmbit marjal, com en els nuclis residencials delimitats en sòl no urbanitzable de minimització de impactes, es redactaran, respectivament plans de reforma interior o plans especials per a concretar l'ordenació detallada i definir les condicions d'integració paisatgística i d'urbanització, establint, si és procedent, fases per a l'execució de les obres. Els plans especials hauran de ser d'iniciativa pública (encara que pot existir un conveni propietaris-Ajuntament per al seu desenvolupament i execució) i l'aprovació definitiva correspon a la Conselleria competent en la matèria. .

Per a finalitzar, a la MEMORIA RESUMIDA i dins de la secció 7 , Zones d'ordenació estructural: « *El plan general estructural regula, de acuerdo con lo establecido en el art. 21.1 d) de la LOTUP, las distintas zonas de ordenación estructural en todo el territorio municipal, diferenciando, en función de los valores, las características del territorio y los usos a implantar, entre zonas rurales, zonas urbanizadas y zonas de nuevo desarrollo. Seguidamente se describe la zonificación efectuada sobre el territorio en el nuevo PGE sobre cada una de ellas.*»

Com a ZONA RURAL COMÚ AGROPECUÀRIA (ZRC-AG) trobem :

Article 6.3.1.1. Objecte i aplicació

1. Zona de caràcter rústic sense especials valors ambientals per a la seua protecció, que es preserva del procés urbanitzador. La situació estratègica de determinades àrees, per proximitat a les zones urbanes i les seues infraestructures, podria fer necessari en el futur el seu desenrotllament urbanístic.

d) **ZRC-AG-4 Marjal.**

Comprèn les zones situades en la Marjalera que respon al seu patró parcel·lari i no han sigut ocupades per ús residencial, si bé les seues condicions edàfiques, hídriques i de vegetació han sigut alterades i difereixen de les del sòl protegit. La seua delimitació està grafiada en la fitxa de la subzona corresponent.

Com a ZONA RURAL PROTEGIDA (ZRP-NA)

ZRP-NA-MU Marjal (2. “Coto” Arrosser; 3. Horta de Saó)

L'interès de les zones delimitades com a protegides en la marjal es basa en el seu valor ambiental i ecològic, per l'abundant biodiversitat que alberga, si bé es poden observar àrees diferenciades.

La delimitació del sòl protegit correspon a dos grans àrees amb característiques diferenciades, segons els terrenys se situen en el marge esquerre del Riu Sec i al voltant de la zona ocupada actualment per l'aeròdrom, o en el marge dret del Va riure Sec fins al Polígon Industrial d'El Serrallo.

(Imatge 44 . Sèquia invadida pel “jacinto de agua”. Font propia)

ZRP-NA-MU-2 Coto Arrocerero

Els criteris per a la delimitació i protecció d'esta zona han sigut: o Existència de grans zones naturalitzades amb la presència de comunitats vegetals del tipus dels saladars, amb continuïtat des del Quadro de Santiago fins a la partida de la Font de la Reina, superant el límit físic del Riu Sec en els terrenys que inclouen l'àrea no pavimentada de l'aeròdrom. o Presència natural d'aflorament d'aigua (en concret en l'àrea del Molí de la Font) que històricament han inundat esta part de la Marjal i ara estan canalitzades en forma de sèquies d'obra. Desenrotllament en estes sèquies d'extenses comunitats de fauna i de flora. Presència d'espècies considerades com bioindicadors. o Presència en tota l'àrea del llit, i en parcel·les adjacents del Riu Sec, d'una comunitat molt rica d'avifauna. Presència d'una zona molt àmplia de praderia dedicada en l'actualitat a l'ús ramader, amb concentració d'aus que ha de preservar-se del procés urbanitzador

ZRP-NA-MU-3 Horta de Saó

Els criteris per a la delimitació i protecció d'aquesta zona han estat:

Gran presència d'aigua en forma naturalitzada, amb profusió de sèquies de terra i xicotets

llacs que provenen de les surgències d'aigua o ullals. Alta riquesa ecològica afavorida per esta situació.

Cultiu concernit entre els cursos d'aigua, amb espècies de fruiters i d'horta.

Gran presència de bioindicadors de fauna i de flora associats a la presència d'aigua.

Major densitat d'edificacions que les àrees estudiades pertanyents a la zona anterior nord del Riu Sec (en el denominat "Coto arrocero"). És una àrea altament entronitzada que, no obstant això, conserva les característiques pròpies de la marjal en esta zona.

Les directrius per a l'ordenació en l'Àrea de la Marjal.

El PGOU de Castelló va aprovar a l'any 2000, que va ser tombat pel Tribunal Suprem, va incloure en la seua documentació un estudi específic sobre la Marjalera de Castelló, en la que es feia una descripció, identificava la zona i es feia un estudi de l'origen, estructura territorial i morfològica dels assentaments residencials existents, de la problemàtica ambiental i qüestions socials.

L'estudi es va tancar amb una proposta de regulació normativa i unes directrius per a l'ordenació urbanística, que es consideren vàlids a dia d'avui, segons algunes opinions; i que es resumeixen en (es transcriuen tal com apareixen) :

Preservar la fisonomia del territori en les seues condicions bàsiques actuals, sense canvis substancials que desnaturalitzen el seu potencial com a reserva territorial o la morfologia de baixa densitat i ambient rústic de l'assentament existent.

Facilitar la legalització d'aquelles construccions que reunisquen de mode efectiu els servicis bàsics imprescindibles per a la seua habitabilitat, servici i accés. Canalitzar, racionalitzar i moderar el procés d'edificació de nova planta, impeditint una intensificació del mateix i procurant la seua gradual estabilització.

El grau de tolerància de l'edificació podrà ser major en les zones que ja estiguen construïdes. Impedir la parcel·lació i urbanització del territori.

Protegir els elements i àrees de singular valor paisatgístic o natural, respectant el sòl d'especial protecció assenyalat en este Pla General.

Proposar i ordenar, si és el cas, operacions puntuals i excepcionals d'obertura de viari. El Pla Especial podrà contemplar la prolongació o/y connexió dels camins inventariats, a fi de resoldre justificadament problemes puntuals de servicis viaris degudament acreditats.

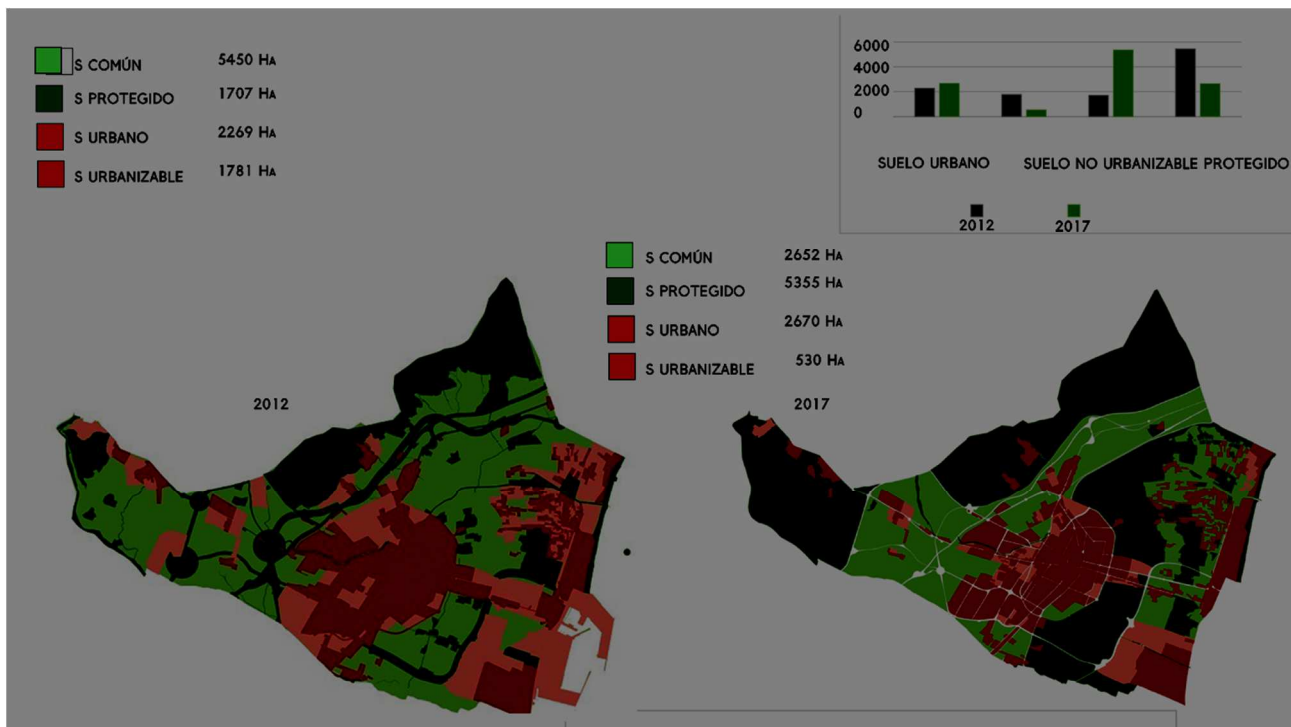
Facilitar l'eixamplament de viaris existents, és especial en les vies identificades com de primer grau.

Analitzar i proposar actuacions específiques per a la implantació dels equipaments que siguen necessaris per a la població resident, sense desnaturalitzar el caràcter de segona residència o residència estacional propi de la zona.

Proposar mesures específiques per a la prevenció del risc d'avingudes, ponderant especialment el seu impacte paisatgístic.

Establir una regulació detallada de les condicions estètiques de l'edificació i de la interrelació entre esta i l'espai lliure de parcel·la.

El nou PGU fa una classificació del sòl, urbanització i minimització d'impactes.

Es classifiquen com a sòl urbà, inclòs en unitats d'execució, les agrupacions de vivendes que tenen una estructura i morfologia de sòl urbanitzat, corresponent a les unitats d'execució en sòl urbà del Pla Especial de la Marjaleria. Es classifiquen, a més, com a sòl urbà altres agrupacions de vivendes que tenen la mateixa estructura i

(Imatge 45 Comparatiu de la classificació del sol . Font PGE)

característiques, però no estaven incloses en el Pla de la Marjaleria per estar incloses en el PGOU de l'any 2000 en altres sectors de sòl urbanitzable. Tots aquests àmbits pertanyen, d'acord amb l'Estudi Ambiental i Territorial Estratègic, a la subunitat Marjal consolidada.

Es classifiquen com a sòl no urbanitzable protegit Coto arrocero els terrenys. situats al nord del Riu Sec, delimitats a partir de les zones que es defineixen com marjal i àrees d'interès ambiental, subunitats 1 i 2 dins de la Unitat Ambiental N°2: Marjal de Castelló.

Es classifiquen com a sòl no urbanitzable d'especial protecció Huerta de Sazón els terrenys situats, majoritàriament, al sud del Riu Sec, delimitats a partir de les zones que es defineixen com marjal, subunitat 1, dins de la Unitat Ambiental N°2: Marjal de Castelló.

La resta dels terrenys inclosos en l'àrea de la Marjal, es classifiquen com a sòl no urbanitzable comú, comprenent els espais de transició que constitueixen la subunitat 4 i aquells altres terrenys de la marjal consolidat que no hagen quedat inclosos en els àmbits de sòl urbà.

Dins del sòl no urbanitzable, tant comú com protegit, es delimiten, d'acord amb el que preveu l'Art. 210 de la LOTUP, núclids residencials en sòl no urbanitzable, que són zones on s'identifiquen agrupacions de vivendes amb una certa densitat, que s'han implantat al marge dels processos formalitzats d'urbanització i edificació.

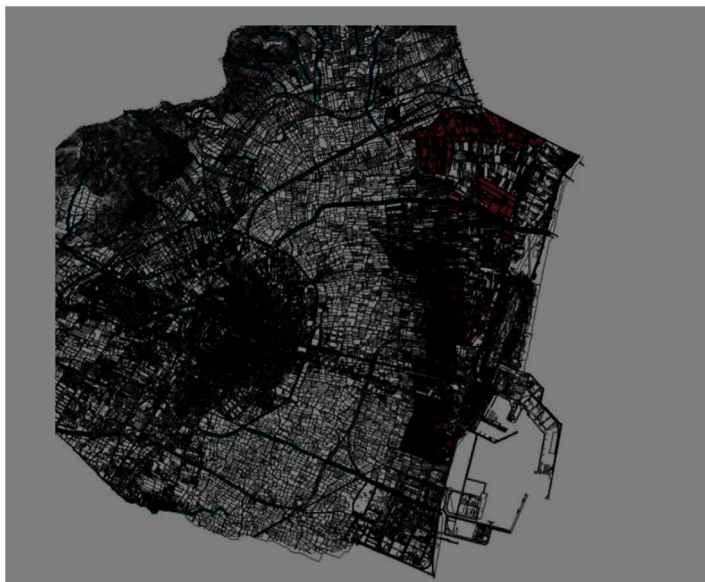
Usos globals	Código	PGE	P anterior	Diferencia
		Superficie m ² s	Superficie m ² s	Superficie m ² s
Zona urbanizada	ZUR	26.695.350	22.689.673	4.005.677
Residencial	ZUR-RE	13.770.755	16.879.860	-3.109.104
Industrial	ZUR-IN	5.964.915	2.958.922	3.005.993
Terciaria	ZUR-TR	6.727.871	2.619.082	4.108.789
Núcleo Histórico	ZUR-NH	231.809	231.809	0
Zona de nuevo desarrollo	ZND	5.300.814	17.806.654	-12.505.840
Residencial	ZND-RE	2.115.550	9.149.326	-7.033.775
Industrial	ZND-IN	2.608.162	4.761.750	-2.153.588
Terciaria	ZND-TR	577.102	3.895.579	-3.318.477
Zona rural	ZR	80.061.595	71.561.432	8.500.163
Común	ZRC	26.515.714	54.496.556	-27.980.842
Agropecuaria	ZRC-AG	26.515.714	54.496.556	-27.980.842
Protegida	ZRP	53.545.882	17.064.876	36.481.005
Agrícola	ZRP-AG	22.750.238	0	22.750.238
Natural	ZRP-NA*	25.318.191	17.064.876	8.253.314
Por Afecciones	ZRP-AF*	5.477.454	-	-
Por Riesgos	ZRP-RI*	*	0	-
TOTAL	T	112.057.760	112.057.760	0

3.2.2.- Resum i conclusions.

A manera de resum presentem les propostes que el Pla General proposa com a actuació en la zona de la Marjal:

A la documentació d'Anàlisi i diagnòstic territorial es fa referència a l'annex del PGOU de l'any 2000 i també al Pla Especial de La Marjalera (2006), del que es fa una relació pormenoritzada de les actuacions que s'han realitzat en aquests anys.

A l'apartat Documentació justificativa podem trobar la següent documentació.

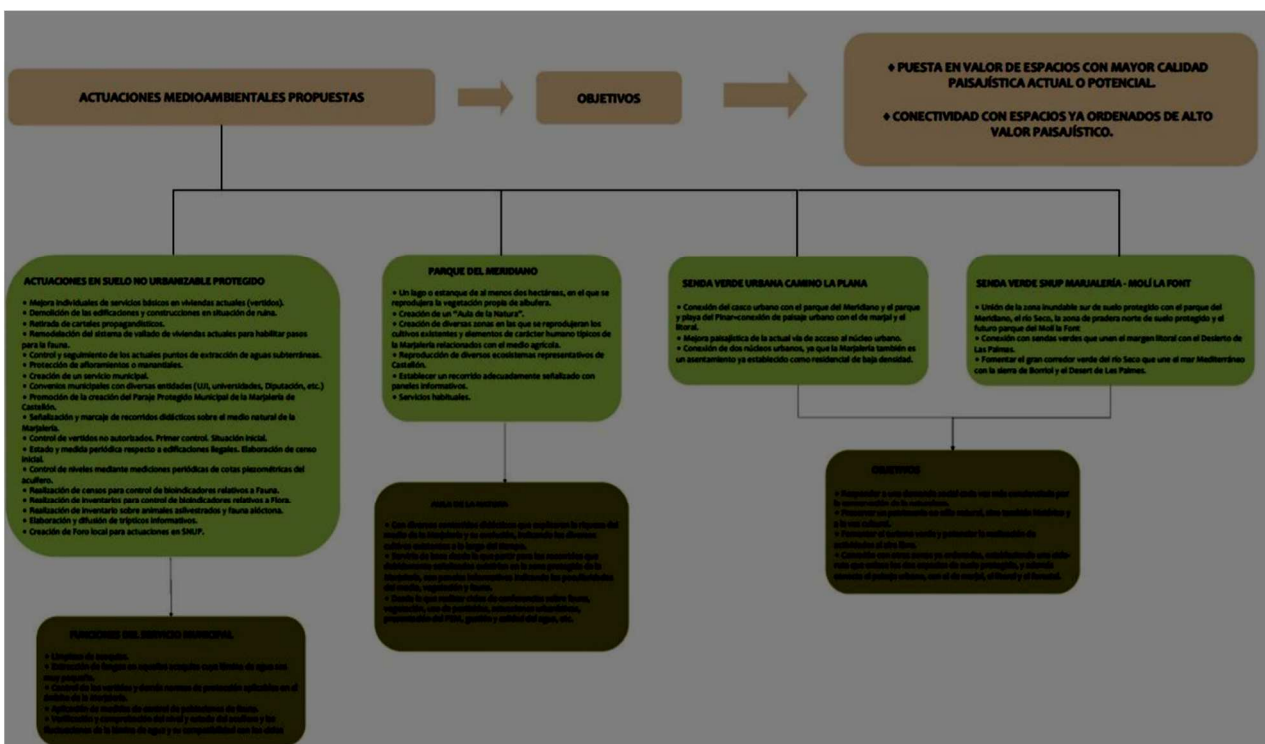
1.- A la Memòria Justificativa, dins dels espais naturals d'interès ambiental, fa una xicoteta descripció de la marjal i a la UPN3 Paisatge de marjal fa una classificació del sòl; també defineix el que s'anomena "Minimització d'impactes" que després anomenarem. .

2.- A l'Estudi Ambiental i Estratègic del territori, tan a l'apartat Territori i paisatge com al Delimitació del paisatge, es fa una descripció de les subunitats de la marjal que abans ja hem mencionat, així com en Situació ambiental actual i

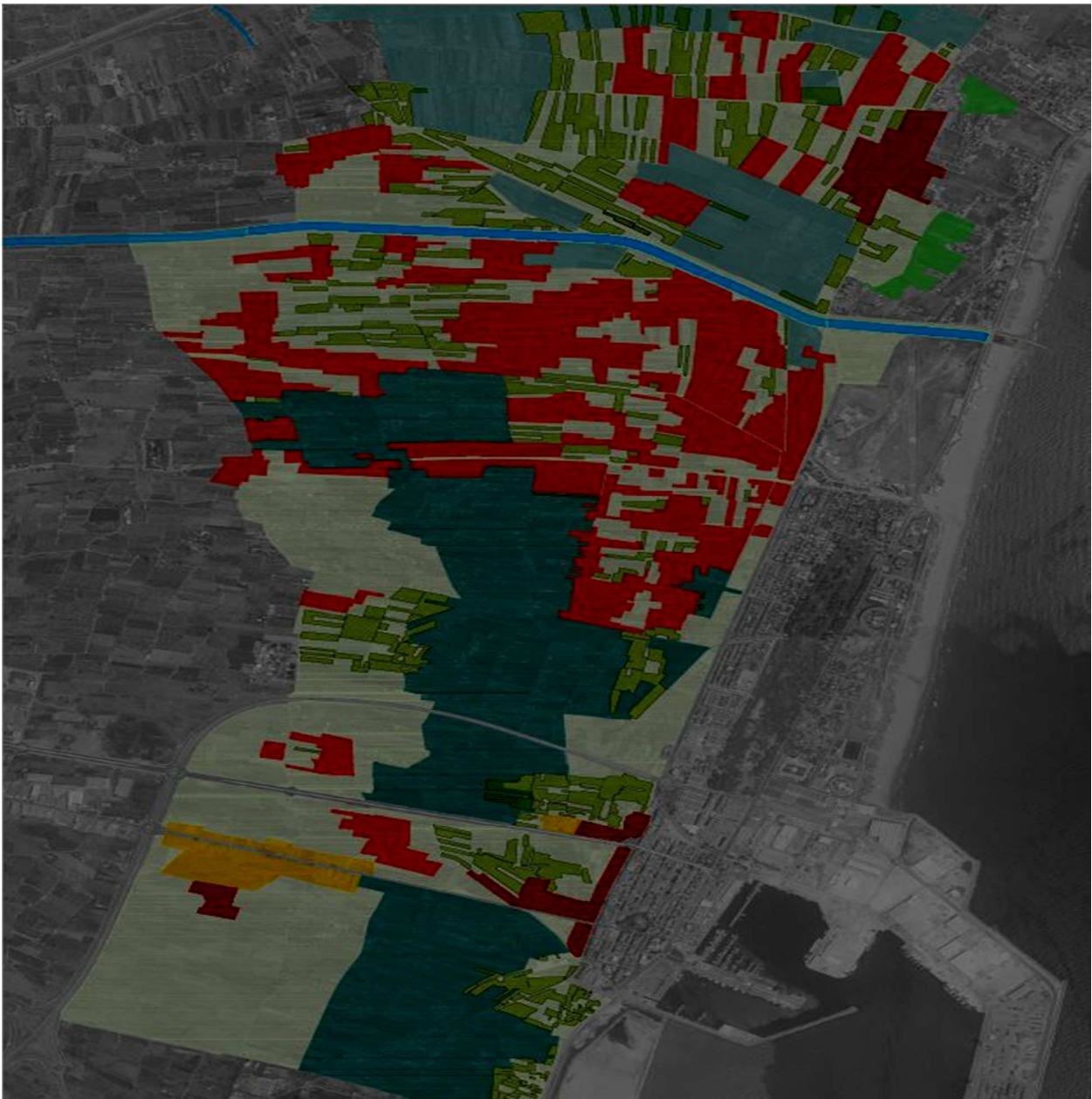
problemàtica ambiental existent, ja s'apunta a la problemàtica que hem ressenyat.

3.- A l'estudi del paisatge i dins de la Documentació amb caràcter normatiu es fa un estudi acurat de la unitat 3 La Marjal , relacionant la legislació vigent amb la normativa d'integració del paisatge i la concreció d'aspectes, a la webteca hi ha un enllaç per a la seua consulta .

Finalment pel que fa a l'apartat Documentació normativa i dins de les Fitxes de gestió trobem dins del Sector Marjaleria des de la classificació i qualificació del sol, els plànols de situació, les condicions i directrius per a la realització de pla de reforma i interior ,els criteris per a la urbanització i les ordenances municipals que els afecta. A la secció paisatge apareix el Programa de recuperació de paisatge 2: Recuperació d'espais agrícoles, que fa referència al programa de " Huertos urbanos" que hi ha en aquest moment; hi ha enllaç a la pàgina de webteca. A la mateixa secció el Programa 5 "RESTAURACIÓN AMBIENTAL Y MEJORA DEL PAISAJE DE LA MARJALERIA" proposa accions i directrius que considerem prou interessants i que a continuació les fem palès en el gràfic; tanmateix malauradament en el Catàleg de protecció, un altra vegada no apareix menció sobre la Marjal.

Per concloure, si bé el PGE reconeix el valor de l'espai que hem tractat i planteja alguna acció sobre el territori augmentant l'àrea de zona agrícola protegida, i planteja el s'anomena "Urbanització tova" consistent en que atès les característiques de l'àrea en qüestió l'ordenació detallada del pla contemplarà un tipus d'urbanització que compatibilitza la morfologia de baixa densitat amb el caràcter rústic o natural que presenta la zona i fixarà les condicions de serveis bàsics que cal implantar; bo és que es mostra interès, i es clar que hi ha alguna zona on la intervenció deu ser prioritària, però hi trobem a faltar que en les actuacions no es tinguen en compte la part de la marjal que va des de l'Avinguda del Mar fins al Camí vell de la Mar i a mes encara ens pareix que no planteja un model de gestió amb la línia que en altres ciutats s'han plantejat.

(Imatge 46. classificació i zonificació del sol. Font PGE)

Classificació i zonificació del sol de la Marjal : (En blau clar) Zona rural protegida coto arrocer (ZRP-NA MU2), (En blau més fosc) Zona rural protegida Horta de saó (ZRP:NA MU3), (En verd clar) Zona rural comuna Marjal, (En roig) Zona urbanitzada de la Marjal (ZUR-RE PRI La Marjal), (En roig fosc) Zona urbanitzada residencial (ZUR-RE), (En verd fosc) Zona de minimització d'impactes, (En groc) Usos terciaris.

3.2.3.- Opinions i propostes dels grups polítics que conformen l'Ajuntament de Castelló.

Presenten ací la transcripció de les entrevistes que hem pogut arrebregar del distints grups polítics que en aquest moment conformen l'Ajuntament de Castelló. L'ordre de presentació es fa en relació a les majories de govern i oposició que en el moment actual es conformen. Cal dir, que a tots els partits se'ls va plantejar les mateixes preguntes, i sols per

al Regidor d'urbanisme es van introduir unes consideracions particulars.

1.- **Per Grup de govern del Partit Socialista** vam contactar amb En Rafael Simó Sancho , regidor d'urbanisme que ens va fer arribar les següent respostes, posteriorment vam tindre unencontre en els locals de la Tenencia Alcaldia del Grau, encontre molt cordial ens va comentar les particularitats del pla projectat respecte a la zona de la marjaleria :

1.- Una vez que se declaró anulado el PGOU del año 2000 ¿en qué situación quedó el Plan Especial de la Marjaleria?

R.- Las Normas Urbanísticas de Urgencia aprobadas por ACUERDO de 27 de febrero de 2015, del Consell (DOGV no 7476 de 2 de marzo de 2015) señalan en su artículo 2: "Artículo 2. Ámbito territorial

Estas normas urbanísticas transitorias de urgencias son aplicables al término municipal de Castellón de la Plana. Estas normas transitorias no serán aplicables en aquellos ámbitos del término municipal que cuenten con un Plan Especial aprobado definitivamente y en vigor, cuya validez no haya quedado afectada por la declaración de nulidad del Plan General de 2000, esto es, el plan especial del Puerto, el plan especial de la Universitat Jaume I y el plan especial de la Marjalería."

Por lo tanto, el plan especial de la Marjalería estará en vigor hasta tanto se apruebe el nuevo Plan General Estructural.

2.- Si el Plan Especial contenía una serie de puntos para proteger el medio ambiente como contrapartida a la urbanización existente en la zona, entre otras, a saber: " seguimiento de determinadas especies como el samaruc o la tortuga europea " " el cumplimiento de las condiciones y medidas que indica el estudio de inundabilidad" " el control de la contaminación lumínica y otras" ¿cuáles son las acciones que desde el Ayuntamiento se han venido realizando para cumplir con estos puntos ?

R.- El Plan Especial de la Marjalería contemplaba unos Programas de Vigilancia Ambiental que se han desarrollado solo parcialmente en los 10 años de vigencia del mismo. Por ejemplo en el año 2016 se redactaron a través de encargo del ayuntamiento por el Grup Aus d'ornitologia informes respecto de los bioindicadores de anfibios, flora, mamíferos, peces y reptiles y quirópteros.

3.- El PATRICOVA necesitaba que le justificara que Castellón podía crecer, y por tanto urbanizar, en esa zona puesto que era calificada como zona inundable ¿cómo se pudo realizar esa justificación para la legalización de las viviendas ?¿ Cuantas construcciones aproximadamente se llegaron a legalizar?

R.- El Patricova, o Decreto 201-2015, de 29 de octubre, del Consell, es el acrónimo del Plan Territorial sobre prevención del riesgo de inundación en la Comunidad valenciana. El plan elaborado en 2015, que es el ahora vigente, nada señala respecto de la Marjalería. No obstante, si la pregunta va encaminada a conocer la implicación que el Estudio de Inundabilidad del Plan General pueda tener respecto del ámbito de la Marjalería habrá que esperarse a que la Consellería se pronuncie respecto del documento elaborado en el PGE con este objeto. No se ha legalizado ninguna construcción hasta la fecha en el ámbito del Plan Especial de la Marjalería, puesto que este plan no se ha desarrollado.

4.- En la actualidad sabemos que a partir del año de la legalización se siguieron construyendo viviendas, que ahora se pueden considerar como "ilegales" ¿tenéis constancia de cuantas se encuentran en esta situación? ¿Estas viviendas pagan el IBA y si es así no parece un contrasentido?

R.- Existen unas 3000 edificaciones en la Marjalería. El impuesto al que se refiere el escrito

imagino que es el impuesto sobre bienes inmuebles, que es independiente de la clasificación del suelo donde se halle la construcción. No supone un contrasentido puesto que se trata de un impuesto a efectos tributarios y no urbanísticos, aunque si es cierto que el valor del terreno se grava por la adquisición gradual de los derechos que atribuye a las parcelas la condición jurídica en la que se hallen, hasta tanto logren la condición jurídica de solar.

5.- El nuevo POU ha rebajado substancialmente la calificación del suelo de urbano a no urbanizable. ¿Cual será la situación de las viviendas que queden fuera del suelo urbano ? ¿ En aquel suelo calificado como Protegido – no urbanizable, continuaran las actividades de drenaje?

R.- Las viviendas en la situación de suelo rural o no urbanizable, quedarán en esa clasificación urbanística, y las que se hubieren clasificado por el Plan Especial como suelo urbanizable, también quedarán en esta situación rural. Sobre ellas la LOTUP (Ley 5/2014, de 25 de julio, de la Generalitat, de Ordenación del Territorio, Urbanismo y Paisaje, de la Comunitat Valenciana) establece en su artículo 201 determinadas Actuaciones que se pueden emprender al objeto de procurar la minimización del impacto territorial generado por los núcleos de viviendas en el suelo no urbanizable

6.- El Ayuntamiento ha puesto el nuevo POU a disposición de todos, se han creado foros de discusión y se han aportado ideas y sugerencias. ¿En líneas generales de qué manera plantea el nuevo POU el tratamiento de la zona de la Marjalera ? ¿Qué diferencias se pueden hacer patentes entre el Plan Especial y el nuevo Plan General y/o si se podría llegar a plantear un nuevo Plan Especial?

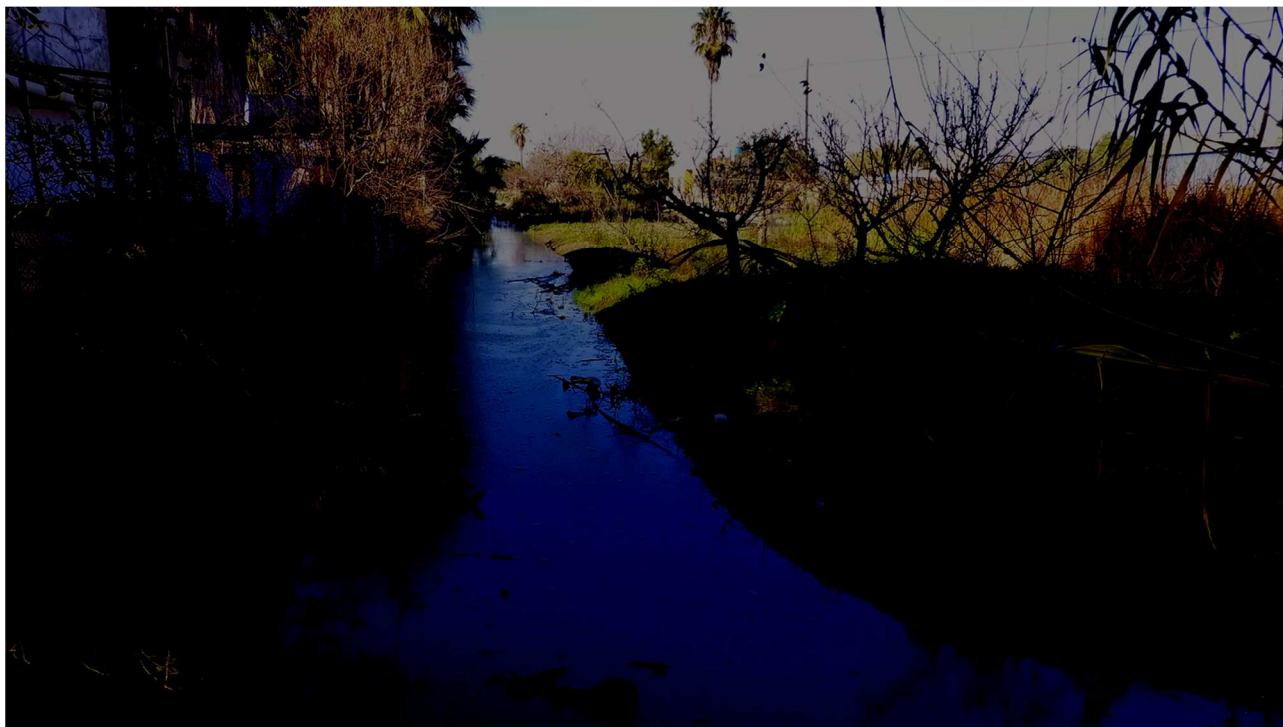
R.- El Plan General define la Marjalera como una franja de terreno situada detrás de la banda litoral caracterizada por la presencia de áreas inundadas por la proximidad del nivel freático, la escorrentía aluvial o la aportación de agua de mar, que propicia el desarrollo de comunidades características, de notable importancia biológica, muy alteradas en la actualidad por la acción del hombre.

El Plan General propone la definición de subzonas dentro de este ámbito territorial que se subdividen en:

- *ZONA RURAL PROTEGIDA COTO ARROCERO (ZRP-NA MU2),*
- *ZONA RURAL PROTEGIDA POR AFECCIONES – CAUCE DEL RÍO SECO (ZRP-AF-CA cauces)*
- *ZONA RURAL PROTEGIDA HUERTA DE SAZÓN (ZRP-NA MU3)*
- *ZONA RURAL COMÚN MARJAL*
- *ZONAS de MINIMIZACIÓN de IMPACTOS como zonas en la situación de suelo rural y RED PRIMARIA DE ZONAS VERDES – PARQUES PÚBLICOS DEL SENILLAR Y LA MARJAL*
- *ZONA URBANIZADA RESIDENCIAL (ZUR-RE)*
- *ZONA URBANIZADA DE LA MARJAL (ZUR-RE PRI La Marjal)*
- *ZONA URBANIZADA TERCIARIA (ZUR-TR) (aeroclub) como zonas en situación de suelo urbanizado o pendiente de dotar de servicios .*

Las diferencias más visibles entre el Plan Especial y el nuevo Plan General es la ausencia de suelo de nuevo desarrollo, es decir, lo que antes el Plan Especial de la Marjalera definía como suelo urbanizable. El objetivo del nuevo Plan General en este ámbito es dignificar la vida en la zona, regularizar aquellas edificaciones que sea posible dotándolas de los servicios urbanísticos básicos sin perjudican al medio ambiente, el territorio y el paisaje.

7.-Castellón presenta a Europa un proyecto de gestión innovadora del agua en Marjaleria que mitigue el cambio climático y el estrés hídrico, era noticia en Onda Cero el 24 de Abril. ¿Qué representa el proyecto GreenWet para La marjaleria ?

(Imatge 47 Partida Almalafa. Font pròpia)

R.- El proyecto GreenWet Marjalería se engloba dentro de los proyectos sujetos a acciones urbanas innovadoras y pretende la recuperación medioambiental de un entorno degradado en línea con la adaptación al cambio climático, proponiéndose como experiencia piloto un ámbito de la marjalería al objeto de impulsar estrategias de adaptación al cambio climático basadas en la recuperación de espacios naturales y en la protección y gestión del recurso agua, a nivel europeo, nacional, comarcal y municipal.

8.- En el año 2004 el Comité Económico y social europeo elaboro un Dictamen sobre "La agricultura periurbana" en el que se da importancia a los espacios agrarios que se sitúan alrededor de las ciudades poniendo en valor todo lo que significan, ¿conocen los postulados del Dictamen ?

R.- No

¿En los encuentros con el Ayuntamiento i/o las Asociaciones se ha comentado en algún momento esta forma de ordenar y gestionar? ¿Por qué en el Plan Especial de la Marjaleria de 2006 y ahora el nuevo POU no se menciona esta forma de preservar el entorno?

R.- Si. Se están abordando acciones para impulsar la recuperación medioambiental de determinados ámbitos de mayor valor y riqueza medioambiental, a través de la salvaguarda de la biodiversidad, compatibilizando permitir los cultivos tradicionales que no afecten a la degradación del territorio y la recuperación de las zonas antropizadas en consonancia con los valores paisajistas y medioambientales de la zona, a través de fórmulas de intervención, como pueden ser convenios, inclusión en el banco de tierras municipal, a través de fórmulas como la custodia del territorio, etc. Estas intervenciones no necesariamente deben estar recogidas en los planes urbanísticos. Se trata de programas y proyectos de recuperación medioambiental y paisajista y de recuperación de cultivos y actividades agropecuarias

tradicionales en un modelo de convivencia con un entorno antropizado, que es factible desarrollar con independencia de los planes urbanísticos.

9.- Sabemos que hay ya unas cuantas ciudades en España y en Europa que han apostado por la creación de un modelo y han creado la carta de la agricultura periurbana para la preservación, la ordenación, el desarrollo y la gestión de espacios agrarios periurbanos, como en el caso del Baix Llobregat, pero hay muchos más siete hemos encontrado nosotros, ¿ es posible que una vez aprobado el POU se pueda proponer un modelo de gestión para la marjal de Castellón similar al de otras ciudades y que concilie con las directrices del Plan Especial ?

R.- Si, como se ha señalado anteriormente.

2.- Pel grup de Compromis

Hem intentat contactar personalment amb membres del grup Compromís per a que ens concretaren la seua opinió o posicionament respecte el tema, però per molt que hem insistit a través de correu electrònic, telèfon i personant-nos en les dependències del grup a l'Ajuntament no hem pogut fer-nos amb cap persona que ens comentara res.

Per la qual cosa sols podem fer una deducció a partir de les notes de premsa que han anat eixint i per tant deduïm que el seu posicionament està en consonància amb el que el pacte de Grau ha manifestat i per tant amb el recolzament amb el que diu el projecte presentat pel grup de govern i que es presentarà al ple municipal del proper dia 30 d'Abril.

3.- Des de Castellò en Moviment vam parlar amb En Iñaki Vallejo Segura, el passat 25 de Gener en els locals de la formació en l'Ajuntament de Castelló, l'entrevista va ser molt cordial i ens van facilitar la seua opinió que es sintetitza en aquest resum:

Castelló en Moviment fa una clara aposta per la sostenibilitat ecològica, econòmica i la recuperació de la marjalera com també la protecció de la xarxa de sèquies, tot això en consens amb els veïns però sobre una perspectiva realista.

Els habitatges que estan construïdes en sòl qualificat com no urbanitzable, podran regularitzar la seva situació a través de plans de minimització d'impacte. Per a això s'hauria de disposar amb una policia urbanística que controlés el fer complir amb les normes del Pla.

Cal aclarir alguns punts, pel que sembla el primer informe de inundabilitat no acaba de ser complet si això modifica substancialment la redacció del projecte caldria tornar-ho fer, i per tant deixava suposar que igual cal tornar a classificar el sòl.

CS en Moviment es manifesta a favor d'un pla General i No especial per a la Marjalera, com pel que a la gestió posterior del Pla General si es mostra favorable a l'estudi de la proposta de Parc agrari i camins o vies verdes d'atractiu turístic i ecològic.

4.- Amb el grup municipal de Ciudadanos ens vam entrevistar amb En Vicente Manuel Vidal Safont, Concejal portavoz del grup , Juan Ramón Vicent Díaz i En Manuel Paduraru Ionete; l'entrevista va tindre lloc el passat dia 11 de Febrer en els locals del grup municipal de l'Ajuntament de Castelló.

Ens van proporcionar una còpia de les al·legacions i observacions al Pla d'ordenació pormenoritzat de Castelló de la Plana que en el seu punt cinquè diu :

«Quinta .- En relación a la marjalería, se señala que en relación a la zona de conexión entre el núcleo urbano y el Grao, se ha contemplado la preservación del ámbito situado al este

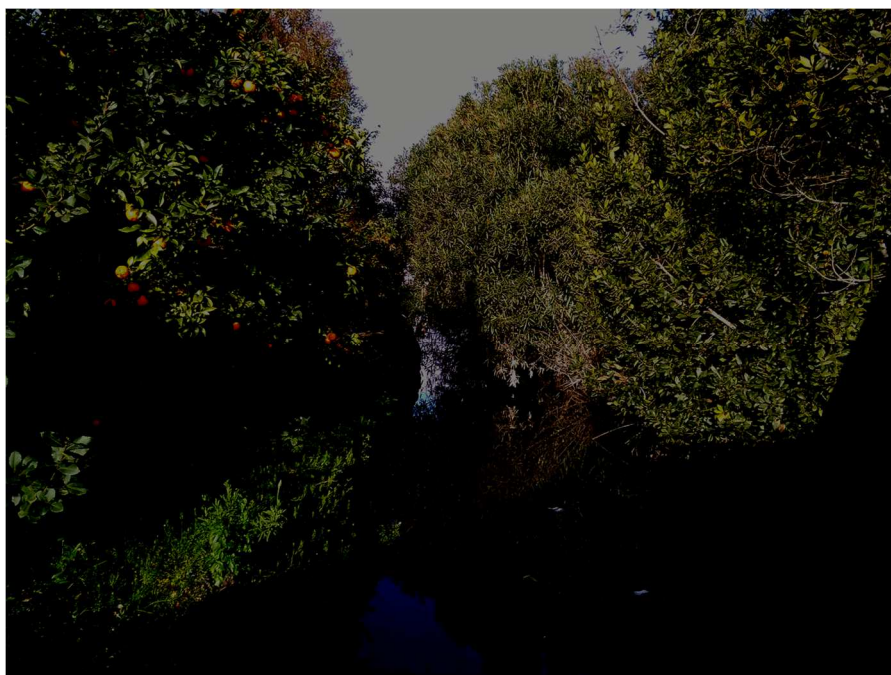
de la misma, así como la adopción de medidas estructurales de mejora paisajista de la zona, aplicando criterios de integración para el desarrollo de sus zonas urbanas, incluyéndolas en unidades de ejecución y de las propias zonas rurales, incluidas en áreas de minimización de impacto.

En cuanto a la minimización de los impactos negativos en el medio ambiente, que, tal como se señala en la memoria, tiene especial incidencia en la marjal, se ha pretendido potenciar los valores naturales que aún se detectan en dicha zona, haciendo coincidir las actuaciones integradas en suelo urbano en el anterior planteamiento (Plan Especial) con el suelo urbanizado que se señala en el nuevo planteamiento.

El modelo territorial que se plantea en la revisión del Plan General, se fundamenta en la infraestructura verde como elemento de ordenación, al objeto de condicionar la implantación de usos y actividades, pretendiendo una ocupación racional del suelo, planteando la desclasificación de una parte muy importante de los suelos urbanizables, priorizando la rehabilitación y mejora de calidad del ambiente urbano.

Sentado lo anterior y ante la tradición existente de destinar la marjal a una segunda residencia y en algunos casos a primera residencia, lo que ha posibilitado un crecimiento inadecuado de la zona, así como una edificación del suelo poco racional, convendría señalar que ante la exposición del planteamiento general estructural, queda por indicar que la participación ciudadana en las diferentes fases de crecimiento queda soslayada, al no preverse de manera inequívoca una participación mayor de la ciudadanía en el desarrollo de dicha zona, con un estudio de mayor alcance de las zona que quedarán como un entorno natural y que no puede ser degradado, lo que debe explicarse a todos los propietarios incluidos en el referido ámbito, todo vez que pueden verse frustradas expectativas o deseos urbanizadoras de algunos propietarios y que no tengan cabida en el interés general a proteger en unos casos y en otros, por haberse delimitado erróneamente y en función de un entorno que aparezca excesivamente degradado.

Además, tal como se ha podido observar, las actuaciones previstas en la Marjalería dejan una situación de fuera de ordenación a edificaciones que son destinadas a viviendas habituales de sus moradores, lo que supone una situación social de difícil solución en un futuro y con la finalidad pretendida de dar una solución habitacional acorde con la infraestructura verde y valores ecológicos que se destacan en el Plan de Ordenación Pormenorizada.

Ello comporta irremediabilmente que deba realizarse un estudio más detenido de la zona y aumentar la participación ciudadana, al objeto de exponer las determinaciones del planteamiento y proceder a explicar de manera pormenorizada los criterios y las diversas vicisitudes existentes en la zona, como es la explicación de las áreas de minimización de impactos, su regulación legal y las posibilidades que cada uno de los propietarios podrán tener, analizando los posibles convenios que puedan realizarse entre los propietarios y el consistorio.”

En definitiva les seues línies de plantejament anaven en mantenir o fer un nou Pla singular per a la marjalera, valorar les iniciatives de consens per part dels propietaris i estudiar la urbanització de l'entorn per fases, ja que no era assumible per l'Ajuntament, i amb repercussió del cost en els propietaris tal com passa en els països urbans.

5.- Pel que fa al grup del Partit Popular

Moltes han estat les gestions realitzades, per a tindre una opinió al respecte del grup municipal, que en aquest moment representa al major grup de l'oposició. Després de enviar correus i personar-se en les dependències, que el grup municipal té a l'ajuntament, van contactar amb un dels seus representants En Juan José Pérez Macián, amb el qual vam intercanviar algunes idees i li vam exposar el que volíem, ens va remetre a En Carlos Feliu Mingarro, que era la persona que havia portat el tema fins al moment.

Finalment passat dia 26 d'abril vam aconseguir parlar amb En Carlos Feliu i en va fer constar que el Pla especial de la Marjalera aprovat al 2006, tot i que reconeixent que per falta de pressupost no s'havia pogut executar, era una prou bona solució o al menys era una solució que blindava un espai que reconeix no té reversibilitat. Que el nou Pla General proposat, que tancarà definitivament el Pla especial redactat, té moltes qüestions de «buenisme» que no donaran resposta a les persones que viuen en la zona de la marjalera on està més consolidada l'edificació. Que tot i que cal reconèixer els valors de la zona de la marjalera, que té un valor mediambiental, és prou complex el fer coexistir ambdues zones.

Al seu pareix és una manera de donar una certa «amnistia» a fenòmens d'impunitat que han portat a la situació actual, però pel contrari hi han persones que eixiran perjudicats en els seus interessos en aquesta «amnistia». També des del seu parèixer caldria haver conformat una taula de partits per intentar donar una solució consensuada i ara ens enfrontem a un ple municipal en el que s'aprovarà un Pla general que generarà major conflictivitat

Epíleg : El passat dia 30 d'abril, va tindre lloc el Ple Municipal per a tractar el tema del nou Pla General, a aquest ple van arribar dos posicionaments diferents un a favor suportat pels grups de Partit Socialista, grup de Compromís i grup de Castelló en Moviment, que conformen el pacte del Grau i un altre en contra defensat per el grup de Partit Popular i el grup de Ciudadanos. Fem ressenya del que comentava el diari Mediterraneo del dia següent:

«Un polémico pleno del Plan General activa la precampaña en Castelló

El bloque de derechas se une y marca distancias con el de la izquierda tras el casi 'empate' el 28-A. El 'Pacte del Grau' aprueba el nuevo modelo de ciudad tras el abandono de la

Apenas duró unos minutos la sesión en la que PSPV, Comprimís y Castelló en Moviment sentaron los cimientos del desarrollo de la ciudad para los próximos 20 años, a falta aún de una larga tramitación. Pero durante casi dos horas, la alcaldesa, los portavoces de los grupos municipales y también los vecinos de Crèmor y la Marjaleria fueron valorando, uno a uno, lo sucedido. En general, muchas caras largas. (...) La portavoz del PP, Begoña Carrasco, a las puertas del consistorio justificó el abandono del pleno en que no quieren «ser cómplices de este atraco a la ciudadanía, elaborado de espaldas a los castellonenses y que hipoteca su futuro». Carrasco avanzó, además, que si consigue gobernar a partir del 26-M lo que hará «es estimar más alegaciones de este Plan General y, entre otras cosas, recuperar el Plan Especial de la Marjaleria».

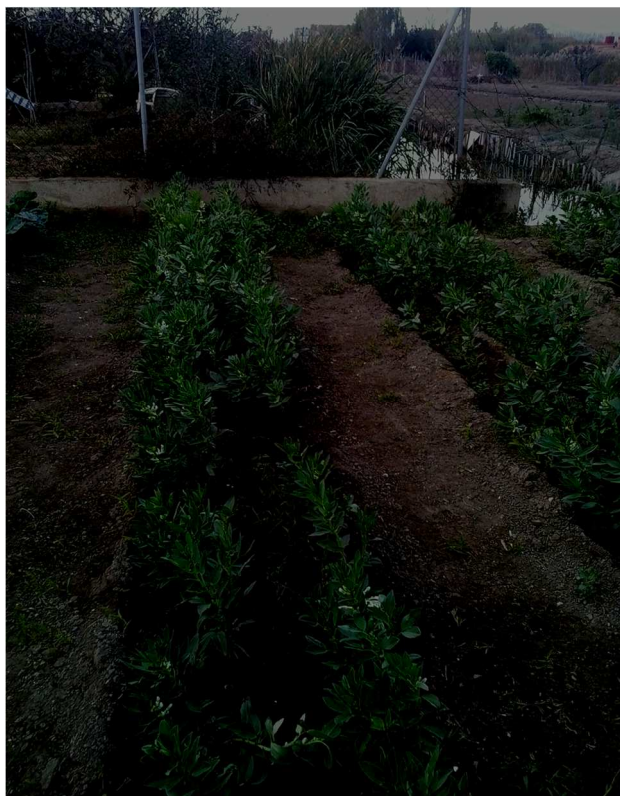
Sembla pues, que hi ha poques, per no dir cap, possibilitats de consens i que una vegada més el tema de la marjaleria no serà més que objecte de disputa d'uns quants vots, però que no es veu la voluntat de donar solució de futur i que els diversos partits no són capaços d'oferir a la ciutadania un pacte consistent, que pose fi a aquest desgavell que com hem dit prové de la desídia i la impunitat de diversos consistoris, en definitiva de molt lluny.

3.3.- EL MOVIMENT ASSOCIACIONISTA I LA MARJAL

A l'apartat, Moviment Associacionista, englobem a més dels moviment veïnals, que han donat peu a unes associacions que sota noms diversos defensen amb més o menys vehemència els drets del veïns que tenen o han construït la seua vivenda permanent o temporal i també aquelles associacions ecologistes que defensen el compliment de la legalitat establerta i d'un entorn sostenible, per tant amb interessos contraposats. La metodologia ha estat la següent: extraure informació de les xarxes socials i tenir un contacte personal amb alguns representants de les associacions passant una bateria de preguntes per tal de clarificar la seua posició i els seus arguments. Les entrevistes és transcriuran al final d'aquest apartat.

3.3.1.- Associacions a La marjaleria :

La problemàtica urbanística i medi ambiental creada en l'entorn de La marjalera de Castelló amb les discrepàncies de plantejament i d'interessos creats entre els

diferents consistoris de ideologia política, moltes vegades divergent, amb la coincidència en el temps d'expectatives especulatives per la bombolla urbanística ha fet que afloren en els veïns afectats el sentiment d'associacionisme, però pel contrari que es podria pensar, aquest moviment no ha estat unitari sinó que han sorgit diverses associacions tractant de defensar un tros de l'entorn que els és més proper i també manifestant ideologies diferents. Darrerament sembla que entre les associacions s'ha produït un acostament en algunes qüestions que entenen com a bàsiques. A la webteca afegim un enllaç del programa de Castelló TV «El altavoz» que ho manifesta.

Fem una enumeració atenent al que manifesten en els seus fors mediàtics i el que ha reflectit la premsa sobre elles. Per treballar millor i conèixer les seues opinions vam fer gestions per contactar amb elles per tenir una entrevista, no sempre amb l'èxit esperat.

(Imatge 49 El favar comença a créixer. Font pròpia)

3.3.1.1.- Associació de Veïns Camí Fondo de Castelló :

De la seua pàgina web traem la següent informació: A l'any 2000, els veïns del Camí Fondo ens van reunir i van crear l'associació. Entre els motius que els van portar a fer-ho, hi era el sol·licitar la millora de serveis públics per als veïns del camí.

També, defensaven el no «derribo» de les construccions ja consolidades en l'entorn. Tanmateix, treballarien per a mantindre el medi ambient, realitzant visites als camins per a detectar que les séquies estigueren netes d'espècies invasores com el «Jacinto de Agua» o la campanya per a l'eliminació de la tortuga de Florida, la qual impedeix la reproducció de distintes espècies com la tortuga autòctona, pues es menja els ous d'aquestes.

L'associació té com a finalitat el millorar l'entorn tan especial en el que es troben, i facilitar la convivència entre els veïns, així com millorar la qualitat de vida. Mantindre el Medi Ambient i la varietat de l'avifauna i flora endèmica que resideix en aquest paratge.

3.3.1.2.- Associació Amigos de La marjal:

A l'any 2007, en aquest marc, es va constituir una associació «Amigos de la marjal», amb el clar compromís de sensibilitzar a la població escolar, propietaris e institucions sobre el valor històric de la marjal, així com la necessitat de respectar i regenerar l'ecosistema, un col·lectiu que va iniciar el seu camí per a divulgar i protegir els valors d'aquest espai

natural.

En aquest ordre va presentar en el seu dia un projecte a l' Ajuntament de Castelló per a que realitzarà una sèrie d'accions concretes de caràcter urgent, com la neteja de sèquies, un control urbanístic, la inspecció del nivell de l'aigua de les sèquies i campanyes de conscienciació i sensibilització dirigides a escolares i també el control de les espècies invasores introduïdes en l' ecosistema. La darrera entrada a la seua pàgina web data de l'any 2011. No hem pogut trobar cap enllaç que ens porta a ningú representant.

(Imatge 50. La boga invadeix les séquies. Font pròpia)

3.3.1.3.- Associació de Veïns La Marjalera:

No ens costa cap pàgina d'aquesta Associació, ens hem posat en contacte amb representants de la mateixa i al final de fem la transcripció del que ens van voler comunicar.

A més de l'hemeroteca tenim el següent document: periòdic Mediterraneo de 16 de febrer de 2018 es titula:

«Vecinos de la Marjalería piden recuperar el suelo urbanizable»

“La Asociación de Vecinos La Marjalería ha registrado, en representación de sus 2.519 asociados, alegaciones al Plan General Estructural de Castellón, que pasan por «recomponer los usos del suelo para dejarlos como estaban y que no se vean afectados por el nuevo Plan General». Es decir, piden recuperar la calificación de suelo urbanizable que la próxima ordenación urbanística elimina, recalificándolo como no urbanizable y dentro de este con más de una decena de subclasificaciones. «Reclamamos recuperar el suelo urbanizable marcado en el anterior plan, porque se ha estado pagando muchos años como tal y había expectativas», reiteró el secretario del colectivo, Roberto Teruel.

También reclaman «la existencia de disposiciones normativas habilitantes que permitan ya regularizar todas las edificaciones aun cuando quedaran fuera de ordenación, evitando el derribo de las mismas». «Hace falta legalizar todas las casas que están ya construidas», matizó Teruel.

Y el resto del contenido de las alegaciones pasa por «la creación de los servicios mínimos, pero básicos, como luz, agua, teléfono o alcantarillado, para todos quienes habitan en dicha zona y que hasta ahora están privados de ellos». «Aquí pagamos todos los impuestos y hay personas que no

disponen de los servicios básicos, y eso no puede seguir así», recalcó el secretario de La Marjalería.”

L'associació ha presentat un document de deu fulls d'al·legacions al Pla general Urbà que va estat en exposició pública des del dia 21 de març passat.

3.3.1.4.- Unión por La marjaleria

Malauradament i a pesar d'haver insistit en tindre una entrevista personal amb representants de la Unión por la marjaleria no hem trobat resposta alguna.

Atenent al que diu la seua pàgina web “Unión por la Marjalería” és una plataforma constituïda por un grup de veïns que resideixen a la Marjal de Castelló. Es va constituir fa poc amb la finalitat d'atendre a la problemàtica existent a la Marjal.

Evidentment la problemàtica que apunta es refereix a la modificació de POU anterior, i anul·lat pel Tribunal Suprem com ja coneixem, en el que hi havia una zona qualificada com a urbanitzable i el nou Pla General en que hi han zones qualificades com a no urbanitzable i protegides. Les nostres gestions vers a poder tindre un contacte amb aquesta associació ha estat infructuosa. Per tan fem una transcripció del que comenten en el “Quienes somos” de la seua pàgina i que considerem interessant com a exposició de motius per la seua part:

"El problema de la Marjalería no lo hemos creado nosotros, viene de hace muchos años. Y no viene de la nada, sino de años y años de una dinámica de construcciones alegales, que no ilegales, consentida por quienes nos gobiernan y aceptan esos desarrollos urbanísticos de esta manera. De hecho, el Plan Especial de 2006 regularizaba cientos de viviendas alegales con acuerdo de todos. Si el Ayuntamiento no hubiera querido que construyéramos, dispone de mecanismos de control, como habéis comprobado vía multas y paralización de las obras, para que no se hubieran realizado las construcciones, vallados y demás que ahora nos exigen derribar. Si el primer día, o el segundo, o el tercero que alguien inicia una construcción viene el ayuntamiento y te pone la primera multa y te dice que te la tirará, nadie, en su sano juicio, continúa construyendo.

Lo que no puede ser es que dejen hacer, y una vez hecho, nos tomen por delincuentes y nos hundan a multas y más ahora, con la que está cayendo. Nosotros no somos ricos, estamos sufriendo la crisis como el que más y tratarnos así no tiene sentido, ¡Basta ya!

(Imatge 51. Galeres de tomateres i bajocons. Font pròpia)

Nos dicen que no hay soluciones para quienes hemos actuado con el consentimiento del ayuntamiento, no escrito ni firmado ese consentimiento por nadie, pero tan cierto como que estamos aquí, no estamos locos y no construimos para pagar multas ni ver como derriban nuestra viviendas. Construimos porque nos dejaban hacerlo y bajo promesa no escrita de regularización como en 2006. No pedimos más, pero tampoco menos que el trato que ha recibido el vecino de al lado que hizo lo mismo que nosotros hace unos años. Lo contrario es un agravio comparativo sin pies ni cabeza.

Hay soluciones, claro que hay soluciones, y por eso estamos aquí, para que llegue un mensaje claro a quien corresponde: nos tenemos que sentar, hablar y llegar a un acuerdo que respete a nosotros y a todo lo que se tenga que respetar conforme a las leyes. Un Plan Especial regularizó miles de viviendas, hemos de conseguir que nos escuchen y redactar otro Plan que atienda a la realidad social en la que estamos hoy y no hace 10 años. Lo contrario es un engaño. Si hay que, a cambio, restaurar zonas naturales, que lo hagan y si quieren que las amplíen tanto como quieran pero que paguen el suelo a su precio y dejen lo que ya está hecho y nos dejen tranquilos como a los demás vecinos de la Marjalería.

Nos hemos movilizadado para que nos escuchen, no estamos aquí delante del Ayuntamiento de fiesta no para celebrar nada, si estamos aquí, insisto, es para que nos escuchen pues somos muchos los vecinos afectados. El diálogo no es cosa de uno, sino de dos o más y por eso pedimos al ayuntamiento que se siente y hablemos de cómo resolver la problemática. No pueden ignorarnos por más tiempo, somos cientos los afectados y no nos gustaría volver a reunirnos aquí, esto no es nuestro hobby, el siguiente lugar ha de ser una mesa de diálogo.

No somos vecinos radicales, hablaremos con quien haga falta. No nos negamos a que ecologistas u otros estén sentados en la mesa de diálogo, nosotros no somos más que gente de lo más normal que busca, mediante el sentido común, soluciones y consenso antes de que sea demasiado tarde para ningún vecino.

*Como gesto de buena voluntad pedimos al Ayuntamiento una moratoria en las sanciones y órdenes de derribo hasta que se alcance el acuerdo.
Y como gesto de buena voluntad pedimos que pongan una fecha para sentarnos en una mesa que no sea la del Juzgado, sino la del diálogo.*

(Imatge 52. Entorn del Molí de la Font. Font pròpia)

¿Qué Justicia es esta en la que unos pagan multas y les tiran las casas y otros que han hecho lo mismo disfrutan sin ningún temor a que les denuncien o tiren sus viviendas? Seguiremos con las movilizaciones lo que haga falta, no nos cansaremos, hemos sido injustamente tratados y esto se ha de solucionar sí o sí."

3.3.1.5.- Associació La Plana Entrilles

Com a altres associacions hem intentat contactar personalment amb algun membre però fins al moment no hem rebut resposta alguna. Tot el que podem afegir ho hem tret de l'hemeroteca així : el periòdic Mediterraneo d'octubre de 2011 ja apareix :

«Un colectivo que lucha contra el secular olvido»

“Durante años hemos sufrido el olvido y abandono de las Administraciones La asociación de vecinos Plana-Entrilles se encuentra ubicada en el corazón del Castellón más huertano y arrocerero, en el popular enclave de la Marjaleria. Nació el 27 de julio de 1999, y su creación vino dada por el desamparo y el olvido que las diferentes Administraciones públicas “tenían de una zona tan nuestra, tan de Castellón, como es la marjal de nuestra ciudad”, como recuerda el presidente del colectivo, Jorge Begués, como carta de presentación de lo que es y pretende esta asociación que tiene carácter puramente reivindicativo. Los poderes públicos no tenían en cuenta secularmente que en la misma vivían una gran cantidad de familias todo el año”. “También castelloneros y que contribuyen a nuestra ciudad tanto como el resto, incluso algunos un poco más, puesto que para algunos la alquería o maset es la segunda vivienda”, manifiesta Begués al respecto.”

De la mateixa manera a l'any 2018 en el diari digital CS información tenim el següent titular, " El PP se hace eco de las demandas de los vecinos de la Marjalería", fica en boca del president de l'associació el següent: *“Los vecinos piden aumentar la presencia de patrullas de la **Policía Local** como medida disuasoria para los ladrones, en las últimas semanas confirman un repunte de los robos en viviendas de la zona. Ya que la Tenencia de Alcaldía está cerrada los fines de semana y festivos, el gobierno de **PSOE y Compromís** debería destinar más efectivos en las calles”.* *“La necesidad de asfaltar caminos para acabar con el parcheado irregular de la calzada es otra de las reivindicaciones que venimos trasladando al gobierno de Marco, son necesidades reales que tienen los vecinos y que necesitan ser atendidas por la seguridad vial”.* *En este sentido el presidente de la asociación, la Plana en Trilles comenta la necesidad de consolidar, especialmente lo bordes de la calzada, porque la vegetación que crece de forma incontrolada, hace que los laterales de la calzada caigan a la acequia viéndose reducida considerablemente la anchura de la calzada.* *“Además, también solicitan señales con limitación de velocidad”.* *“La limpieza de solares se hace indispensable, especialmente, en el entrador **La Miarina** donde crecen los cañizos a gran altura y los vecinos alertan de la escasa visibilidad, ya que pueden ser utilizados como escondite, con el consiguiente temor de los vecinos, ahora que aseguran que ha habido un repunte de los robos en la zona. Hay temor además de que se produzcan robos con agresión en las viviendas”.*

3.3.1.6.- Associació El Meridiá

Hem tractat de tindre de primera ma opinions d'algun representant però a pesar d'haver insistit en recavar opinions no hem aconseguit poder contactar personalment en cap representant. No hi ha dades de pàgina web que ens pugua donar informació.

3.3.1.7.- Associació La Coloma

El mateix passa amb l'associació de La Coloma.

3.3.1.8.- Grupo para el Estudio y conservación de los Espacios Naturales GECEN

GECEN es defineix com una associació fundada en 1993, sense ànim de lucre, plural independent de partits polítics, empreses i administració. La seua finalitat es la de contribuir a la defensa i estudi de la natura, el medi ambient i el patrimoni cultural, promoure el desenvolupament racional i sostenible de la Comunitat Valenciana i la millora de la Salut i la qualitat de vida de les persones; desenvolupant treballs d'investigació, campanyes i accions reivindicatives, projectes de conservació i activitats divulgatives i formatives, prestant la seua col·laboració i assessorament a quantes associacions, entitats i organismes tinguen els mateixos fins.

Entre els objectius primordials de l'associació es troben la conservació i estudi dels ecosistemes i els recursos naturals, la flora, la vegetació i la fauna; l'ús i planificació racional de l'energia i els transports; l'oposició a l'energia nuclear; el reciclatge de matèries primeres; el desenrotllament i l'ordenació del territori; la lluita contra la contaminació de les aigües, els sòls i de l'atmosfera; la creació d'espais naturals protegits; el foment de l'aprofitament sustentable dels recursos; la promoció de l'educació ambiental; la constitució i manteniment d'una xarxa de reserves biològiques pròpies; el planejament urbanístic racional i aconseguir unes ciutats habitables; la protecció del patrimoni històric artístic i arqueològic i de l'arquitectura popular; etc.

(Imatge 53 Marjal perduda de senill. Font pròpia)

3.3.2.- Entrevistes amb els moviments associacionistes.

3.3.2.1.- Grupo para el Estudio y conservación de los Espacios Naturales GECEN

La reunió va tindre lloc en una coneguda cafeteria de Castelló, Francisco Gonzalez representant de GECEN en Castelló va comentar diverses qüestions sobre el tema de la marjaleria i la seua problemàtica urbanística, la conversació va ser molt cordial però puntualitzant els aspectes legals que marca la normativa vigent. A continuació transcrivim les respostes a l'entrevista realitzada.

1.- Primeramente respecto a vuestra asociación , ¿ cuando comenzasteis la actividad y cuales son los frentes donde os movéis principalmente?

R.- Comenzamos la actividad en los 90 y se registró la asociación en octubre de 1993.

Los tres ejes que fundamentan nuestras actuaciones son: conservación, investigación y educación medioambiental.

2.- En el año 2006 se aprueba el Pla especial de la Marjaleria, concretamente sale publicado en el BOP de 18 de mayo de 2006, vuestra asociación presento una denuncia por construcción de vivienda ilegal, ¿cual es el estado de estas denuncias que consecuencias han tenido ?

R.- Se presentó un contencioso administrativo que fue desestimado. Posteriormente se denunciaron ante la Fiscalía los presuntos delitos contra la ordenación del territorio, incluidas viviendas ilegales, de los que se tenía constancia.

3.- Al parecer en el año 2010 se legalizaron muchas construcciones, pero posteriormente se han

construido más, desde vuestro punto de vista , ¿cómo consideráis la postura que se ha venido manteniendo desde el Ayuntamiento ?

R.- La postura del ayuntamiento en esos años consistía en mirar hacia otro lado y dejar hacer. Es decir, incumplían reiteradamente la obligación otorgada por ley referente a la disciplina urbanística. Tras las denuncias presentadas cambiaron su forma de actuar si bien la consideramos insuficiente.

4.- Como conocéis la asociación ha recibido muchas críticas por parte de las otras asociaciones de la marjaleria, ¿ habéis mantenido contacto con las diversas asociaciones para intentar llegar a políticas de consenso ?

R.- Contacto con representantes de la Marjaleria ha habido. Nuestra línea roja para llegar al consenso la marca la legalidad. Fuera de ella no hay vida en un estado de derecho. Lamentablemente no ha sido posible.

5.- A partir de 1968 acometió el proceso de desecación de la marjal, dividiendo en tres zonas, ,tenemos entendido que se construyeron al menos siete estaciones de bombeo para desecar la marjal , ¿esta constante extracción de agua además de actuar sobre el proceso de subsidencia y la colmatación del terreno no puede ser causante de la salinización del mismo ? ¿ No es posible actuar de otra manera para evitar inundaciones ?

R.- Obviamente sí es posible. La gestión hidroecológica es una reivindicación constante por parte de la asociación.

Eliminar el agua de la Marjaleria y pretender que subsista es como eliminar los árboles de un bosque y llamarle posteriormente bosque. Simplemente no es posible.

La gestión del agua es imprescindible ya que el agua conforma el paisaje, sustenta la biodiversidad, la agricultura y constituye el elemento esencial de este espacio singular. Otra gestión del agua no solo es posible sino que es absolutamente imprescindible.

6.-Castellón presenta a Europa un proyecto de gestión innovadora del agua en Marjaleria que mitigue el cambio climático y el estrés hídrico, era noticia en Onda Cero el 24 de Abril . ¿ Que representa el proyecto GreenWet para La marjaleria ?

R.- Representa un modelo de sostenibilidad, de infraestructura verde integral que atiende a factores económicos, sociales y medioambientales.

Un modelo de consenso, de oportunidad y de integración de actores diversos que responde plenamente al modelo de desarrollo territorial propugnado por la política europea.

7.- El Ayuntamiento ha planteado un nuevo Plan de Ordenación Urbanística en el que el tratamiento de la marjal esta presente, ¿ cual es vuestra postura acerca del nuevo POU ? ¿ Pensáis que la solución aportada en este nuevo POU puede ser solución a un conflicto enquistado ?

R.- El PGOU es una oportunidad de ordenación territorial de primer orden. Veremos como concluye. Esperamos que sea un documento de consenso que cuente con la complicidad ciudadana y mejore la calidad de vida de los ciudadanos. Para ello la sostenibilidad, el medio ambiente, debe ser una prioridad.

8.- En el año 2004 el Comité Económico y social europeo elaboro un Dictamen sobre "La agricultura periurbana" en el que se da importancia a los espacios agrarios que se sitúan alrededor de las ciudades poniendo en valor todo lo que significan, ¿ conocéis los postulados del Dictamen ? ¿En los encuentros con el Ayuntamiento i/o las Asociaciones se ha comentado en algún momento esta forma de ordenar y gestionar? ¿Porqué en el Plan Especial de la Marjaleria de 2006 y ahora el nuevo POU no se menciona esta forma de preservar el entorno ?

R.- Entendemos que lo esencial es que la clasificación del suelo sea la óptima a fin de ser un elemento facilitador de la agricultura periurbana, de los llamados parques agrarios. No estamos

ante una novedad pues ya existen numerosos ejemplos en nuestro entorno territorial.

Una vez el PGOU fije esta clasificación del suelo cabe el modelo señalado de los que somos grandes defensores. La huerta de Castellón merece la misma protección que la de Valencia.

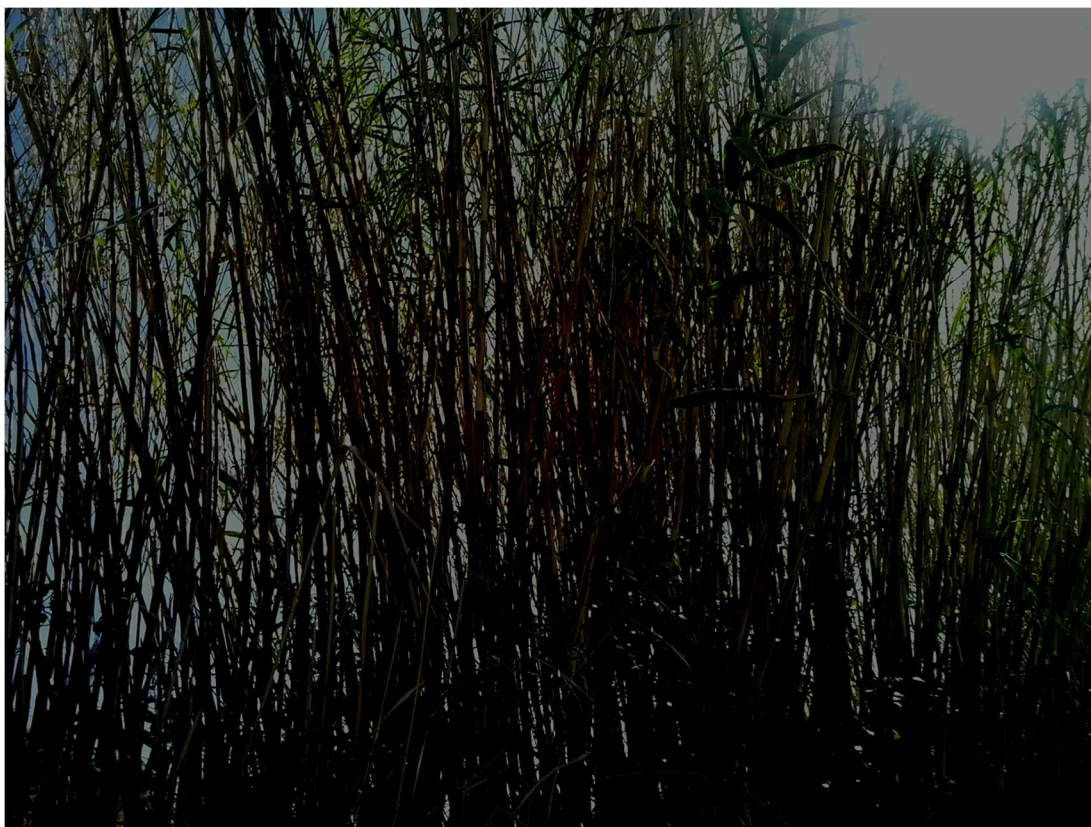
9.- Sabemos que hay ya unas cuantas ciudades en España y en Europa que han apostado por la creación de un modelo y han creado la carta de la agricultura periurbana para la preservación, la ordenación, el desarrollo y la gestión de espacios agrarios periurbanos, como en el caso del Baix Llobregat, pero hay muchos más siete hemos encontrado nosotros, ¿ crees que el modelo propuesto podría ser una solución para la marjal de Castellón ?

R.- Absolutamente de acuerdo. Es un modelo que se ha de aplicar cuanto antes.

10.- Para finalizar, si de vosotros dependiera la organización y gestión del suelo ¿ como la enfocarías ?

R.- Con sentido común, de la realidad, sin mentir, sin engañar y buscando siempre un consenso dentro de la legalidad y la gestión compartida con todos los actores.

La sostenibilidad, como eje vertebrador de la ordenación del territorio que fundamente una buena calidad de vida para la ciudadanía en el presente y en el futuro, es esencial. La asociación nunca renunciará, como actor medioambiental que es, a un modelo de desarrollo racional del territorio en el que prime el interés general, el bien común y la sostenibilidad.

(Imatge 54 . Canyar . Font pròpia)

3.3.2.2.- Associació de Veïns Camí Fondo de Castelló

Ens vam reunir amb els membres d'aquesta associació, en concret amb el seu president el senyor Manuel Ferrara Portoles i el seu secretari Santiago Milian el passat dia 4 de gener en una casa de fusta que els servei com a local de reunions al Camí Fondo 303 on es trobaven les antigues escoles « Escuelas Unitarias Patos ». La xarrada va ser molt interessant i tant el secretari com el president de l'associació van estar molt per deixar clar quines són les prioritats en el seu treball i com s'estimen l'entorn on viuen. Ens van oferir el

realitzar un recorregut per la marjal que pressupost vam acceptar.

Transcrivim les seues respostes a les preguntes plantejades:

1.- Primeramente respecto a vuestra asociación , ¿ cuando comenzasteis la actividad y cuales son frentes donde os movéis principalmente?

R.- *Se fundó la asociación en el año 2000, y nuestros objetivos son los que figuran en nuestra página web: La mejora de servicios públicos para el camino. También, defendemos el no derribo de las construcciones ya consolidadas en el entorno. Asimismo, procuramos mantener el medio ambiente, realizando visitas a los caminos para detectar que las acequias estén limpias de especies invasoras como el Jacinto de agua. Seguimiento de infraestructuras de acequias, compuertas, caminos, alumbrado, asfaltado, márgenes, entre otros.*

2.- En el año 2006 se aprueba el Pla especial de la Marjalera, concretamente sale publicado en el BOP de 18 de mayo de 2006, en ese momento se presentaros denuncias acerca de unas presuntas viviendas ilegales, ¿tenéis información sobre que consecuencias han tenido estas denuncias ?

R.- *Estas denuncias están en manos del juzgado y según información en prensa, han sido vallas, pequeños almacenes y cubiertas de terrazas de obras o metálicas las que se han tenido que derribar. Otras están pendientes de la sentencia, o bien, han sido recurridas y también en espera de veredicto.*

3.- Al parecer en el año 2010 se legalizaron muchas construcciones, pero posteriormente se han construido más, desde vuestro punto de vista , ¿cómo consideráis la postura que se ha venido manteniendo desde el Ayuntamiento ?

R.- *El ayuntamiento tiene medios disponibles para evitar que se siga construyendo en nuestro ámbito, el cual es protegido, según el Plan Especial de la Marjalera. Según parece ha actuado a posteriori de ciertas construcciones que han realizado vecinos, algunas de las cuales eran para mantener el patrimonio que tiene en su terreno y por disponer de seguridad en su terreno y en su persona. Como por ejemplo el dignificar una caseta para guardar la herramienta, poner un vallado para evitar robos. Sin tener en cuenta el beneficio que estas reparaciones suponen para la finca, vecinos y entorno en general.*

4.- El Ayuntamiento ha planteado un nuevo Plan de Ordenación Urbanística en el que el tratamiento de la marjal esta presente, ¿ cual es vuestra postura acerca del nuevo POU ? ¿ Pensáis que la solución aportada en este nuevo POU puede ser solución a un conflicto enquistado ? ¿ Por parte de la Asociación se ha presentado alguna alegación al POU? ¿ En que términos ?

R.- *El nuevo PGOU se encuentra pendiente de aprobar y en concreto el PGE, esta pendiente de respuesta de alegaciones. En el ámbito de nuestra asociación, la mayoría del terreno es zona protegida. Por lo que nosotros lo que reivindicamos y hemos alegado es la consolidación de la viviendas y construcciones existentes, el permiso para la construcción de casetas de áperos para dignificar la marjal y que se puedan recuperar fincas ahora perdidas. Tener un espacio, para guardar la herramienta, útiles de labor y guarecerse si llueve, acorde con el entorno. El que puedan tener servicios básicos como luz eléctrica y agua, las viviendas. El mantener los caminos y acequias. El poder disponer de alumbrado público en los caminos.*

5.- Desde el punto de vista de los vecinos que viven en la Marjalera y pagan el IBI correspondiente ¿ se percibe que el Ayuntamiento presta los servicios de vigilancia , recogida de basuras y limpieza en los términos correctos ?

R.- *Los servicios que se prestan están acordes con el entorno, salvo el impuesto por el servicio de alcantarillado el cual no existe en bastantes puntos de la marjal y debería eximirse, o bien, el dar otras opciones. Sobre seguridad, tenemos contacto con los servicios y fuerzas de seguridad locales y nacionales. Los cuales realizan labores de vigilancia en la zona de forma regular, y se preocupan de las necesidades que tenemos.*

6.- En el año 2004 el Comité Económico y social europeo elaboro un Dictamen sobre "La agricultura

periurbana" en el que se da importancia a los espacios agrarios que se sitúan alrededor de las ciudades poniendo en valor todo lo que significan, ¿ conocéis los postulados del Dictamen ? ¿ En los encuentros con el Ayuntamiento i/o las Asociaciones se ha comentado en algún momento esta forma de ordenar y gestionar? ¿Porqué en el Plan Especial de la Marjaleria de 2006 y ahora el nuevo POU no se menciona esta forma de preservar el entorno ?

R.- *Sobre esta cuestión, ha sido y es una de nuestras propuestas de cara al ayuntamiento el que se potencie la Marjal de Castelló y sea conocida por los vecinos y visitantes. Si que se han propuesto puntos que afectan a la protección, desarrollo medioambiental de la zona. También el que sea un pulmón verde para la ciudad, además de por su actividad agrícola por su historia y su vinculación con la ciudad.*

7.- Para finalizar , si de vosotros dependiera la organización y gestión del suelo ¿ Cómo la enfocarías ? ¿ Qué sería lo que priorizaríais ?

R.- *Como hemos comentado antes, nuestros objetivos son:*

- 1. Dignificar el entorno de la marjal.*
- 2. El consolidar y mantener las viviendas y construcciones actuales, con mejoras para evitar su deterioro.*
- 3. El que se pueda construir o bien poner casetas de aperos y el vallado de las fincas, lo que contribuye al mantenimiento de la marjal y a mejorar el medio ambiente.*
- 4. Confeccionar rutas por el entorno tanto a pie como en bicicleta, para que se pueda disfrutar de la fauna y flora para escolares, gente mayor, vecinos, turistas etc. (la asociación ya participó acompañando en unas rutas que efectuaron unos colegios con sus profesores)*

Consideracions:

Respecte a la darrera consideració cal dir que hi ha confeccionat tot un itinerari per la marjal que va fer Escola Valenciana al 2009 per la Festa per la Llengua sent els autors Paco Rambla i Miquel Gómez i col·laboradors: Josep Miquel Carceller i Manolo Alegre.

També el Seminari d'informàtica de Castelló, un grup de mestres de Castelló, el 10 d'abril de 1986 va convocar una reunió dirigida a tot el professorat de totes les escoles de la província amb inquietuds informàtiques per veure el que s'estava fent, tant als centres com a nivell particular. Al CEP es van reunir un total de 33 mestres. Entre el seus treballs figura el treball "Les partides de Castelló", aplicació a l'abast de tots els interessats.

3.3.2.3.- Associació de Veïns La Marjaleria

La Associació de veïns La marjaleria ens va rebre en els seus locals prop al Camí de la Segona Travessera vam parlar amb el seu president el senyor Rogelio Molina i part de la seua junta, van expressar clarament les seues preocupacions pel que fa als temes urbanístics i de mancança de serveis, van fer palès que diversos consistoris de l'Ajuntament de Castelló no els han fet cas en les seues reivindicacions i que són molts veïns els que viuen en la zona durant tot l'any. Continuen veient el futur de la seua zona gens clar i reconeixen que la construcció d'habitatges de la zona des de l'any 97 fins al moment ha estat en molts casos caòtica. Demanen polítiques de consens entre els veïns i els polítics i no actuacions de manera unilateral.

A l'apartat testimonis del blog es pot accedir a l'entrevista completa amb els membres de la junta de l'associació.

4.- QUARTA PART : ENTORN ECO-SOSTENIBLE : PROJECCIÓ DE FUTUR

4.1.- Espais agraris periurbans i Parcs Agraris

4.1.1.- L'espai agrari periurbà.

L'espai periurbà és la zona de trobada entre el camp i la ciutat; són zones de transició

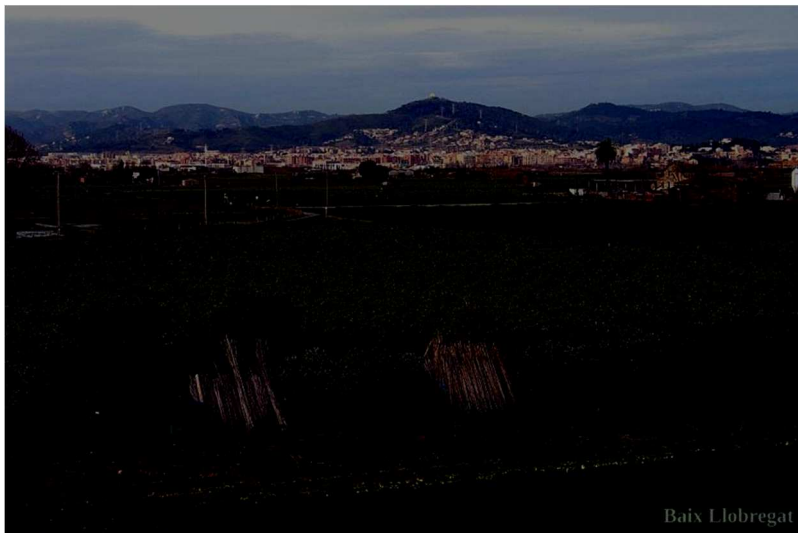
que solen quedar indefinides sotmeses a les dinàmiques dominants i fora de tota regulació i planificació. Aquests espais contenen zones agràries, definides com a territoris en què es du a terme una activitat agrària productiva, la qual cosa genera un ecosistema modificat per l'activitat agrària i ramadera i un paisatge rural característic. Tenen un incalculable valor cultural, lligat als seus mateixos orígens com a espais de cultiu producte de la creació humana , i representen un senyal d'identitat dels pobles que

els desenrotllen

Aquest patrimoni cultural material i immaterial ha de ser conservat i transmès. L'agricultura periurbana aporta límit i identitat a les ciutats, actuant com a pulmó verd que enriqueix la qualitat ambiental. És important ressaltar que els veraders protagonistes de tot espai agrari són els agricultors ja que és ací on desenvolupen la seua activitat professional. I també que l'agricultura sol quedar oculta sempre en el punt cec de les polítiques d'intervenció en l'àmbit periurbà, i la seua presència en els paisatges perifèrics roman com un recordatori del remot món rural. Aquestes zones suporten una forta pressió com resultat de l'expansió urbana, la qual cosa condueix a una pèrdua de l'espai productiu agrari.

Les expectatives que genera la planificació urbanística fa que hi haja un increment del valor del sòl, la qual cosa limita la seua viabilitat econòmica; d'altra banda els valors ambientals que sostenen estan amenaçats per la proximitat de la ciutat (abocaments incontrolats de residus, contaminació de sòls, pol·lució d'aigües etc) . Hi ha pressions en contra de l'ús agrícola del sòl periurbà, entre elles el sobrepreu del sòl urbà, el preu fictici de l'energia fòssil i dels recursos primaris, l'auge de l'agroindústria, el model alimentari dominant i el que l'agricultura és una activitat socialment menyspreada en l'actualitat.

No obstant això, també hi ha oportunitats a favor de l'ús agrícola de l'esmentat sòl, d'una banda l'increment de la consciència ambiental en la societat, així mateixa la crisi econòmica i immobiliària com a factors per a eco-optimitzar el consum i prioritzar l'ús del sòl; finalment hi ha una major valoració dels productes agraris de proximitat.

A l'Estat Espanyol , al 2011, els gestors responsables del Parc Agrari del Baix Llobregat van elaborar també la seua Carta de l'agricultura periurbana. En aquestes cartes un dels objectius que s'estableix és l'incorporar la figura del PARC AGRARI o altres figures d'ordenació i gestió com a element significatiu de la voluntat de dotar a estos espais d'un projecte no sols de protecció

enfrent de la seua eventual incorporació al procés urbanitzador, sinó de preservació de les funcions agràries pròpies, i també d'impuls a una gestió que promogui en ells el desenvolupament econòmic del territori i de les explotacions agràries, així com de conservar i difondre els valors ecològics i culturals.

4.1.2.- El Parc Agrari model de gestió

L'agricultura periurbana ha sigut capaç al llarg dels temps de generar un valuós patrimoni ambiental i cultural digne de ser preservat. És en aquest context on la figura del Parc Agrari sorgeix amb força garantint una activitat agropecuària sostenible i com a promotor en les àrees periurbanes d'un aprofitament agrari eficient, rendible i generador d'un elevat valor afegit. Un Parc Agrari NO és una zona natural, NO és un parc temàtic o etnogràfic, NO és una reserva de la riquesa i varietat biològica de l'àrea, i NO és tampoc un mètode de momificació de l'espai agrari. Quant als horts familiars o socials no poden considerar-se una activitat agrícola professional i no han d'interferir amb ella ni ocupar sòl destinada a aquesta.

Els Parcs Agraris constitueixen una eina de gestió de les activitats agropecuàries, implicant també la dita gestió una voluntat per a intervenir en la conservació del territori, garantir que va a continuar la utilització agrària del sòl, i fomentar programes concrets de desenvolupament.

Les iniciatives que han aparegut en les últimes dècades en l'estat espanyol tractant

d'articular la figura del Parc Agrari, sorgeixen per la necessitat de dinamitzar un sector agrari com el periurbà que està en declivi, amb problemes per la proximitat geogràfica a la ciutat, i amb l'amenaça que el seu espai siga fragmentat per invasió urbana i industrial, comportant això la pèrdua de la seua capacitat productiva i transformació del paisatge agrari. El Parc Agrari reverteix la connotació negativa de la proximitat urbana a un factor d'oportunitat per a recuperar la relació entre camp i ciutat.

La primera definició de Parc Agrari (Ferraresi i Rossi 1993) és aquesta: Una estructura territorial destinada a la producció primària, a la seua protecció i valoració, assumint com a objectiu secundari el gaudi cultural i recreatiu dels ciutadans, en termes de compatibilitat amb l'activitat principal .

A Espanya, el Consell de Protecció de la Natura (1996) ho va definir com : Un espai obert i delimitat, el propòsit del qual és facilitar i garantir la continuïtat de l'ús agrari, preservant-ho de la seua incorporació al procés urbà, impulsant programes específics que permeten desenvolupar el seu potencial econòmic mediambiental i sociocultural, i protegir el patrimoni natural del seu entorn.

Posteriorment diversos autors han anat realitzant aportacions a aquesta definició, de manera que s'ha anat matisant i completant.

Tot Parc Agrari té uns requisits contextuais i uns altres per a la seua implementació a saber :

Requisits contextuais:

Josep Montasell, que va ser director del Parc Agrari del Baix Llobregat (2007 al 2009), estableix 5 requisits perquè un espai agrari periurbà pugui ser gestionat com un Parc Agrari:

- 1.- Voluntat i suport polític. La voluntat política requereix la confluència d'interessos entre els agents socials del territori; quant al suport polític suposa gestionar el territori per a obtenir resultats concrets per mitjà de la inversió, el projecte i l'establiment de línies estratègiques en l'àmbit de la producció, la comercialització, els recursos i el mig.
- 2.- Col·laboració activa dels funcionaris compromesos i involucrats.
- 3.-Recolzament del sector agrari.
- 4.-Existència d'un ens gestor que establisca estratègies i accions amb visió global.
- 5.-Compromís a llarg termini en la consecució dels objectius.

Requisits per a la implementació :

- 1.- El Parc Agrícola ha de formar unitats territorials prou grans.
- 2.- Ha de dotar-se d'una figura legal que faça possible la seua estabilitat en l'espai i

en el temps.

3.- Deu ser dotat d'infraestructures bàsiques, com ara xarxa de comunicacions d'accés i de circulació interna, infraestructures de reg, telefòniques, electricitat etc.

4.- Ha de dotar-se de mecanismes per a coordinar i gestionar els servicis d'ús comú (manteniment de camins, xarxa de regs, lluita contra plagues etc) .

5.- Ha de tindre equipaments bàsics per a les necessitats de producció, de la protecció del mig i dels seus habitants i potencials usuaris.

6.- Ha d'existir un ens gestor amb competències i recursos, i hauria d'estar conformat per administracions públiques, organismes de representació dels agricultors, organitzacions ambientals i cíviques i també per l'empresa privada. L'esmentat gestor actuaria com un consell de direcció, aglutinant interessos comuns sobre els quals prendre decisions que les parts convenen a respectar i impulsar.

4.1.3.- Enllaços d'interès.

En aquest apartat presentem un seguit d'articles i documents amb els seus hipervincles per a les persones que estiguen més interessades en conèixer dades i opinions sobre la proposta de gestió presentada.

Present i futur dels espais agraris en zones periurbanes.

<https://www.raco.cat/index.php/QuadernsAgraris/article/viewFile/152028/203928>

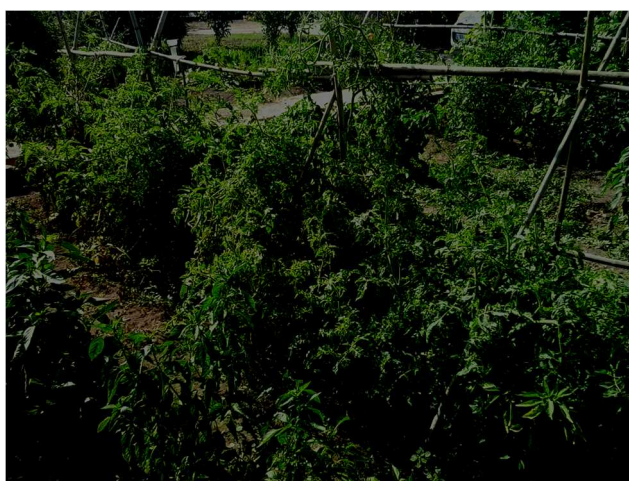
EL PARQUE AGRARIO Una figura de transición hacia nuevos modelos de gobernanza territorial y alimentaria.

https://www.heliconia.es/wp-content/uploads/2015/10/Parque-Agrario_Yacam%C3%A1n-Zazo.pdf

INDUSTRIA HORTÍCOLA. 41 revista 211-MARZO 2009. HORTICULTURA

http://www.horticom.com/revistasonline/horticultura/rh211/40_43.pdf

(Imatge 55. Galeres de tomateres. Font pròpia)

4.2.- Normativa Europea : Conveni Europeu del paisatge

Hi ha tota una legislació a base de Dictàmens , Convenis i Directrius procedents de la Unió Europea que van encaminades a ficar en valor tot allò que te de veure amb la preservació i manteniment del paisatge com a llegat de futur per a les generacions venidores.

En aquest apartat farem relació a unes quantes que considerem bàsiques per a la formulació de la nostra proposta, no es tracta de transcriure-les ja que proporcionem els enllaços per a poder accedir, però si transmetre el seu esperit per a fonamentar les nostres propostes i sobre les que es fonamenta la presentació de l'anterior punt dels espais agraris periurbans. Així :

(Imatge 56 . Paisatge al voltant de Castelló . Font PGU)

4.2.1.- Conveni Europeu del Paisatge:

Diu al finalitzar «Fet a Florència, el 20 d'octubre de 2000, en anglès i francès, sent ambdós textos igualment autèntics, en un únic exemplar que es diposita en els arxius del Consell d'Europa. El secretari general del Consell d'Europa remetrà còpies certificades cada Estat membre del consell d'Europa i a qualsevol Estat o a la Comunitat Europea que hagen sigut invitats a adherir-se al present Conveni.»

Si convenim que en el preàmbul de tota llei es troba l'esperit que la fonamenta, en el preàmbul del Conveni Europeu del Paisatge apareix la preocupació per assolir desenvolupaments sostenibles, establir relacions equilibrades entre les necessitats socials l'economia i el medi ambient.

(Imatge 57. Vivendes i horts. Font pròpia)

Manifesta la importància que exercir el paisatge en l'interès general tant en el camp cultural, mediambiental, social i com recurs d'activitat econòmica, com a component fonamental del patrimoni natural i cultural europeu.

Reconeix que es fa palès que l'evolució de les tècniques de producció hi són els acceleradors de la transformació dels paisatges.

Per tant, des de el convenciment que el paisatge és un element clau del benestar individual i social i de que la seua protecció, gestió i ordenació té una implicació en drets i responsabilitats de tots; i tot i que reconeixent que la qualitat i diversitat dels paisatges europeus són un recurs comú i que es fa necessària la cooperació per a la seua protecció , gestió i ordenació l'objectiu del Conveni serà:

"El presente Convenio tiene por objetivo promover la protección, gestión y ordenación de los paisajes, así como organizar la cooperación europea en ese campo."

El Conveni reconeix l'existència de nombrosos textos jurídics a nivell internacional en matèria de protecció i gestió del patrimoni natural i cultural: consta d'un primer capítol en el que es relacionen una sèrie de definicions relacionades amb el tema paisatgístic; seguidament conte un altre capítol, tant de mesures generals, com de específiques on fa relació al que les parts signants del conveni es comprometran en aspectes com la sensibilització, la formació i educació, la identificació i qualificació dels paisatges així com dels objectius de qualitat paisatgística i la seua aplicació; més tard dins de l'apartat de cooperació europea estableix les bases per a mantenir un intercanvi d'informació a més fer el seguiment del Conveni i d'establir un premi europeu paisatgístic.

Efectivament, el Govern d'Espanya, amb l'impuls dels Ministeris de Medi Ambient i Cultura, Comunitats Autònomes, Institucions i experts, i a través de les gestions del

Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació, va ratificar aquest conveni 26 de novembre de 2007 i va entrar en vigor l' 1 de març de 2008.

(Imatge 58. Partida Almalafa. Font pròpia)

Els darrers anys, Espanya va participar en la convocatòria del Premi Europeu Paisatgístic. Cada Estat que forma part del Conveni pot presentar una única candidatura. En les darreres convocatòries les candidatures espanyoles van rebre menció especial al Parc Cristina Bova en Sant Sebastià (2008-2009) i al Programa de foment de l'educació i conscienciació de la relació ciutat-territori-paisatge, de la Generalitat de Catalunya i l'Observatori Català del Paisatge (2010-2011) , a més del Premi al Projecte de revitalització sostenible del Paisatge Protegit de La Geria, a Lanzarote (2012-2013) . En la passada edició va rebre menció especial el projecte Oliveres Mil·lenaris del Sènia.

"Cuando los niños de ciudad no saben que en el medio rural se pueden ver las estrellas"

L'objectiu, amb aquest treball, és ser la candidatura espanyola per al Premi Europeu del Paisatge, promogut pel Consell d'Europa, en el que es reconeixen les intervencions realitzades en l'àmbit de la Convenció Europea del Paisatge.

4.2.2.- El DICTAMEN del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre “ La agricultura periurbana” NAT 204 CESE 1209/2004

Signat a Brussel·les el 16 de setembre de 2004.

Tan important és la preservació d'aquests espais agraris periurbans que, en 2004, El Comitè Econòmic i Social Europeu (CESSAMENT) va emetre un Dictamen per a la Preservació, l'Ordenació, el Desenrotllament i la Gestió dels dits territoris. En ell s'alerta de la marginalització dels espais agraris a causa del desenrotllament urbanístic i d'estructures,

junt amb les limitacions i amenaces que pateixen aquests espais de contacte entre el rural i l'urbà.

El dictamen destaca les oportunitats per a l'activitat agrària que suposen la proximitat a un mercat consumidor, la creixent sensibilitat social en aspectes com ara la qualitat i seguretat alimentària, o la demanda de noves activitats d'oci, formació, educació ambiental, turisme ecològic etc. Planteja els objectius i les actuacions que han de dur-se a terme per a aconseguir-los. Entre elles, la necessitat d'un compromís institucional entre l'administració, els agents socials (grups ecologistes i culturals, associacions professionals, tercer sector) per un costat i els agricultors per l'altre per mitjà d'una Carta de l'agricultura periurbana.

(Imatge 59. Marges de séquia. Font pròpia)

4.2.3.- La CARTA DE LA AGRICULTURA PERIURBANA

Recolzant-se en el dictamen abans referit i baix l'epígraf: «Carta de la agricultura periurbana per la preservació, l'ordenació el desenvolupament i la gestió dels espais agraris periurbans», una de les primeres va ser signada en Castelldefels a setembre de 2010.

Com que creiem que es fa necessari conèixer el que diu fem un resum del text que creiem important.

IDEA : la preservació, l'ordenació, el desenrotllament i la gestió dels espais agraris periurbans .

Fonament : Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu (CESSAMENT) sobre «Agricultura periurbana» (NAT/204-CESE 1209/2004) .

Consideracions : Són una realitat en augment en molts municipis de l'Estat espanyol, de la Unió Europea. Aporten límit i identitat a les ciutats de què forma part, preservant la seua història i els sabers

Constitueixen zones que globalment poden actuar com a elements connectors .

Són el resultat de la pervivència i continuïtat d'una activitat agrària històrica que ha generat un important patrimoni cultural material i immaterial .

Contenen zones agràries, que es defineixen com aquells territoris en què es du a terme una activitat agrària productiva, veritables protagonistes de tot espai agrari són els agricultors.

Suporten una forta pressió com resultat de l'expansió urbana.

Sovint sostenen notables valors ambientals, com uns alts nivells de biodiversitat cultural i espontània .

Poden deteriorar-se fàcilment les relacions entre camp i ciutat.

Els horts urbans, familiars o socials representen una demanda creixent, però que en cap cas es poden considerar una activitat agrícola .

Realitzen unes funcions ambientals, socials i econòmiques molt notables.

Donat el paper multifuncional de l'activitat agrària periurbana i que este caràcter implica que, més enllà dels valors productius derivats de l'activitat agrària, trobem altres complementaris que donen resposta a les noves necessitats de la societat, com ara la producció artesanal, el turisme especialitzat.

Proximitat a un mercat consumidor, capacitat de generar servicis cap a la ciutat, l'aigua i el sòl són recursos escassos i limitats, al mateix temps que patrimoni comú de difícil recuperació, les administracions locals tenen un paper fonamental en la preservació i desenrotllament dels espais agraris.

El Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre "La agricultura periurbana" (NAT/2004) , aprovat en sessió plenària del 16 de setembre de 2004, estableix la necessitat d'un compromís institucional entre l'administració local i supralocal, els agents socials (grups ecologistes i culturals, associacions professionals, tercer sector...) , d'una banda, i els agricultors i les agricultores, per l'altre, per mitjà d'una carta de l'agricultura periurbana.

Objectius:

1. Que l'especificitat de les zones agrícoles periurbanes i de la relació ciutat- camp tinga un reconeixement explícit.
2. Que els municipis amb presència d'agricultura periurbana, en especial en els àmbits metropolitans, disposen d'instruments eficaços per a la planificació, la preservació i la gestió.
3. Gestionada des d'una visió supramunicipal de conjunt, evitant les pràctiques localistes excloents.
4. Que els sòls periurbans de valor agrícola es classifiquen com a sòl agrícola.
5. Que es garantisca, més enllà de la preservació de l'espai agrari a través dels instruments urbanístics, el desenrotllament dinàmic i sostenible de l'activitat agrària periurbana i dels territoris.
6. Que s'incorpora la **figura de «parc agrari»** o altres figures d'ordenació i gestió adaptades a cada realitat com a elements significatius de la voluntat per a dotar a estos espais d'un projecte.

Actuacions:

En l'àmbit del reconeixement

1. Reconèixer a nivell estatal i europeu l'especificitat dels espais agraris periurbans.
2. Reconèixer l'activitat professional i social que els agricultors .
3. Reconèixer que sense viabilitat econòmica no és possible l'activitat agrària .
4. Afavorir mecanismes prioritàriament innovadors que faciliten la incorporació de nous actius agraris.
5. Impulsar de forma coordinada ensenyança i investigació tècnica, científica i social específiques o incorporar àrees de coneixement en la formació universitària.

En l'àmbit de la protecció i gestió territorials

6. Redactar i aprovar el pla d'espais agraris periurbans .
7. Incorporar legislacions específiques.
8. Aplicar mecanismes legals que es tinguen a l'abast i si és necessari legislar uns altres de nous que impossibiliten processos de degradació territorial per abandó del sòl.
9. Desenrotllar instruments legislatius específics que faciliten la cessió i gestió temporals de la terra.
10. Ordenar i establir una normativa específica per a regular els horts familiars, urbans o socials.
11. Implantar, per part de l'administració agrària que corresponga, l'estudi d'impacte agrari amb caràcter preceptiu i vinculant.
12. Impulsar una gestió agrària i territorial duradora en el temps amb la implicació de les administracions públiques.

En l'àmbit de la governança

13. Consolidar la participació activa i fonamental de dones i joves en els projectes territorials.
14. Establir ens gestors que actuen d'impulsors i dinamitzadors dels espais agraris periurbans.
15. Incorporar com a criteri de treball el ser conservadors en la preservació dels valors de l'espai agrari.
16. Implantar xarxes entre el món rural i l'urbà que permeten el manteniment de les aliances entre camp i ciutat.
17. Definir productes específics d'agroturisme orientats a l'agricultura periurbana.

En l'àmbit de la gestió agronòmica

18. Recuperar i posar en valor els sabers acumulats per les cultures agràries
19. Fomentar les bones pràctiques agràries per a prevenir els possibles impactes negatius
20. Desenrotllar en l'agricultura periurbana una gestió de l'aigua.
21. Desenrotllar en l'agricultura periurbana una gestió del sòl que fomenti aquelles labors agronòmiques que redueixin la seua compactació.
22. Fomentar l'activitat agrària sostenible, respectuosa amb l'entorn.
23. Potenciar el manteniment i creació de mosaic de cultius, marges, parets i bords herbacis, arbustius i arbratges que es converteixen en hàbitats i ecosistemes.
24. Impulsar accions de minimització del gasto energètic i de la generació de CO2.

En l'àmbit de la comercialització

25. Definir legalment l'agricultura de proximitat.
26. Impulsar l'agricultura de proximitat, base d'un comerç de proximitat.
27. Treballar en la definició, en l'establiment i el reforçament dels circuits curts i de venda directa.
28. Promoure el paisatge com un recurs capaç de generar sinergies per a la comercialització de les produccions agrícoles.
29. Promocionar específicament els productes de proximitat.

30. Desenrotllar mecanismes perquè els mercats municipals i les grans superfícies diferencien en la seua oferta aquella producció que és de proximitat.
31. Fomentar fires agràries i «agrotiendas».
32. Fomentar el consum de productes de proximitat.

En l'àmbit del paisatge i del patrimoni cultural

33. Promoure el codi de bones pràctiques dirigides a la preservació de l'activitat productiva.
34. Establir mecanismes i incentius econòmics per a la conservació, restauració, rehabilitació i posada en valor de habitatges i construccions vinculades a l'explotació agrària amb un caràcter històric i tradicional.
35. Reconèixer el patrimoni agrari com un tipus de ben específic dins del patrimoni cultural i paisatgista.
36. Gestionar de forma imaginativa els elements del paisatge agrari periurbà amb valor paisatgista i cultural (murs, tanques, aljubs, sèquies, casetes de pedra seca, etc.).
37. Incorporar els conceptes d'agricultura periurbana i de patrimoni cultural agrari en els catàlegs de paisatge.

En l'àmbit de la biodiversitat

38. Incentivar aquelles pràctiques agronòmiques que enamorisquen la biodiversitat.
39. Promoure la conservació de varietats tradicionals de productes agrícoles
40. Mantenir o habilitar espais refugi per a la fauna i flora espontànies: marges, bords, murs de pedra seca, etc.

(Imatge 60. Alqueria i piscina . Font pròpia)

4.3.- NORMATIVA A LA COMUNITAT VALENCIANA.

En aquest apartat no es la nostra intenció el ser exhaustius en el coneixement de la normativa legal que afecta a la temàtica que plantejem, sinó el donar a conèixer l'existència d'un marc legal, on les tensions que genera la problemàtica plantejada es tindran de resoldre, sent aquest un treball de les Administracions del que no es poden deslliurar.

El llistat de Lleis i Decrets que han estat operatius en la Comunitat Valenciana fins a l'actualitat, és el que segueix:

Llei d'Ordenació del Territori, 6/1989 de 7 de Juliol (LOT) . Apareixen les primeres qüestions relatives a la necessitat d'ordenar el litoral i a la possibilitat de redactar el Pla d'Ordenació del Territori i els distints Plans d'Acció Territorial, tant els de caràcter Integral com Sectorial. Hui es troba derogada i no va tindre a penes aplicació. Llei Reguladora de l'Activitat Urbanística 6/1994, de 15 de novembre (LRAU) . Entre altres qüestions, introdueix la figura de l'agent urbanitzador.

Llei 4/1992, de 5 de Juny i Llei 10/2004, de 9 de desembre, de Sòl No Urbanitzable (LSNU)

Llei d'Ordenació del Territori i Protecció del Paisatge 4/2004, de 30 de Juny. Llei que va reforçar una visió territorial i paisatgística en un context urbanístic expansiu. Va recuperar de la LOT, la necessitat d'aplicar plans supramunicipals.

Llei Urbanística Valenciana 16/2005, de 30 de desembre (LUV) . Substitueix a la LRAU marcant alguns avanços derivats de la planificació territorial, en resposta a les exigències procedents de la UE.

Decret 67/2006, de 19 de maig, pel qual s'aprova el Reglament d'Ordenació i Gestió Territorial i Urbanística, ROGTU) . Es van incloure distintes modificacions.

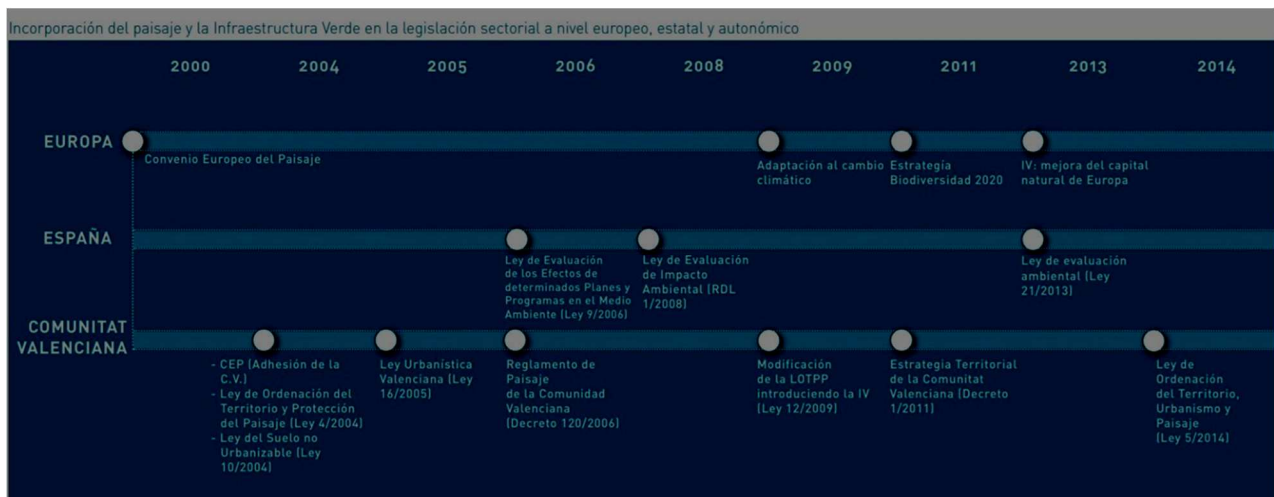
Decret 120/2006, d'11 d'agost, del Consell pel qual s'aprova el Reglament de Paisatge. Va aportar metodologies i instruments de paisatge en el marc d'acció de la LOTPP.

Decret 1/ 2011, de 13 de gener, pel qual s'aprova l'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana (ETCV) . Arreplega els principis generals i Directrius d'ordenació territorial i d'urbanisme. Incorpora els PATs, la Infraestructura Verda, així com altres instruments de planificació i gestió. Es troba plenament vigent adquirint un recent caràcter de vinculació.

Llei 5/2014, de 25 de Juliol, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge. Part de la realitat marcada per l'ETCV, sintetitza i adapta l'hipertrofiat marc normatiu generat fins llavors. També vigent.

LEI 1/2019, de 5 de febrer, de la Generalitat, de modificació de la Llei 5/2014, de 25 de juliol, d' ordenació del territori, urbanisme i paisatge de la Comunitat Valenciana.

A la Comunitat Valenciana el 31 de juliol de 2014 es va publicar una llei que baix el títol de Llei per a l'ordenació del Territori Urbanisme i paisatge tracta de ficar seny en tot el que afecta a aquests aspectes i que derogava tot un llistat de normatives que fins aleshores condicionaven o tractaven d'ordenar les activitats de l'home que afectaven al territori. Per fer-se una idea de com queda la normativa a la Comunitat Valenciana amb la resta de les Administracions, tant espanyoles com europees basta veure el següent esquema :

Ara bé, el passat febrer es publica una nova llei que modifica substancialment a la llei de 5 de 2014 i que segons titola el diari Levante de gener de 2019 «Aprobada la reforma de la ley que entierra el modelo urbanístico del PP», no obstant com que són molt consecutives les dos normatives fem una ressenya de les dues, fent notar que igualment que en el cas de l'ensenyament hi ha qüestions que sobrepassen la ideologia i que cal mantenir uns criteris comuns atenent al que diuen directrius supranacionals, ja que pel contrari es pot caure en un canvi continu que no condueix sinó a complicar la situació i la presa de decisions.

4.3.1.- LLEI 5/2014, de 25 de juliol, de la Generalitat, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge de la Comunitat Valenciana.

La LLEI 5/2014, de 25 de juliol, de la Generalitat, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge de la Comunitat Valenciana (DOGV núm. 7329 de 31.07.2014) afectada per l'acord de 26 de febrer de 2015, de la Comissió Bilateral de Cooperació Administració General de l'Estat – Generalitat.

Com hem comentat DEROGA a la normativa següent:

- Llei 4/1992, de 5 de juny, de la Generalitat Valenciana, del sòl no urbanitzable.
- LLEI 4/2004, de 30 de juny, de la Generalitat, d'Ordenació del Territori i Protecció del Paisatge.
- LLEI 10/2004, de 9 de desembre, de la Generalitat, del Sòl No Urbanitzable.
- LLEI 16/2005, de 30 de desembre, de la Generalitat, Urbanística Valenciana.
- LLEI 9/2006, de 5 de desembre de 2006, reguladora de camps de golf a la Comunitat Valenciana.
- LLEI 1/2012, de 10 de maig, de la Generalitat, de Mesures Urgents d'impuls a la Implantació d'Actuacions Territorials Estratègiques.
- DECRET 67/2006, de 19 de maig, del Consell, pel qual s'aprova el Reglament d'Ordenació i Gestió Territorial i Urbanística.
- DECRET 120/2006, d'11 d'agost, de 2006, del Consell, pel qual s'aprova el Reglament de Paisatge de la Comunitat Valenciana.

La llei regula tots els instruments d'ordenació i gestió que tinguin una projecció espacial sota una nova perspectiva, on la introducció dels aspectes ambientals i territorials, des d'una visió conjunta i ponderada, contribueixi a l'ús racional del territori, a la protecció

dels seus valors i a la millora de la qualitat, i busca les solucions que siguin més eficaces i més eficients, que deriven en menors costos per als operadors públics i privats.

Aquesta llei és el marc en què s'integrarà la tramitació de tots els plans i programes amb incidència significativa sobre el medi ambient i el territori a la Comunitat Valenciana, però no com un procés reactiu i separat de la tramitació del pla, sinó com la forma de fixar els seus continguts i d'enriquir-ho per mitjà de la interacció mútua entre l'avaluació ambiental i la territorial estratègica, i el pla.

Un altre dels objectius fonamentals d'aquesta llei és l'increment de la transparència i la seguretat jurídica, amb la concreció d'unes regles del joc clares i establides des de l'inici de qualsevol procediment.

L'últim dels grans objectius de la reforma legal és la flexibilitat i l'adaptació a la conjuntura econòmica i immobiliària actual, la qual requereix ajustos i instruments que s'adaptin a les demandes reals del mercat.

La LOTUP defineix en el II Capítol, article 6, el paisatge com: "Qualsevol part del territori, tal com és percebut pels seus habitants, el caràcter del qual resulta de la interacció de factors naturals i humans".

La norma s'estructura en tres llibres o parts :

El primer llibre tracta sobre el plantejament general i defineix l'objectiu de la norma a l'article 1 " *Aquesta llei té per objecte la regulació de l'ordenació del territori valencià, de l'activitat urbanística i de la utilització del sòl per al seu aprofitament racional d'acord amb la seua funció social, així com l'avaluació ambiental i territorial estratègica de plans i programes.*"

El segon llibre parla sobre la gestió urbanística la programació i execució de les actuacions urbanístiques. En concret al Títol IV capítol III a partir de l'article 201 parla de la figura de minimització d'impactes en sols no urbanitzables.

Finalment el tercer llibre tracta sobre la disciplina urbanística

4.3.2.- LLEI 1/2019, de 5 de febrer, de la Generalitat, de modificació de la Llei 5/2014, de 25 de juliol, d'ordenació del territori, urbanisme i paisatge de la Comunitat Valenciana (DOGV núm. 8481 de 07.02.2019)

La llei en el seu preàmbul manifesta que « La modificació de la Llei 5/2014 té per objectiu establir un règim que afavorisca les actuacions de renovació, regeneració i rehabilitació urbana, per a facilitar les intervencions en el sòl urbanitzat destinades a millorar la qualitat d'aquests àmbits que poden estar obsolets, infradotats i deteriorats o en aquells en què es donen situacions de vulnerabilitat. Amb aquest fi es modifiquen els estàndards urbanístics i el percentatge d'aprofitament urbanístic públic i es diferencia un règim específic per a les actuacions de regeneració urbana».

Un segon objectiu de la llei és "reforçar la funció i el control públic sobre els processos d'ocupació del territori".

En tercer lloc, la llei té per objecte donar solució a situacions existents en el territori, com a conseqüència d'actuacions realitzades al llarg del temps i que tenen efectes perjudicials des d'un punt de vista territorial, paisatgístic i ambiental. Es creen les denominades llicències de minimització d'impacte territorial. Part substancial en el tema que ens ocupa.

En quart lloc, s'estableixen algunes modificacions en el règim del sòl no urbanitzable que deriven de les necessitats que s'han posat de manifest en el període d'aplicació de la norma.

Mantenim un enllaç de la nova i darrera normativa a la webgrafia, no obstant fem una ressenya del que diu sobre la modificació de la figura minimització d'impactes territorial en sols no

urbanitzables la nova regulació, i que substancialment pot afectar més a la zona de la marjalera, on hi ha una major proliferació d'habitatges ; una de les qüestions més destacades, es que afirma que únicament poden legalitzar l'obra i l'ús residencial, a través de la seua inclusió en l'àmbit dels instruments regulats en aquest capítol III, les edificacions completament acabades abans del 20 d'agost de 2014.

També diu que "en el cas que el nucli d'habitatges consolidat objecte de la minimització d'impacte territorial es troba en una àrea inundable i per a les edificacions ja existents, les administracions competents han d'exigir l'adopció de mesures de disminució de la vulnerabilitat i autoprotecció, tot això d'acord amb el que hi ha establert en la Llei 17/2015, de 9 de juliol, del sistema nacional de protecció civil i el Pla d'acció territorial sobre prevenció de risc d'inundació a la Comunitat Valenciana".

L'ordenació estructural d'aquestes àrees, l'ha de fer el pla general estructural, o la modificació d'aquest, o un pla especial. L'ordenació detallada d'aquestes àrees s'ha d'efectuar mitjançant un pla especial. Dins del Pla especial han de figurar una sèrie de documentació entre les que es nomena a l'apartat c) de l'article 211 modificat que diu:

" c) Estudi dels costos de la implantació de serveis que resulten d'utilitat a tots els afectats, que s'han de sufragar en un 80 % en proporció als metres quadrats de sostre de cadascun dels habitatges i el 20 % restant en proporció a la superfície de la parcel·la vinculada. Els porxes i les instal·lacions esportives i de piscines computen cada metre quadrat d'ocupació de sòl com a equivalent a 0,5 m² de sostre". El conveni entre propietaris i administració enumera una sèrie de regulacions, que als nostre parer seran difícils d'assumir per part del propietaris.

La normativa també contempla la figura de actuacions de minimització d'impacte territorial generat per les edificacions aïllades en sòl no urbanitzable.

DECRET 1/2011, de 13 de gener, del Consell, pel qual s'aprova l'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana

Sols fem menció al Decret encara que com hem vist al punt 3.2 del treball és del tot capital en el tractament, que a nivell local, es deu donar al territori.

4.3.3.- DECRET 201/2015, de 29 d'octubre, del Consell, pel qual s'aprova el Pla d'acció territorial sobre prevenció del risc d'inundació a la Comunitat Valenciana. (PATRICOVA)

El Pla d'Acció Territorial sobre Prevenció del Risc d'Inundació en la Comunitat Valenciana (PATRICOVA) va ser aprovat per l'Acord del Consell de 28 de gener de 2003; ha estat durant els darrers anys un instrument bàsic per a la gestió del territori de la Comunitat Valenciana; després més de deu anys d'aplicació, s'ha establert un nou marc legal: La Directiva 2007/60/CE, relativa a l'avaluació i gestió dels riscos d'inundació, i la seua transposició a la legislació estatal per mitjà del Reial Decret 903/2010, de 9 de juliol a més la Llei 5/2014, de 25 de juliol, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge, així com l'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana, aprovada per Decret 1/2011, de 13 de gener, del Consell, i on el tractament dels riscos naturals i induïts és una de les prioritats dels seus objectius, principis directores i criteris.

La revisió del PATRICOVA planteja cinc grans objectius, dos directament relacionats amb el nou marc estatal i comunitari, i altres tres relacionats amb les competències exclusives que té la Comunitat Valenciana en matèria d'ordenació del territori, urbanisme i paisatge

El primer objectiu, extret del mencionat Reial Decret 903/2010, es refereix a la millora del coneixement i avaluació dels riscos associats a les inundacions. Este concepte de perillositat substituïa al clàssic risc de l'anterior PATRICOVA.

El segon objectiu, també establert en el Reial Decret, es refereix a la necessària coordinació entre totes les Administracions Públiques i la societat per a reduir les conseqüències negatives sobre la salut i seguretat de les persones i els béns, així com sobre el medi ambient, el patrimoni cultural, el paisatge, l'activitat econòmica, els equipaments i les infraestructures

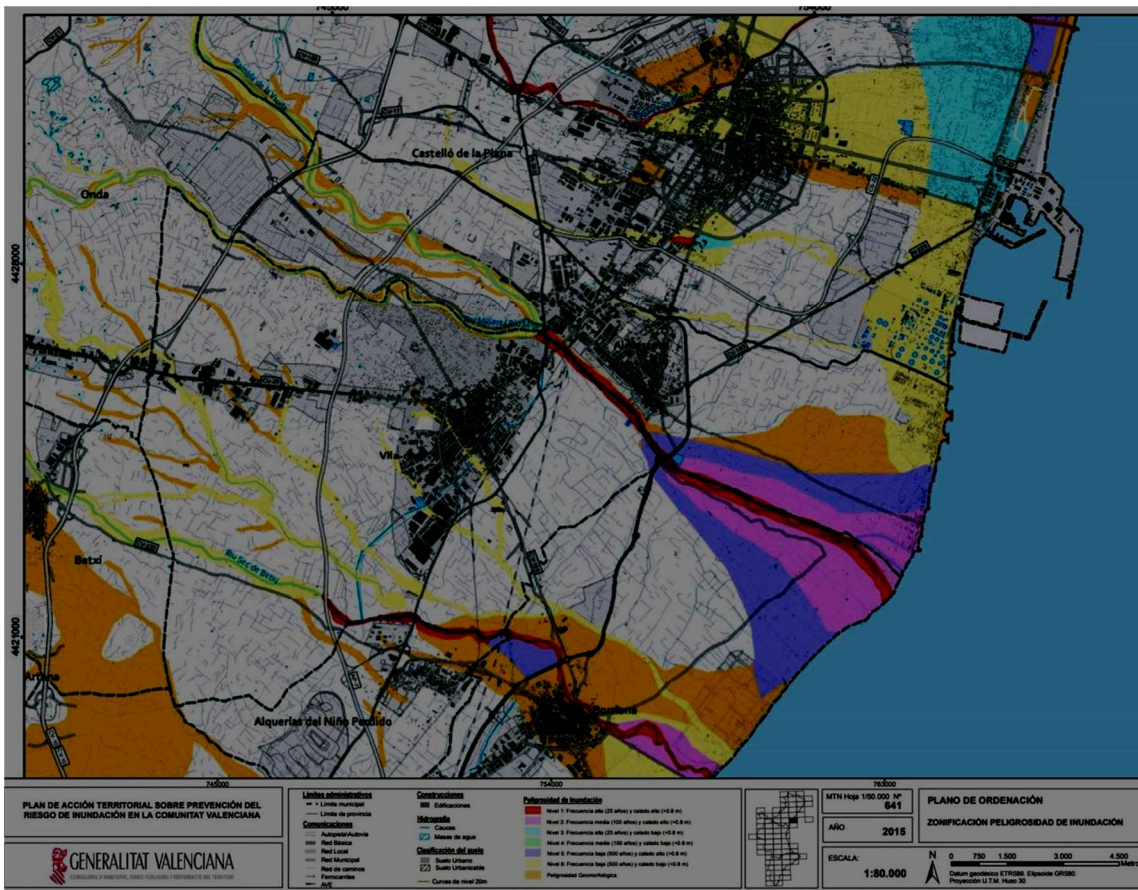
El tercer objectiu està relacionat amb l'establiment de procediments administratius àgils i rigorosos per a incorporar la variable inundabilitat als plans, programes i projectes que tinguin una projecció sobre el territori.

El quart objectiu de la revisió del PATRICOVA deriva de la seua mateixa naturalesa de pla d'ordenació dels usos del sòl. En aquest àmbit, la seua missió principal és la d'orientar els desenrotllaments urbanístics i territorials cap a les àrees no inundables o, si és el cas, cap a les de menor risc sempre que permeten l'assentament, atorgant preferència als models urbans i territorials més eficients.

El quint objectiu deriva de la consideració del sistema territorial denominat Infraestructura Verda com l'element crucial de la planificació territorial i la política del paisatge en la Comunitat Valenciana. Totes les zones inundables des del primer nivell fins al sext de l'escala de perillositat s'incorporaran a la Infraestructura Verda del territori, i la seua exclusió haurà d'estar adequadament justificada.

La primera imatge correspon al full 461 que consta en els Plànols de risc d'inundació.

La segona imatge correspon al full 461 dels Plànols de perillositat d'inundació corresponent al PATRICOVA al l'enllaç següent:

4.3.4.- DECRET 58/2018, de 4 de maig, del Consell, pel qual s'aprova el Pla d'acció territorial de la infraestructura verda del litoral de la Comunitat Valenciana i el Catàleg de platges de la Comunitat Valenciana. (PATIVEL)

L'espai litoral és un dels actius territorials més importants amb què compta la Comunitat Valenciana. El litoral acull 10 parcs naturals, el 90 % de la superfície dels aiguamolls de major valor, 23 llocs d'interès comunitari, gran part del sòl agrícola d'alta capacitat productiva i diversos paisatges de rellevància regional. Aquesta rellevància de l'espai costaner i la seua ordenació i gestió ha sigut un tema recurrent en la Unió Europea que, malgrat no disposar de competències en ordenació del territori i del litoral, ha emès documents molt importants com la Recomanació 2002/413/CE sobre la gestió integrada del litoral a Europa. En el seu marc s'ha elaborat el Protocol per a la gestió integrada de les zones costaneres del Mediterrani, ratificat per l'Estat espanyol en 2010.

Però, malgrat aquest reconeixement com a espai valuós des del punt de vista econòmic, ambiental i social, el litoral de la Comunitat Valenciana és un espai fràgil i amenaçat per la gran pressió que s'exerceix sobre els seus recursos naturals, especialment el sòl. Per tot això, i amb la finalitat de preservar i fer valdre aquest espai litoral des de la perspectiva de la conservació activa promoguda per l'Estratègia Territorial Europea, cal formular un instrument d'àmbit supramunicipal que identifique els sòls costaners de major valor ambiental, territorial, cultural i de protecció enfront de riscos naturals i induïts, els ordena i establisca una regulació dels usos i activitats admissibles en aquests amb la finalitat de garantir un ús racional i sostenible d'aquest espai. Aquest és el gran principi rector del pla, no es tracta de fossilitzar els espais litorals d'interès sinó garantir-los un ús adequat per a garantir la seua preservació i valoració des d'un punt de vista intel·ligent i creatiu.

Aquest instrument, que adopta la forma de pla d'acció territorial, En aquest marc, tant la Constitució com l'Estatut d'Autonomia atorguen a la Comunitat Valenciana competències exclusives en matèria d'ordenació del territori i del litoral. Aquestes competències estan desenvolupades per la Llei 5/2014, de 25 de juliol, d'ordenació del territori, urbanisme i paisatge, la qual en l'article 16 regula els plans d'acció territorial, definits com a instruments d'ordenació que desenvolupen els objectius, principis i criteris de l'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana, aprovada pel Decret 1/2011, de 13 de gener, del Consell, pel qual s'aprova l'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana la necessitat d'ordenar i gestionar aquesta infraestructura en l'àmbit dels 1.000 metres terra endins des de la ribera del mar.

El primer capítol estableix les disposicions generals que són de naturalesa i aplicació a aquest tipus de plans i proposa un àmbit d'aplicació del pla, que regularà únicament el sòl en situació bàsica de sòl rural, dividit en tres franges de sòl, que comptaran amb una major permissivitat d'usos a mesura que ens allunyem de la ribera del mar. Aquestes franges són, amb caràcter general, les delimitades pels 500, 1.000 i 2.000 metres mesurats en projecció horitzontal des del límit interior de la ribera del mar.

El capítol segon defineix les categories de protecció dels sòls del litoral sota el principi de la conservació activa.

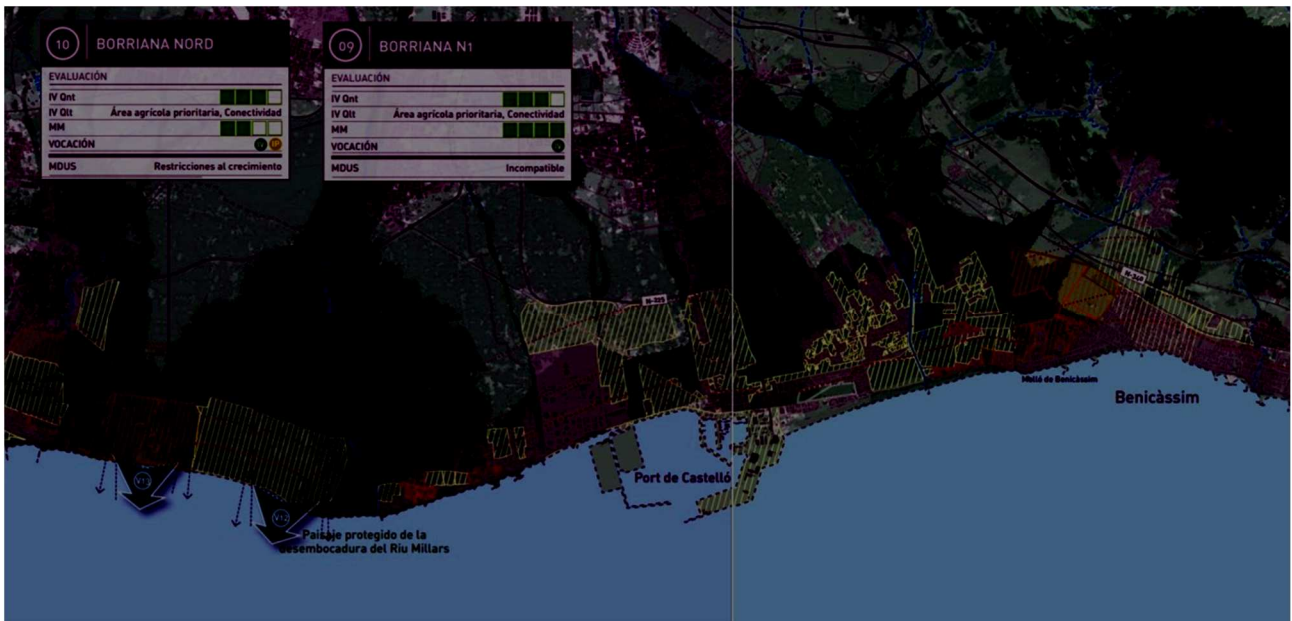
El capítol tercer regula els sòls denominats comuns del litoral, que són els no inclosos en les categories precedents dins dels 1.000 metres des de la ribera del mar i mesurats en projecció horitzontal terra endins.

El capítol quart, i amb la finalitat d'harmonitzar els nous desenvolupaments en el litoral, estableix un conjunt de condicions generals per a garantir la funcionalitat i connectivitat de la infraestructura verda, tant la rural com la urbana, la conveniència del manteniment de la qualificació de les zones verdes localitzades en les proximitats del mar i la necessitat que siga el departament competent en paisatge de la Generalitat l'encarregat d'informar sobre els estudis d'integració paisatgística.

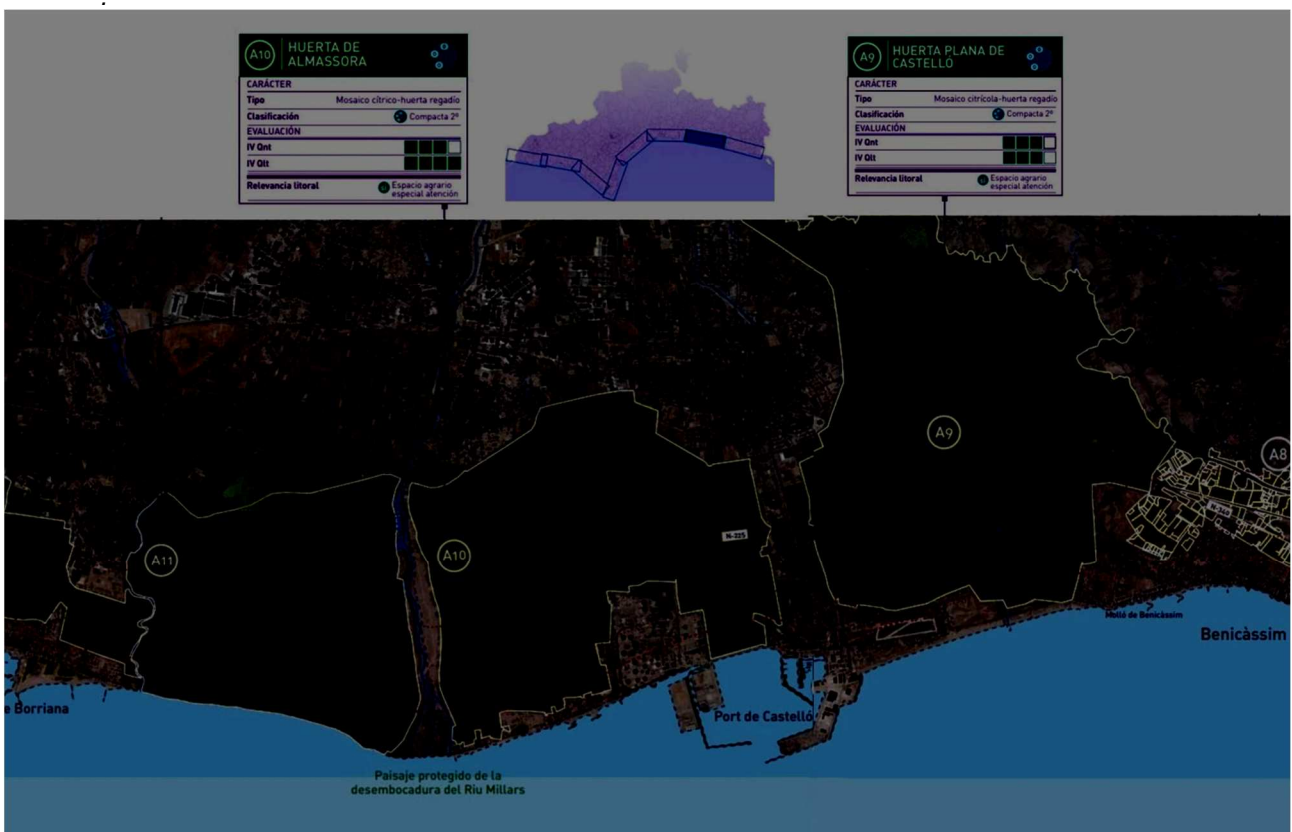
El capítol cinc regula el Catàleg de platges de la Comunitat Valenciana .

El capítol sisè està dedicat a la via del litoral, un itinerari apte per a sistemes de transport no motoritzat, que permet recórrer tota la franja costanera de la Comunitat Valenciana.

Malauradament el PATIVEL deixa fora la zona de La marjal de Castelló i en el document Memòria informe diagnosi Avaluació de conflictes no es contempla aquesta zona com una de les 20 àrees prioritàries, segon el mateix document defineix les àrees prioritàries com: " Trams del litoral, paisatges, en els que trobem situacions de conflicte i que és necessari abordar des de l'ordenació del PLA D'INFRAESTRUCTURA VERDA DEL LITORAL. En el diagnòstic s'avaluen els sòls oberts al mar o "ventanas" al mar i espais d'especial atenció dins d'aquestes àrees prioritàries. Sectors que no col·lidisquen amb estos espais claus per a la Infraestructura Verda del PATIVEL hauran d'atendre a les directrius d'ús racional del sòl de l'ETCV o bé a les determinacions dels futurs PAT integrals de les corresponents àrees funcionals.

Si és ben cert, que en els Plànols d'informació apareixen definides com a àrees agrícoles dos zones denominades P9 com horta de Castelló i P10 horta d'Almassora, aquestes dos zones inclourien bona part de el que es La Marjal de Castelló.

4.4.- MODELS I ESCENARIS : CIUTATS AMB PAISATGES AGRÍCOLES

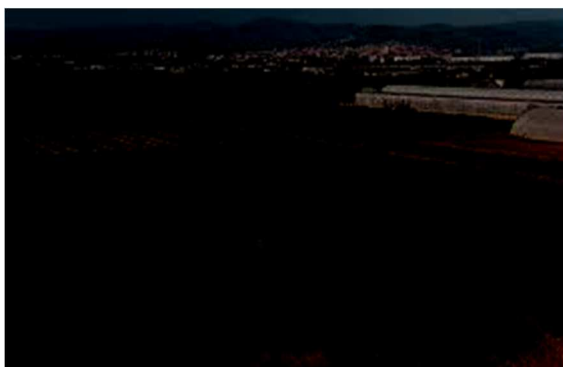

PERIURBANS

4.4.1.-Parques Agraris espanyols

Parc Agrari del Baix Llobregat.

És el primer creat a Espanya l'any 2000, i ho va fer seguint el model del protoparque europeu, el Parc Agrícola del Sud de Milà (1990) . Està localitzat en l'àrea metropolitana de Barcelona, en les comarques del Barceloní i del Baix Llobregat. Està integrat per 14 municipis i té una superfície de 3.348,02 hectàrees. El seu promotor va ser, inicialment, el sindicat agrari Unió de Pagesos i més tard es van incorporar el Consell Comarcal del Baix

Llobregat i la Diputació de Barcelona. El seu gestor és el Consorci del Parc Agrícola del Baix Maestrat, la composició del qual és : Consell Comarcal del Baix Llobregat, Diputació de Barcelona, Unió de Pagesos de Catalunya, els 14 municipis i la Generalitat de Catalunya. Els problemes detectats abans de la seua creació van ser els següents:

Intrusió en l'espai agrari d'activitats alienes.
Implantació d'infraestructures viàries, ferroviàries,

aeroportuàries etc amb pèrdua de sòl agrari i afectació de la xarxa de camins agrícoles i xarxes de reg i drenatge.

Abocaments que afectaven la qualitat del sòl i recursos hídrics, amb pèrdua de la qualitat ambiental.

Dificultats d'accés a la terra, tant per a nous incorporacions com per a l'ampliació d'explotacions ja existents, pels processos especulatiu.

Envelliment de la població agrària amb abandó de l'activitat i dificultats en el relleu generacional .

Protecció del territori preexistent de l'espai agrari: el sòl estava classificat en el Pla General Metropolità de 1976 com a sòl amb interès agrari, amb previsió de l'elaboració d'un pla especial urbanístic.

Alguns dels espais del parc formen part de la Xarxa Natura 2000.

Parc Agrari de Fuenlabrada

Està ubicat dins del terme municipal de Fuenlabrada, té una superfície de 800 hectàrees, de les quals 220 són de regadiu. El seu promotor va ser la Regidoria de Sostenibilitat de l'Ajuntament de Fuenlabrada, en 2012.

El seu ens gestor és una empresa, contractada per l'Ajuntament, especialitzada en el desenrotllament de projectes de gestió territorial i dinamització agroambiental.

Quant als problemes detectats abans de la seua creació van ser l'abandó de les explotacions agràries per jubilació dels seus titulars, amb falta de relleu generacional, i l'amenaça de l'expansió urbana i industrial. Protecció del territori preexistent de l'espai agrari: estava definit en el PGOU vigent (2009) com a sòl no urbanitzable amb protecció

ambiental i com a sòl no urbanitzable amb protecció urbanística.

Parc Agrari de Sabadell.

Està localitzat en la província de Barcelona, en el municipi de Sabadell, entre el nucli urbà d'esta ciutat i el límit amb el terme municipal de Terrassa.

La seua superfície és de 586 hectàrees, de les quals el 78% són de propietat i gestió privada i el 22% de propietat i gestió pública. El seu promotor va ser la Unió de Pagesos i l'ajuntament de Sabadell. Té com a ens gestor a l'Ajuntament de Sabadell.

Els problemes detectats van ser la degradació progressiva de l'espai agrari per ocupacions impròpies (abocaments, magatzems, xabolisme) i la possibilitat de pèrdua de sòl degut a la seua situació dins d'una comarca densament poblada amb amenaces d'expansió urbana, polígons industrials o de servicis o activitats recreatives.

Protecció del territori preexistent de l'espai agrari: el Pla d'Ordenació Municipal de Sabadell (PGOMS) només tenia qualificades com a sòl agrícola 3,5 hectàrees fins a l'any 1988, situació totalment anòmala que se va corregir amb el nou pla de 1993.

Parc Agrari de Gallecs.

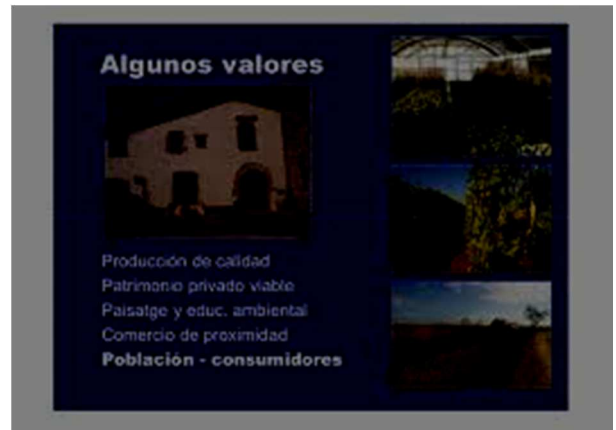
La seua localització és en la província de Barcelona, entre els nuclis urbans de Mollet del Vallès, Granollers i Sabadell. està integrat per 6 municipis. La seua superfície és de 733,52 hectàrees, de les quals 535 corresponen a espais agraris i 160 a espais forestals : Espai d'Interès Natural de Gallecs (EET) .

La seua peculiaritat és que la propietat dels terrenys és de l'Institut Català del Sòl (INCASOL) , per la qual cosa els agricultors no són propietaris de les terres que cultiven. El seu promotor va ser la Comissió per la Defensa de Gallecs, creada en 1977 per distints moviments socials i ajuntaments que s'oposaven al desenrotllament urbanístic en esta zona. Com a gestor actua un consorci format per la Generalitat de Catalunya i els 6 ajuntaments que integren el territori. El problema detectat va ser que este sòl no estava classificat com no urbanitzable fins a l'any 2004.

Protecció del territori preexistent: actualment disposa de tres nivells de protecció.

- L'any 2005 es qualifica de sistema general supramunicipal d'espais públics tot l'àmbit encara no urbanitzat de l'ACTUR de 1971 (Actuacions urbanístiques urgents).
  - En 2009 se li inclou en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) que ho defineix com a sòl no urbanitzable pels seus valors paisatgístics i també per la vulnerabilitat i fragilitat dels

seus valors naturals.

En 2010 el Pla Territorial de la Regió Metropolitana de Barcelona li assigna el nivell màxim de protecció.

- **Parc Agrari Soto del Grill (Rivas).**
- Localitzat en el municipi de Ribas Vacia-Madrid, en el parc regional del sud-est, sobre la vega del va riure Jarama. La seua superfície és de 90 hectàrees de propietat municipal, a les quals està previst afegir altres 300 de sòl no urbanitzable protegit.

El seu promotor i gestor és l'ajuntament de Ribas Vacia-Madrid. Està considerat com a Zona d'Especial Protecció per a Aus (ZEPA) dels rius Jarama i Fenars, i Lloc d'Interès Comunitari (LIC) de la Xarxa Natura 2000.

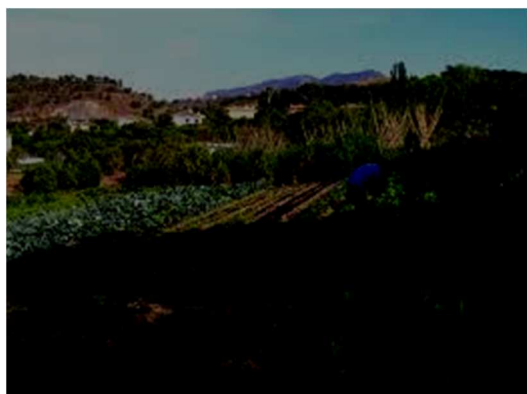
Els problemes detectats van ser l'abandó de l'activitat agrària amb falta de relleu generacional en el sector agrari i deteriorament de l'agrosistema.

Protecció del territori preexistent : el PGOU del municipi el tènien qualificat com a sòl no urbanitzable protegit.

Parc Agrària Vall del Guadalhorce

Està localitzat en la província de Màlaga i ho integren 7 municipis; té una superfície de 7.222 hectàrees. El seu promotor i gestor és el Grup de Desenrotllament Rural de la Vall de Guadalhorce que és una associació sense ànim de lucre, amb més de 500 socis entre empreses, entitats públiques, associacions diverses i persones a títol individual.

En l'actualitat el Parc Agrari està en fase de procés. Els problemes detectats abans de la seua creació han sigut: pèrdua de territori de la producció, pèrdua de la cultura agrària, infraestructures i equipaments obsolets i també l'amenaça de la metropolització del territori per la ciutat de Màlaga.

Protecció del territori preexistent: no hi ha cap tipus de protecció anterior a la del Parc Agrari, encara que si hi havia figures de protecció de zones concretes com a Llocs d'Interès Comunitari (LIC).

Parc Agrari La Güerta (Villena)

Està localitzat en la província d'Alacant, a Villena, sent este l'únic municipi que integra el parc.

La seua superfície és de 3000 hectàrees, sent la major part d'elles de propietat privada.

Hi ha en el parc dos grans zones diferenciades : la Zona de l'Horta Històrica i la Zona

de la Laguna de Villena. El seu promotor i gestor és l'Ajuntament de Villena.

El major problema trobat abans de la seua creació va ser aconseguir el consens entre els partits polítics amb representació, els agricultors i les associacions ecologistes.

Protecció del territori preexistent de l'espai agrari: L'any 1996 el PGOU de Villena va establir l'obligatorietat de la redacció d'un Pla Especial de Protecció del Parc, que es referia a la conservació dels valors ecològics de la zona i a compatibilitzar la preservació i increment dels valors naturals amb el manteniment de les activitats tradicionals. Mentrestant este pla especial no fóra aprovat no es permet cap activitat que representará una alteració de les característiques topogràfiques, paisatgístiques, ambientals o culturals de l'àrea; tampoc es permeten edificacions de cap tipus incloent les vinculades a l'explotació agrícola.

4.4.2.- ENLLAÇOS D'INTERÈS

Per concloure aquest apartat, anotem una sèrie de enllaços on es pot trobar molta més informació de com s'han pogut arribar a consensos per a portar a termini projectes que milloren substancialment l'entorn d'habitatge de les persones, així com és el seu funcionament. Sols ens hem detingut en projectes que s'han realitzat en ciutats espanyoles, evidentment projectes europeus hi ha uns quants.

Parc agrari del Baix Llobregat

<http://www.elcampacasa.com/qui-som/parc>

<https://parcs.diba.cat/es/web/baixllobregat/pla-especial-proteccio-del-medi-natural>

<http://www.agroteritori.org/ficha.php?doc=417&cid=3>

Parc agrari de Sabadell

http://ca.sabadell.cat/parcagrari/p/home_cat.asp

<http://habitat.aq.upm.es/eacc/asabadell.html>

<http://habitat.aq.upm.es/eacc/asabadell.res.html>

Parc agrari de Gallecs

<http://www.espairuralgallecs.cat/>

<https://www.diba.cat/es/web/mediambient/espai-rural-gallecs>

Parc agrari de Fuenlabrada

<https://parqueagrariofuenlabrada.es/>

Parc agrari de Rivas VACIAMADRID

https://www.researchgate.net/publication/308898633_Diagnostico_del_Parque_Agroecologico_Sot_o_del_Grillo_Rivas-

Vaciamadrid_Madrid_Espana_Situacion_agronomica_social_comercial_y_economica

<http://www.rivasciudad.es/portal/sotodelgrillo/sotodelgrillo.jsp?codMenu=748>

Parc de Guadalhorce

<http://www.parqueagrarioguadalhorce.com/>

http://www.parqueagricolaguadalhorce.com/ponencias/cristobalrueda_guadalhorce

https://www.valledelguadalhorce.com/ficheros/salaprensa/parque%20agricola%20del%20guadalhorce_resumen.doc

Parc agrari de Villena

<http://www2.aq.upm.es/Departamentos/Urbanismo/blogs/paec-sp/es/una-nueva-propuesta-de-parque-agricola-en-el-municipio-de-villena-alicante/>

5.- TESTIMONIS

Com fem constar en la primera part del treball en la metodologia comentem que hi haurà una part de font primàries d'informació que serà la d'altres testimonis. En aquesta part, hem volgut aportar una xicoteta mostra de persones vinculades amb la marjaleria per diferents motius, no es una mostra de cap manera sistematitzada, es mes be aleatòria i voluntarista però que reflexa varies visions al voltant de l'entorn de la marjaleria.

Com que no es poden transcriure aquestes intervencions hem decidit penjar a la pàgina del blog "La marjal de Castelló : llavor d'un espai agrari periurbà". <http://marjalcsgrau.blogspot.com/> una sèrie d'enllaços on es podran visualitzar aquestes intervencions.

Afegim un índex d'intervencions per facilitar al lector l'accés al vídeos.

- 1.- Entrevista amb José Ramón Herrero Torres i Jaime Tortes Garcia, persones molt vinculades al Parc del Meridià, de fet José Ramon Herrero ha estat president de l'associació del Meridià un temps, a l'any 2009 va publicar un llibre titulat « Castellón y el Meridiano»
- 2.- Entrevista amb Pasqual Gas, membre de la junta de l'associació La marjaleria, persona que viu en la zona, llaurador de tota la vida i que ens conta coses sobre la problemàtica de l'urbanisme i de les seues vivències.
- 3.- Entrevista amb José Manuel Ferrara , actualment president de l'associació de veïns del Camó Fondo, que ens conta les seues preocupacions en diversos aspectes de la problemàtica de la marjaleria.
- 4.- Entrevista amb Batiste Porcar, persona molt vinculada des de la seua infantessa al treball en la marjal, des de son pare fins al moment actual que ens conta diverses vivències

pròpies.

5.- Entrevista amb José Almela, que va treballar en l'arròs , quan es plantava al quadro de Santiago i que també feia verdura per a vendre en la seua tenda del carrer Trafalgar del Grau.

6.- Entrevista a Sergio Ferreres, agricultor que tracta de fer agricultura de proximitat que ens conta els problemes que s'ha trobat per poder realitzar aquesta activitat.

7.- Entrevista a Miguel Agut Ferrara, que ens conta els seus records en l'entorn de la partida Patos vora Camí Vell de la Mar.

6.- CONCLUSIONS FINALS

La Marjal de Castelló: llavor d'un espai agrari periurbà.

Es evident que el desenvolupament de l'entorn natural que va conformar el conjunt de llacunes palustres amb la interacció humana a partir del segle XIII es fa més notable, i els homes i dones del moment va saber modelar el paisatge i configurar un altre per al seu benefici.

Aquesta acció va ser fruit de molts esforços, la lluita contra la natura i les malalties associades van fer de la zona un lloc on el procés d'antropització a llarg dels passats segles va ser més significatiu, l'home tossut en la seua determinació va anar canviant el paisatge fins arribar a poder dominar-lo en part, ja que la natura de quan en quan reclamava el que hi era seu.

Tot l'esdevenir de la història del lloc juntament amb els homes i les dones que l'han conformat ha fet de la zona de la marjaleria un entorn amb un valor afegit que supera qualsevol valoració material actual; la marjaleria cal veure-la i valorar-la com un conjunt fruit dels esforços els suors i les vides de molta gent que ens han precedit, com un sistema on els homes , les dones i la natura van aconseguir coexistir fent un entorn sostenible, encara que el concepte no s'haguera definit i que cal preservar.

En el moment actual , la societat s'adona que hi ha llocs que tenen un notable valor, tant paisatgista com de singularitat ecològica i que per tant cal emprendre accions per a que aquestes zones es preserven i constitueixen així un llegat per a generacions venidores.

A la zona de la marjaleria es fan paleses problemàtiques ben definides: d'una banda l'abandonament de cultius per el seu baix rendiment econòmic; d'altra conseqüència del primer l'ocupació d'habitatges a la zona per persones que les successives crisis econòmiques han desplaçat de la ciutat a zones de la perifèria i ocupació del que s'anomena el «quart mon»; finalment i en més grau d'incidència la transformació gradual, des de els anys 70 del passat segle, de determinades zones de un paisatge de marjal en un paisatge amb característiques urbanes, tot sota la mirada i la inacció de les successives administracions locals i alimentada els darrers anys per la febre de la bombolla immobiliària, en una espiral especulativa sobre el terreny.

Ens trobem ara, en que es presenta un Pla General Estructural d'Urbanisme per part

de l'actual Ajuntament, que té la missió d'intentar conciliar situacions molt enquistades urbanísticament, amb els propietaris dels habitatges de determinades zones de la marjalera i normatives tant europees com de la nostra Comunitat Valenciana i que a més del Pla General deu també plantejar models de gestió del territori.

Es fa evident que les característiques naturals i de territori que té la marjalera, i tal com es preveu com a conseqüència del canvi climàtic, que de segur incidirà en l'entorn, fan que el manteniment de la densitat d'habitatges tant elevada en aquesta part de la marjal no es puga garantir; el cost tant d'impacte ambiental, cultural i especialment econòmic és enormement elevat no sols per als marjaleros sinó també per al conjunt de la població.

Es per la qual cosa es fa més necessari plantejar models de gestió i visions diferents, és fonamental deixar visions cortoplacistes, antigues, donant pas a gestions sostenibles i estratègies que tinguen en compte les situacions actuals i futures, així com els interessos de tota la ciutadania.

Per al que proposem:

1.- Pel que fa a la zona on la incidència en la construcció d'habitatges es més significativa, es fa evident que retrotraure el procés i plantejar solucions dràstiques no comportaria cap solució, per tant : caldrà facilitar a les persones afectades unes alternatives possibilistes que porten a paràmetres d'urbanització tova i de minimització d'impactes.

Per tal de portar a termini aquestes accions el treball de pedagogia de l'entorn, viure en una zona natural té unes avantatges, però també comporta uns certs inconvenients, la conscienciació de les persones que hi habiten es fonamental i per suposat l'actuació de l'administració com a facilitadora de solucions és del tot necessari.

Un consens polític on es deixen de costat ideologies i actituds cortoplacistes o electoralistes i on tots els sectors implicats sapiguen fer algunes renunciacions a postulats maximalistes deu moure a trobar solucions a situacions que venen de molt llarg i que cal donar solució d'una vegada.

2.- La resta de l'entorn on la incidència de la consolidació d'habitatges és molt menor i que per tant encara es troben motes zones amb les característiques de les antigues marjals és on es pot començar a dissenyar un model de gestió acord amb els models d'altres ciutats.

Per tant caldrà fer una sèrie d'accions per poder revertir situacions d'abandonament i degradació de l'entorn, promovent projectes de neteja i recuperació de sèquies, camins, abocadors incontrolats, de punts negres de deixalles, treballar en l'àmbit de l'educació ambiental a través de les escoles promovent rutes turístiques, ficant en valor tot un entorn natural que tenim al nostre abast; però comptant amb la col·laboració de propietaris, dissenyant programes tant de millora com d'aprofitament de terrenys possibilitant la integració en l'entorn de «cassetes d'apers» que puguin servir de guarderia d'estris i aixopluc en un moment per a les persones que conreen la terra, programes de recuperació d'antigues alqueries amb les seues característiques particulars i que ara són abandonades i en estat ruïnós, en definitiva donar eixida a iniciatives que puguin ser compatibles amb objectius de sostenibilitat.

Per últim, valorar la figura dels parcs agraris periurbans, que s'ha constatat la seua viabilitat en altres llocs, prenent model de la seua configuració i gestió, és pot fer

realitat la idea que la marjal pot ser la llavor per la creació d'un parc agrari periurbà en l'entorn de la ciutat de Castelló, però és des de l'Administració amb el suport de la societat civil que se deu donar les primeres passes.

7.- BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

BURGER DEL CAMPO .J "Les partidas del Terme de Castelló" Publicado en 2018
Trabajo fin de grado de UjiMayores

ESCOLANO GASPAR."Decada primera de la historia de la insigne y coronada Ciudad y Reino de Valencia" Publicado en 1611

MARCOS VICENTE, A. . Marjaleria de Castellón : evolución impacto y conflicto. Alternativas de gestión Trabajo fin de grado en Ciencias Ambientales. 2017. Trabajo publicado en <http://publicaciones.uclm.es/ciudades-medias-y-areas-metropolitanas/>

MATEU BELLES. J "El Prat i el pinar de Castelló de la Plana (1855-1900).Canvis territorials d'un tram costaner." Quaderns de geografia 73/74

FERRER SERGIO . Grau historic : Las acequias en el término de Castellón.

HERRERO TORRES. JR "Castellón y el meridiano"

KIRCHNER. E "Por una arqueologia agraria. Perspectivas de investigacion sobre espacios de cultivo en las sociedades medievales hispánicas"

RAMBLA . P i GOMEZ . M "Itinerari didactic per la marjal de Castelló"

RIBES PLA . R : L' Arros a Castelló publicado en 1993
Colección de monografias del Museo Etnológico de Castellón

RIBES PLA. R : " Mar i marjal" Colla Rebombori

Trabajo de 2º curso del grado de UjiMayores. 2018 "La Marjaleria : agua"

WEBGRAFIA

Relació de enllaços que apareixen en el treball

Hemeroteca : enllaços citats en el treball :

1.- CS informaciones diari digital de 13 de Novembre de 2015

<http://www.castelloninformacion.com/el-ayuntamiento-de-castellon-confia-en-la-redaccion-de-un-nuevo-plan-especial-de-la-marjaleria-para-dar-soluciones-a-la-zona-con-nuevas-promesas-de-inversiones-el-planeamiento-actual-de-la-marjal-qu/>

2.- eldiariocv.es de febrer de 2016 "L'Horta de València, ¿nuevos escenarios políticos y viejos instrumentos de protección?"

https://www.eldiario.es/cv/argumentos/Valencia-escenarios-politicos-instrumentos-proteccion_6_488611175.html

3.- Diari Mediterraneo de 2007 "Nace la Asociación de Amigos de la Marjal para proteger el humedal."

https://www.elperiodicomediterraneo.com/noticias/castellon/nace-asociacion-amigos-marjal-proteger-humedal_343450.html

4.- Diari La Bruixola setembre de 2017 "Normalizando lo ilegal: La Marjalería de Castellón"

<https://labruixolablog.wordpress.com/2017/09/19/normalizando-lo-ilegal-la-marjaleria-de-castellon/>

5.- El Mundo CV de Gener de 2018 "Vecinos de Marjaleria y Crèmor copan las quejas al Plan General".

<https://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/castellon/2018/01/28/5a6e238fe2704e41488b45a1.html>

6.- El Mundo CV de Febrer de 2017 "El PGOU de Castellón clasificará el suelo de la Marjaleria en cinco tipos".

<https://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/castellon/2017/02/04/58963080468aeb882b8b457f.html>

7.- Diadio Mediterraneo de gener de 2018 "Planes especiales permitirán legalizar las casas de suelos no urbanizables"

https://www.elperiodicomediterraneo.com/noticias/castellon/planes-especiales-permitiran-legalizar-casas-suelos-no-urbanizables_1124640.html

8.- Diario Mediterraneo d'Abril de 2019 . "El bipartito espera aprobar la nueva versión del Plan General in extremis. Convocarán un pleno extraordinario ante la imposibilidad de llegar al ordinario del día 18 "

https://www.elperiodicomediterraneo.com/noticias/castellon/bipartito-espera-aprobar-nueva-version-plan-general-in-extremis_1215267.html

9.- 8.- Diario Mediterraneo maig de 2019 " Un polémico pleno del Plan General activa la precampaña en Castelló" El bloque de derechos se une y marca distancias con el de la izquierda tras el casi 'empate' el 28-A. El 'Pacte del Grau' aprueba el nuevo modelo de ciudad tras el abandono de la sesión de PP y Cs

https://www.elperiodicomediterraneo.com/noticias/castellon/polemico-pleno-plan-general-activa-precampaña-castello_1219118.html

Altra documentació

1.- Pla General Estructural i pla d'ordenació detallada.

<http://www.plageneralcastello.es/>

2.- Pla d'infraestructura verda de la Comunitat Valenciana març 2011 (PRR 36)

<http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0549936.pdf>

3.- Climogrames de les capitals de província

<http://kocher.es/climogramascapitalesespaa.pdf>

4.- Conveni Europeu del Paisatge

<http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0670786.pdf>

5.- Ratificació del conveni per part d' Espanya

www.culturaydeporte.gob.es/cultura-mecd/dms/mecd/cultura-mecd/areas-cultura/patrimonio/Convenio_europeo_paisaje.pdf

6.- Dictamen del Comité Europeu sobre agricultura periurbana

www.agroteritori.org/web2/wp-content/uploads/2014/05/CESE_Dictamen_Agricultura_periurbana.pdf

7.- Carta de la agricultura periurbana

<http://www.agroteritori.org/web2/wp-content/uploads/2014/05/Carta-de-la-Agricultura-periurbana.pdf>

8.- Candidatura al Premi Europeu del Paisatge 2018

https://www.eldiario.es/temas/premio_europeo_del_paisaje/

9.- Les partides de Castelló .Seminari d'Informàtica de Castelló

<https://sites.google.com/site/inicipartidescs/home>

10.- Molí de La Font Història i natura de Castelló

http://www.castello.es/archivos/31/Moli_La_Font_val.pdf

11.- Guia didáctica Museo de Etnología de Castellón

https://mucc.castello.es/wp-content/uploads/2018/07/Guia-del-docente_CAS.pdf

Normativa a la Comunitat valenciana

1.- La LLEI 5/2014, de 25 de juliol, de la Generalitat, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge de la Comunitat Valenciana (DOGV núm. 7329 de 31.07.2014) afectada per l'acord de 26 de febrer de 2015, de la Comissió Bilateral de Cooperació Administració General de l'Estat – Generalitat.

http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/31/pdf/2014_7303.pdf

2.- LEI1/2019, de 5 de febrer, de la Generalitat, de modificació de la Llei 5/2014, de 25 de juliol, d'ordenació del territori, urbanisme i paisatge de la Comunitat Valenciana (DOGV núm. 8481 de 07.02.2019)

https://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=001234/2019&L=1

2.- DECRET 1/2011, de 13 de gener, del Consell, pel qual s'aprova l'Estratègia Territorial de la Comunitat Valenciana.

http://www.dogv.gva.es/datos/2011/01/19/pdf/2011_235.pdf

3.- DECRET 201/2015, de 29 d'octubre, del Consell, pel qual s'aprova el Pla d'acció territorial sobre prevenció del risc d'inundació a la Comunitat Valenciana. (PATRICOVA)

http://www.habitatge.gva.es/es/web/planificacion-territorial-e-infraestructura-verde/patricova-docs/-/documentos/IUAVRoy0Grlr/folder/162377494?p_auth=dvQr60uP

4.- DECRET 58/2018, de 4 de maig, del Consell, pel qual s'aprova el Pla d'acció territorial de la infraestructura verda del litoral de la Comunitat Valenciana i el Catàleg de platges de la Comunitat Valenciana. (PATIVEL)

<http://www.habitatge.gva.es/es/web/planificacion-territorial-e-infraestructura-verde/plan-de-accion-territorial-de-la-infraestructura-verde-del-litoral>

Programes TV Castelló

1-

https://www.youtube.com/watch?v=VP287YU8yjs&list=PL2NGVK7odM1ltF9R91wQ05baUCYp_xKP-&index=2 ptograma TV CS

2.-

https://www.youtube.com/watch?v=CC7e73yNvE4&list=PL2NGVK7odM1ltF9R91wQ05baUCYp_xKP-&index=1 prog TVCS 2parte